



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

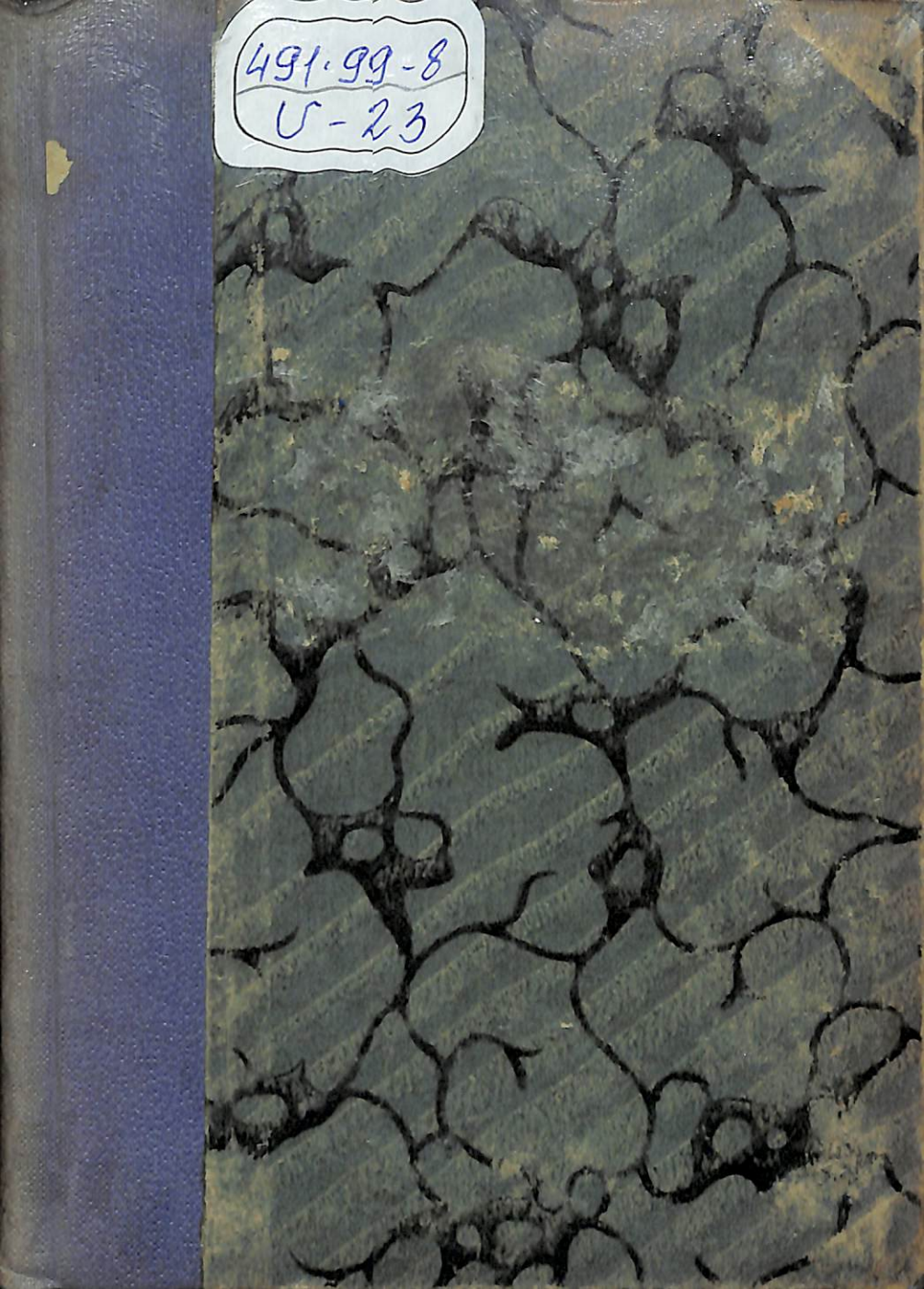
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

491.99-8

U-23



491.542-83

491.542-83	15230661
------------	----------

V-24

V-24

F. sent

1904 pr

1003

35473

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Բ. ՅԱՐՈՍԼԱՎ



معارف نظارت جلیله سنک فی ۲۷ مارت سنه ۱۲۲۰ ھجری و ۱۹۰۷
نومرولی رخصتنامه سیله و سمپاط داودیان معرفتیله طبع اولمشدر



491.542-83

U - 24

1904

Խորհրդարանի խան. Խորհրդ

Կ. ՊՈԼԻՍ



1005-10

STOS. 80. #5

24.06.2013



47-4 ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԴԱԻԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

491.99-8

Ս-23

18

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Գ. ՏԱՐԻ



معارف نظارت جلیه سنک فی ۲۷ مارت سنه ۳۲۰ تاریخی و ۶۵۷
نومرولی رخصتنامه سیله و سمپاٹ داودیان معرفتیه طبع اولنمشدر

1898
35473



1904

Խորասանճեան խան, Սիրբեճի

Կ. ՊՈԼԻՍ

Անցեալ տարի ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵՋՈՒԻ Ա. Մասը հրատարակելնուս առթիւ, ուրիշ նմանօրինակ դասագրքերու վրայ անոր ունեցած բազմաթիւ առաւելութիւնները թուելով՝ յոյս յայտնած էինք թէ մեր այս նոր գործը պիտի ունենար մեծ օգտակարութիւն՝ հայ մանուկներուն ուսցնելու համար իրենց մայրենի լեզուն։ Ուրախ ենք այսօր՝ տեսնելով որ մեր յոյսը կատարեալապէս իրականացած է, զի այդ գիրքին մէկ տարուան ժամանակամիջոցի մէջ մեծաքանակ սպառումն յայտնի ապացոյց է իր գտած լաւ ընդունելութեան։

Ուրեմն՝ քաջալերելով մեր գտած յաջողութենէն՝ այս տարի ալ փութացինք պատրաստել ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ, զոր այսօր հրապարակ հանելու հաճոյքն ունինք։ Աւելորդ է կարծեմ ըսել թէ բնաւ հոգ և խնամք չենք խնայած այս երկրորդ մասն ալ առաջինին չափ օգտակար ընելու։ Այս դասագիրքը ո՛չ միայն պիտի դիւրացնէ մայրենի լեզուի ուսուցումը, այլ՝ իր սփարուսկած բարոյալից հատուածներով և պիտանի գիտելիքներով մեծապէս պիտի սատարէ փոքրիկ տղոց ներշնչելու բարոյական լաւագոյն սկզբունքներ եւ անոնց միտքը զարգացնելու։

Վստահ ենք, ուրեմն, որ պատուարժան ուսուցիչներ պիտի բարեհաճին գնահատել մեր այս գործն ալ և ասով կրկնապէս քաջալերել զմեզ մեր օգտակար ձեռնարկին մէջ։



ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ ԴԱԻԹԵԱՆ

Բ. ՄԱՍ

1. ՆՈՐ ԳԻՐԲՍ Է ԱՍ

Այսօր շատ ուրախ եմ: Բոլոր ընկերներս ալ ուրախ են: Սկսանք նոր գիրք կարդալ:

Անցած չարթու աւարտեցի միւս գիրքս: Անոր մէջէն լաւ բաներ սորվեցայ: Կարդալու ատեն, ա՛լ չեմ կմկմար: Աս գիրքն ալ աղուոր կ'երեւայ: Մէջը սիրուն պատմութիւններ կան, զուարճալի կտորներ: Պիտի կարդանք խնդալով և պիտի խընդանք կարդալով:

Զհասկցած բառերս պիտի սորվիմ դասատուիս հարցնելով և պզտիկ տետրակի մը մէջ պիտի գրեմ, որպէս զի չմոռնամ:

Շուտ մը կարդալ անցնիլը, թերթ դարձնելը օգուտ չունի: Պէտք է ամէն մէկ բառ հասկնամ, խօսքերուն իմաստը միտքս պահեմ:

Պէտք է բարձր ձայնով, յստակ ու սահուն կերպով կարդամ. ասանկ կ'ուզէ վարժապետս:

1. Հ Բ Ա Հ Ս Ն Գ

Որոշեցե՛ք անձ, կենդանի եւ առարկայ:

Դպրոցական, ժամացոյց, գիրք, շուն, դայլ, տետրակ, քոյր, ձի, մատիտ, գրիչ, հայր, մայր, տուն, հաւ, սեղան, ստեւ, կին, մեղան, եղ, սոխակ, հովիւ, աթոռ, ուղտ, թուղթ, դրացի, փայտ, ֆէս, փիղ, կօշիկ, գաւաթ, գրագիր, նաւապետ, ոսկի, արծաթ:

2. ԵՍ Ի՞ՆՉ ԿԸՆԵՄ . . .

Առտուն կանուխ կ'երլեմ, կը բարեւեմ հայրս, մայրս և պզտիկ քոյրս, կը լուամ դէմքս, վիզս և մարմինս: Սանտրով կը շտկեմ մազերս: Կը մաքրեմ ձեռքերս և եղունգներս: Կը նախաճաշեմ և դասերուս վրայէն կ'անցնիմ: Դպրոց կ'երթամ և ժամանակէն առաջ հոն կը հասնիմ: Դասիս մէջ վարժուհիիս բոլոր ըսածներուն մտիկ կ'ընեմ: Աղտոտ չեն գիրքս ու տետրակներս: Զբօսանքի ատեն ընկերներուս հետ կը խաղամ: Երբ դասս ըմնայ, առանց փողոցը կենալու՝ տուն կ'երթամ: Ծոյլ չեմ, բայց դբօսանքն ալ շատ կը սիրեմ, խաղի ատեն խաղ, դասի ատեն դաս. — ո՞վ կ'ըսէ թէ միշտ դաս սորվելու ենք: Աշխատողը հանգիստ ալ կ'ընէ, խաղ ալ կը խաղայ, կ'երգէ, կը պարէ, կը ցատքէ: Զուարթ եղողը լաւ կը սորվի դասերը:

ՀԱՐՅԱՐՄԱՆ. — Ի՞նչ կ'ընես առտունց, երբ կ'արթննաս: — Ինչո՞ւ կը շուսցուիս: — Ժամը ֆանիի՞ն դրպոց կ'երթաս: — Զբօսանք ընելո՞ւ ե, ինչո՞ւ, եւ երբ: — Աշխատասերը ի՞նչ կ'ընէ: — Ծոյլը ինչ կ'ընէ:

2. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Որոշեցէ՛ք յասուկ եւ հասարակ անունները.

Կարապետ, քար, դաւաթ, Մարիամ, գրիչ, ձի, էշ, աղլիկ, Յակոբ, Աստուած, Յիսուս, եկեղեցի, երկինք, աշխարհ, տուն, սենեակ, վարդուհի, փողոց, պատուհան, Յովհաննէս, Իսկուհի, Ագապի, Միհրան, ճանճ, թռչուն, հայելի, Խաչիկ, Մաղաքիա:

3. ՄԱՔՈՒՐ ՏՂԱՆ

Մաքուր տղու մը չափ հաճելի բան չի կայ: Անոր երեսը թարմ է և ճերմակ, և մարմինն ալ առողջ: Ամէն մարդ կ'ախորժի անկէ՝ անոր մաքրութեանը համար:

Աղտոտ տղան, ընդհակառակը, ամէնուն զրդուանը կ'ազդէ: Ո՞վ պիտի ուզէ համբուրել անոր անմաքուր այտերը: Ամէն մարդ երես կը դարձնէ անկէ: Անիկա շատ անգամ քիթը իսկ չի սրբեր: Մէկը չ'ուզեր դպչիլ անոր մատներուն որոնք միշտ աղտոտ են:

Սակայն մաքուր ըլլալը դժուար բան չէ: Դիչ մը ջուր բաւական է ասոր համար: Եւ ի՞նչ բան կայ ջուրէն շատ՝ աշխարհի վրայ: Մաքուր մարդը միշտ առողջ կ'ըլլայ:

ՀԱՐՅԱՐՄԱՆ. — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ մաքուր տղայ մը. — Անիկա ի՞նչպէս կ'երեւայ ամենուն. — Աղտոտ տղան ի՞նչպէս ե. — Անիկա ի՞նչ բան կ'ազդէ մարդոց. — Մաքուր ըլլալու համար ի՞նչ ընելու ե. — Մաքուր եղող մարդը ի՞նչպէս կ'ըլլայ:

3. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերը յոքնակի ըրէ՛ք, միավանկներուն ծայրը եր, իսկ բազմավանկներուն ծայրը ներ կցելով:

Տուն, աշխարհ, ծառ, ագարակ, դպրոց, քաղաք, տանձ, քանակ, քարետախտակ, պատառաքաղ, բաձկոն, տափառ, անձեռոց, պատ, իւղ, քար, հող, ձի, կին, մարգագետին, խոհանոց, աքաղաղ, եղ, կատու, ոչխար, ասեղ, հաւ, սեղան, նուշ, բալ, առիւծ, ձեռք, մուկ, տանիք, փողոց, եկեղեցի, խաղող:

4. ԼՈՒՑԿԻՒՆ ՄԻ՝ ԴՊԶԻՔ

Հերմինէ՛, ձայնդ չե՛մ լսեր, ո՞ւր ես:

— Մա՛յրիկ, խոհանոցն եմ:

— Ուրեմն լուցիկին տուփին մի՛ դպչիր:

— Չէ՛, մա՛յրիկ, խո՛սք կուտամ:

Այդ օրը Հերմինէ հնազանդ եղաւ: Բայց հետեւեալ օրը՝ այնպէս չեղաւ դժբաղդաբար: Տեսէ՛ք ի՞նչ պատահեցաւ: Պզտիկ աղջիկը, մօրը պէս ընե՛լու համար, տուփին վրայ լուցկի մը քսեց: Լուցկին աղմուկ հանեց ու վառեցաւ: Հերմինէ վախեցաւ և շուտով նետեց. բայց կայծ մը ինկաւ իր բարակ չրջագգեստին վրայ որ բռնկեցաւ:

Սկսաւ պռուշ: Մայրը վազեց եկաւ, իր անխոհեմ աղջիկը հոն գտնուող հին գորգի մը մէջ փաթթեց և հազիւ հազ կրցաւ բոցերը մարել: Հերմինէն անկողին փոխադրեց: Հէք աղջիկը ցաւալի վիճակի մէջ էր:

Չեռքերն ու երեսը այրած էին: Դժնդակ ցաւեր կ'զգար: Վէրքերը շատ ուշ աղէկցան, բայց իր երեսին վրայ կարմիր ու տգեղ սալի մը պիտի մնայ: Անխոհեմ ու անհնազանդ տղոց միշտ աղէտներ կը պատահին:

4. Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերը եզակի քրէք.

Աչքեր, կենդանիներ, պալատներ, թռչուններ, տուններ, այգիներ, ոչխարներ, հայրեր, մայրեր, գլուխներ, շուններ, գաւազաններ, ձիեր, էշեր, կատուներ, գամեր, մուճակներ, խաղալիքներ, հաւեր, կառքեր, սեղաններ, բանալիներ, մանչեր, աղջիկներ, պարտեզներ, աքաղաղներ, ծիծեռնակներ, գիրքեր, թուղթեր, գրիչներ, արտոյաներ, ծովեր, հողեր, տանիքներ:

5. ՍՏԱԽՕՍ ՏՂԱՆ

Գրիգոր՝ աղուոր պզտիկ տղայ մըն է: Բայց մեծ թերութիւն մը ունի: Միշտ սուտ կը խօսի: Անոր հայրը և մայրը շատ դժգոհ են այս բանէն: Շատ անգամներ կը խրատեն, կը պատժեն իր յոռի բնաւորութեանը համար, բայց ան՝ նորէն ճշմարիտը չ'ըսեր: Այս պատճառաւ, հիմա մէկը չի հաւտար անոր խօսքին: Երբ բերանը բանայ՝ բան մը պատմելու համար, իր ընկերները զինքը մտիկ ընել չեն ուզեր, և «սո՛ւտ ես, սո՛ւտ ես» կը պուռան երեսին:

Ի՞նչ գէշ բան է ստախօսութիւնը:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Գրիգոր ի՞նչպէս տղայ ե.— Անկախ ի՞նչ թերութիւն ունի.— Անոր հայրն ու մայրը ի՞նչ կ'ընեն.— Իր ընկերները ի՞նչ կ'ընեն երբոր ան խօսիչ ուզէ.— Աղէկ բան ե սուտ խօսիչը.— Ուրեմն դուն ալ սուտ պիտի խօսիս:

5. Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերուն եզակիները գատ՝ յոքնակիները գատ սխալակի մէջ գրեցէ՛ք.

Երկիր, հազուստ, վարդենիներ, թռչուն, ջուր, գաւազաններ, ընկոյզներ, ծաղիկներ, պտուղ, նարինջ, անիւներ, կառքեր, ամպ, ցորեն, խաղող, հրացաններ, պատկեր, դորգ, անտառներ, կարկանդակ, ծով, գաւազաններ, աշտանակներ, մուշտակ, քաղաք, գիւղեր, լեռներ, ձորեր, ծակ, ջերմոց, չղթայ, լուսին, քիթ, բերաններ:

6. ՔԱՂԱՔԱՎԱՐ ՏՂԱՆ

Փոքրիկ Կարապետ, իրիկուն մը երբ դպրոցէն տուն կը վերադառնար ուրախ և զուարթ, ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ ծեր մարդու մը որ ձի հեծած՝ կ'երթար։ Կարապետ՝ անմիջապէս յարգանքով գլխարկը հանեց և բարեւեց ծեր մարդը։ Ճամբորդը, այն ատեն, դառնալով ըսաւ անոր. «Տղա՛ս, ես քեզ չեմ ճանչնար, բայց քու քաղաքավարութիւնդ ցոյց կուտայ որ դուն բարի դպրոցական մըն ես, եւ երբոր մեծնաս պարկեշտ ու ազնիւ մարդ մը պիտի ըլլաս։»

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.—Փոքրիկ Կարապետ ի՞նչ տեսակ տղայ է. — Ի՞նչ պատահեցաւ որ մը անոր. — Ծերունին ի՞նչ ըսաւ իրեն։

7. ԱՐՈՒ ԵՒ ԷԳ

Ձին եգը կը կոչուի զամբիկ։

Ոչխարին եգը կը կոչուի մաֆի։

Եզին եգը կը կոչուի կով։

Շունին եգը կը կոչուի քած։

Աքաղաղին եգը կը կոչուի հաւ։

Նոխաղին եգը կը կոչուի այծ։

Առիւծին եգը կը կոչուի մասակ առիւծ։

Վարուժան՝ արու թռչուն ըսել է։

Էգ թռչունը կը կոչուի մարի։

8. ԻՆՔՆԱՀԱԻԱՆ ՏՂԱՆ

Խաչատուր՝ անմիտ տղայ մըն է։ Ինքզինքը շատ խելացի և շատ գիտուն կը կարծէ։ Հպարտութեամբ՝ ամէն մարդու կը պատմէ դպրոցին մէջ իր առած գովեստները։ Բոլոր ծանօթները վրան կը խնդան։ Ինքզինքէն զատ ուրիշ մէկուն չի հաւնիր. և ա՛յնչպի կարեւորութիւն կուտայ իր անձին, որ մարդ չի կրնար խնդալը զսպել։ Այս պատճառաւ ընաւ բարեկամ չունի։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Պատեցե՛ք թէ ի՞նչ տեսակ տղայ է Խաչատուր. — Աղե՞կ բան է իմեմահաւան ըլլալը։

6. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Ըսե՛ք թէ ո՞ւր կը գտնուին

Սեղան, արեւ, ձուկ, կաթսայ, խնձորենի, գրասեղան, խորան, վայրի խող, ծաղիկ, վառարան, ձի, դպրոցական, շոգենաւ, թռչուն, կառք, ագարակ, հաւ, պատուհան, հրեշտակ, սատանայ, տերեւ, մելան, եղջիւր, կղմնտը, կատու, բանտարկեալ, ջուր, խոտ, Աստուած, ստամոքս, օձ, կոկորդիլոս, մեղր, նոսրեղէն, միս, վայրի հաւ, պողատու ծառ, մետաղ, ուղեղ, եղունգ, բազմոց, վանական, դատաւոր, նաւապետ, տիրացու, քահանայ, հիւանդներ, զինուորներ, պատառաքաղ, աղ, յիմարներ, շանթարգել։

9. ՄԵԾ ՄԱՅՐՍ

Մեծ մայրս ձմեռը կրակին քով կը նստի, ա-
մառն ալ պատուհանի մը առջեւ կամ ծառի մը
շուքին տակ:

Ակնոցը քիթին վրայ՝ բուրդ կ'որորէ կամ գուլ-
պայ կը հիւսէ: Երբ քովը կ'երթամ, կ'ուզէ ճակատս
կամ երեսս պաղչնել: Բայց ես շուտ մը կը փախ-
չիմ: Երբ շատ աղմուկ հանենք, կը սրդողի: Զու-
գեր որ իր հանգիստը խանգարենք:

Շատ անգամ իր գիրկը նստած՝ մտիկ կ'ընենք
իր պատմած հեքիաթներուն: Աղուոր բաներ կը
պատմէ, իր պղտիկութիւնը կը յիշէ, և անուշ երգ
մը կ'երգէ:

10. ՀԱՆԵԼՈՒԿ

(ԱՐԵՒ)

Գիտէ՞ք անունն այն կանթեղին
Ձեռով կըլոր, գոյնով գեղին,
Որ կը վառի ցորեկ ատեն,
Եւ բուերը զանի կ'ատեն:

7. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Գիծերուն տեղ մէկ մէկ մայնաւոր դնելով՝ բառեր
կազմել եւ նշանակութիւնը գրուցել.

Լ—ր, մ—ս, մ—տ, հ—դ, ձ—թ, ք—թ, թ—ւ,
մ—դ, ս—ր, մ—մ, լ—ձ, ք—ր, գ—ւ, պ—տ, գ—ր,
դ—ր, գ—մ, ս—գ, հ—ց, ձ—գ, հ—ւ, ձ—շ, ս—խ,
լ—թ, ս—ւ, կ—ր, բ—ց, խ—տ, խ—չ:

11.— ԳՈՂՑՈՒԱԾ ԻՆՁՈՐՆԵՐ

Գէորգ՝ պղտիկ բարի տղայ մըն էր, բայց կը
կարծէր թէ ամէն բան ներելի է: Օր մը գրացի-
ին պարտեղին մէջ տեսաւ կարմիր աղուոր խըն-
ձորներ, և իսկոյն պատին վրայ գտնուած ծակէ
մը պարտեղ մտնելով՝ գրպանները խնձորներով
լեցուց: Յանկարծ գրացին վրայ հասաւ: Գէորգ
զայն տեսնելով՝ անմիջապէս ծակին քով վազեց որ
հոնկէ փախչի: Բայց գրպանները այնչափ ուռե-
ցած էին որ չկրցաւ անցնիլ: Դրացին հասաւ,
պարպել տուաւ գրպանները և աղուոր ծեծ մը
տուաւ անոր:

Մի՛ գողնաք ուրիշին ստացուածքը:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Գէորգ ի՞նչ տեսաւ տղայ եր.— Ի՞նչ
պատահեցաւ օր մը անոր.— Դրացին ի՞նչ քրաւ իրեւ.—
Գէորգին քրածը շա՛ւ քան եր.— Այս պատմութիւնը ի՞նչ
կը սորվեցնէ:

8. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ո՞ր կենդանիները ունին

Երկայն ականջ, թաթ, եղջիւր, խայթոց, մազ,
բուրդ, կուղ (կուտկէն), խեցի, պատիճ, ճանկ, սըմ-
բակ, բբուկ, բաշ, թոյն, պոչ, փուշ, թեւ, լողակ:

ԾԱՆՕԹ.— Դասաւորն պէ՛տ է վերոյիշեալ բառե-
րուն նշանակութիւնը սորվեցնէ աշակերտներուն:

12. ԽՆԱՅՈՂՆ ՈՒ ՇՌԱՅԼԸ

Յակոր՝ ձեռքը անցած ստակը անմիջապէս կը ծախսէ։ Զարուհի, իր քոյրը, ընդհակառակը կը պահէ իր ստակը որ պէտք եղած ատենը գործածէ զայն։ Օր մը, երբ քոյր ու եղբայր միասին կը պտտէին փողոցին մէջ, հանդիպեցան խեղճ կնոջ մը որ իր երեք փոքրիկ տղաքներուն հետ հաց կը մուրար։ Զարուհի անմիջապէս քսակը հանեց և դրամ տուաւ աղքատ կնիկին։

Յակոր ալ տալ ուզեց, բայց ունեցած դրամովը առտուն պտուղ և խաղալիքներ գնած էր և քովը բնաւ դրամ չէր մնացած։ Այս պատճառաւ չկրցաւ դրամ տալ, և մեծ ամօթ զգաց։

Աշխատող և խնայող մարդը կրնայ իր ամէն պէտքերը հոգալ և քիչ մըն ալ ուրիշին տալ։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Խնայող որո՞ւ կ'ըսեն.— Շոա՞յն որո՞ւ կ'ըսեն.— Յակորին եւ Զարուհիին պատահածը կրնա՞ք պատմել.— Այս պատմութեան բարոյականը ի՞նչ է։

Ձ. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Հետեւեալ վանկերուն սկիզբը մէկ մէկ բաղաձայն աւելցնելով՝ բառեր շինել եւ տալ նշանակութիւնը։

ար — աւ — ալ — աց — իս — իզ — էր — որ — ոչ — ոց — այր — ուն — որ — սյլ — արձ — իւղ — ոյր։

13. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ականջը կը լսէ. աչքը կը տեսնէ. ձեռքը կը բռնէ. մեղուն կը խայթէ. ձուկը կը լողայ. թռչունը կը թռչի. գորտը կը ցատքէ. օձը կը սողայ. մարդը կը քայլէ. արեւը կը լուսաւորէ. հովը կը փչէ. ամպը կը յառաջանայ. կայծակը կը փայլի, անձրեւը կը տեղայ. գետը կը յորդէ։

14. ՄԱՔՈՒՐ ԸԼԼԱԼՈՒ ԵՆՔ

Առողջ ըլլալու համար մաքուր ըլլալու ենք, կ'ըսէ հայրս։ Առտուն կանուխ արթննալուս պէս աղբիւրը կ'երթամ, պաղ պաղ ջուրով կը լուամ գլուխս, ականջներս, երեսներս, բերանս, թեւերս, կուրծքս։ Ի՞նչ հաճոյք, ի՞նչ զովութիւն կ'զգամ այսպէս լուացուելով ամառ ձմեռ։

Զուրը մարդուս փաս չ'ըներ, ջուրը մեզի շատ կարեւոր է. թէ՛ կը մաքրէ, թէ՛ ոյժ կուտայ մեր շիղերուն։

Կարմիր թուշ, ուժեղ բաղուկ, և առողջ կուրծք ունենալու համար պաղ ջուրով լուացուելու է։

Սիրե՛նք պաղ ջուրը, եթէ կը սիրենք մեր առողջութիւնը, պաղ ջուրն ու մաքուր օդը երկու ճարտար բժիշկներ են։

10. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Հետեւեալ բառերուն մէջ ձայնաւոր գիրերը փոխելով՝ ուրիշ բառեր շինել եւ տալ անոց նշանակութիւնը։

Մաս — կեր — սեխ — լաճ — բառ — գիր — գամ — մոմ — համ — նոր — դատ — պետ — վար — իստ — սէր — թիւ — մատ։

15. ՄԱՐԴ ԵՒ ՕՁ

Օձ մը երբեմն քարին տակը մնացեր՝ երբոր կը ճզմուէր, տեսաւ որ անկէ մարդ մը կ'անցնի, աղաղակեց որ քարը վրայէն վերցնելով զինքն աղատէ եւ իրեն շատ մեծ պարգեւներ խոստացաւ:

Մարդն ալ վերցուց վրայէն քարը՝ աղատեց օձը: Իսկ օձը խօսքէն դարձաւ, ու բան մը չէր ուզեր տալ անոր, մինչեւ սկսան բարկանալով հակաճառութիւն ընել: Այն ատեն դիպուածով անկէ կապիլը կ'անցնէր. կանչեցին զայն, իրենց մէջ դատաւոր դրին որ այս վճիռը կտրէ:

Պատասխան տուաւ կապիկը. «Ես լաւ դատաստան չեմ կրնար կտրել մինչեւ որ չտեսնեմ թէ ի՞նչպէս քարին տակը սեղմուեր էր օձը:» Այս խօսքով պարտաւորեց օձը որ կենայ, եւ մարդը դըրաւ քարը վրան: Դարձաւ կապիկն ըսաւ. «Ահա այս է ուղիղ դատաստան որ դուն քարին տակը այսպէս մնալով սատկիս:»

Ապերախտութիւնը շատ անգամ մարդը տառապանքի մէջ կը ձգէ եւ անօգնական կը թողու:

11. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ

Ի՞նչ կ'ընեն հետեւեալ գործիքներով.

Ասեղ, վրձին, դանակ, գրիչ, սուլիչ, կշիռ, ծխափայտ, աւել, մուրճ, բանալի, միրատ, կանգուն, սըղոց, ածելի, խարազան, խարտոց, դոյլ, ունելի, աքժան, մանգաղ, մամուլ, հերիւն:

ՕՐԻՆԱԿ.— Ասեղով կար կը կտրեն:

16. ԱՂՔԱՏՆԵՐՆ ՈՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

Պէտք չէ գէշ աչքով նայիլ աղքատներուն, եւ ո՛չ ալ գանիլ հիւանդներէն: Աղքատութիւնը եւ հիւանդութիւնը այնպիսի բաներ են, որ կրնան օր մըն ալ մեզի պատահիլ: Ուստի պէտք է վարժուիլք անոնց, ինչպէս մեր գործերուն եւ պարտքերուն: Երբ վարժուիլք այս դժբախտութիւններուն եւ բարեսրտութեամբ վարուիլք դժբախտ մարդոց հետ, մեր տառապանքը պակաս կ'ըլլայ, երբ մենք ալ օր մը այդ վիճակներուն մէջ իյնանք: Դժբաղդները սիրելու զգացումը լաւագոյն զգացումն է աշխարհի վրայ:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Ըսե՛ք թե որո՞ւ կ'ըսեն աղքատ եւ որո՞ւ հիւանդ: Անոնց հետ ի՞նչպիսի վարուելու ենք եւ ինչո՞ւ համար:

12. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ

Ի՞նչ գոյն ունին հետեւեալները:

Կաթ, արիւն, ածուխ, ոսկի, աղ, չրթունք, յարդ, արծաթ, մելան, հասունցած ցորեն, կաւիճ, կարագ, ձիւն, ալիւր, հասուն ելակ, տերեւ, կեռաս, երկինք, ջուր, վարդ, լիմոն, խոտ, բոց, մուխ, մոզիկ, ապակի, քարետախտակ, մանիշակ:

ՕՐԻՆԱԿ.— Կարը անձնակ է. արիւնը կարմիր է. ածուխը սև է, եւ այլն:

17. ԶԱՐԱՍԻՐՏ ՏՂԱՆ

Անձրեւոտ օր մը Կարապետ, դասագիրքերը թեւին տակ և սակառն ալ ձեռքը բռնած, դպրոց կ'երթար։ Գետինները թրջած էին։ Խեղճ տղուն տարը սահելով ինկաւ, և դէմքը բոլորովին աղտոտեցաւ։ Թովմաս, որ հոնկէ կ'անցնէր, փոխանակ անոր օգնելով՝ սկսաւ վրան խնդալ. «Օ՛ պարոն, այդ ինչ աղուոր ես, պեխերդ ու մօրուքդ շատ շուտ բուսեր են» պոռայ ծաղրելով։ Այս խօսքերը ըսած ատեն, յանկարծ իր ոտքն ալ սահեցաւ և ա'յնպէս ուժով մը ինկաւ որ քեթը բերանը արխներով, իր չարութեան արժանի պատիժը գտաւ։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Կարապետ ո՞ւր կ'երթար կոր։ Ինչո՞ւ ինկաւ։ Թովմաս այն ատեն ո՞ւր եր եւ ի՞նչ ըրաւ։ Թովմասին ի՞նչ պատահեցաւ։ Աստուած ի՞նչ կ'ընէ չարերը։ Ադէ՛կ քան ե չարութիւն ընելը։

13. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ըսէ՛ք հետեւեալ պտուղները տուող ծառերուն անունները։

Կեռաս, սալոր, դեղձ, նուշ, նուռ, սերկեւիլ, տանձ, խնձոր, արմաւ, ընկոյզ, կաղին, չաղանակ, բալ, թուզ, նարինջ, խաղող, թուխ, ծիրան, ձէթ։

ՕՐԻՆԱԿ.— Կեռասենի՛ն կուտայ կեռաս։— Սալորեն՛ն կուտայ սալոր, և այլն։

18. ԾՈՅԼԸ

Ծոյլ տղայ մը կ'ըսէր օր մը բժիշկին. «Բնաւ չեմ աշխատիր, վասն զի միշտ հիւանդ եմ»։— Բըժիշկն անոր պատասխանեց. «Աւելի ճշմարիտ բան մը խօսած պիտի ըլլայիր եթէ ըսէիր. «Միշտ հիւանդ եմ վասն զի չեմ աշխատիր»։

19. ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Արհեստաւորներն իրենց արհեստին համեմատ գործիքներ ունին։

1. Դերձակը ունի՝ մկրաս, եռանկիւն, քանոն, չափ, կանգուն, ասեղ, մասնոց . . . :

2. Կօշկակարն ունի՝ քակիկ, մուրն, կաղապար, հերիւն (թըղ), խարսոց, սալ, դանակ . . . :

3. Հիւանդ կը գործածէ՝ ուրագ, ձեւոց, փեոց, կաղապար, կանգուն, ածան, սեպ, յեսան։

14. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ո՞վ կը շինէ կամ կը ծախէ հետեւեալ առարկաները։

Գլխարկ, կօշիկ, հաց, դանակ, կերպաս, ժամացոյց, գիրք, ծաղիկ, հանդերձ, դէնք, դամ, պտուղ, դեղ, կարասիներ, ձուկ, միս։

ՕՐԻՆԱԿ.— Գլխարկավաճառը կը ծախէ գլխարկ. — Կօշկակարը կը շինէ եւ կը ծախէ կօշիկ, և այլն։

20. ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Կէս օր եղաւ: ճաշը պատրաստ է: Այո՛, սե-
ղանատո՛ւն իջնենք: Եկո՛ւր քովս նստէ՛: Անձեռոցդ
վրադ ա՛ռ: Ի՞նչ կ'ուզես որ տամ քեզի: Ապուր
կ'ուզե՞ս: Այո՛, շնորհակալ եմ: Դժալ մոռցեր էք
գնելու: Խորովածէն ալ կ'ուզէ՞ք: Իւղոտ կողմէն
չեմ ուզեր: Այս կերակուրը շատ անլի է: Ի՞նչ
գինի կը խմէք. սե՛ւ թէ ճերմակ: Գինի չեմ ու-
զեր, բժիշկը արգիլած է: Ի՞նչ մը ջուր պիտի խը-
մեմ: Անուշեղէն կը սիրէ՞ք: Ա՛լ չպիտի ուտեմ,
լաւ մը կշտացայ: Հիմա սո՛ւրճ մը խմենք:

21. ԲԱՐԻ ՏՂԱՆ

Փոքրիկ տըղայ մըն եմ բարի,
կը խելօքնամ ամէն տարի.
Դիրքերուս հետ կ'ապրիմ միմակ,
Անոնք եղան հաճոյքս հիմակ:

Միւրդ, կարկանդակ, սեր ու շաքար
Հրապոյր չունի՛ն ալ ինձ համար:
Դըրիչ, կարկին, թուղթ ու տետրակ
Խաղալիքներս եղան հիմակ:

ՊԱՏՈՒԷՐ.— Վերի ոսանաւորը գոց սորվեցե՛ք, եւ
պատմեցե՛ք թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ:

22. ԵՐԵՍԸ ԿԱՒ ՏՂԱՆ

Տե՛ս, Դրիգոր նորէն անկիւն մը քաշուեր նըս-
տեր է: Գլուխը կախած է և մէկուն չի նայիր:
Մայրը քանի մը անգամ կը կանչէ և Դրիգոր չ'եր-
թար. մատուրներով աչքերը կը չփէ. չրթունքները
կախած է. արցունքը երեսէն կը վազէ:

Մայրը ձեռքը վար առնել կ'ուզէ: Դրիգոր կը
հրէ իր մօրը ձեռքը, և նորէն երեսը անդին կը
դարձնէ: Դրիգորին ընկերները զինքը բնաւ չեն
սիրեր, ինչու որ անիկա ամէն խաղի մէջ կը գժտի,
կռիւ կը հանէ և ետքը անկիւն մը կը քաշուի ու
երեսը կը կախէ:

Մարդ չի սիրեր այն տղան որ երեսը կը կախէ
ու կուլայ: Ի՞նչ դէ՛շ և զղուելի բան է ատիկա:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Դրիգոր ի՞նչ տեսակ տղայ է: Մօրը
խօսքը մտիկ կ'ընէ: Դրիգորին ընկերները ինչո՞ւ չեն
սիրեր զանիկա: Երեսը կախ տղաները սիրելի կ'ըլլան:

15. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ի՞նչ կ'ընեն սա արհեստաւորները:

Ժամագործ, դարբին, ատաղձագործ, երկաթագործ,
հացագործ, մատվաճառ, դերձակ, տիրացու, նաւավար,
կառապան, պարտիզպան, հիւան, որմնագիր, ճարտա-
բապետ, կահագործ, հնակարիատ, դեղագործ, խոհա-
բար, նպարավաճառ, կօշկակար, գրածախ, տպագրիչ,
բժիշկ, ատամնաբոյժ:

ՕՐԻՆԱԿ.— Ժամագործը արուած ժամացոյցներ կը
չի նկ:

23. Ա Ն Ձ Ե Ր

Եղբայր. քոյր. եղբորորդի. քեռորդի. հօրա-
քոյր. մօրաքոյր. հօրեղբայր. մօրեղբայր. հայր.
մայր. մօրեղբօրորդի. հօրեղբօրորդի. քեռի. քե-
նեկալ. զոքանչ. կեսրայր. աղայ. աղջիկ. ծառայ.
աղախին. աներձագ. կնքահայր. կնքամայր. հարս.
կեսուր. փեսայ. տանտիկին. այր. օրիորդ. մօրու.
հօրու. պապ. մամ. տագր. քեռայր. ներ:

ՀԱՐՅԱՐԱՆ.—Այրերու եւ կիներու անունները ու-
րոշեցե՛ք: Չամուսնացող մարդ մը ի՛նչ ազգականներ
կրնայ ունենայ: Ամուսնացած մարդ մը ի՛նչ ազգա-
կաններ կրնայ ունենայ:

24. Գ Ո Ր Ծ Ի Ք Ն Ե Ր

4⁰ Դարբինն ունի՝ մամուլ, փոց, սալ, մուրն,
խարսոց, ծակիչ, ունելի...:

5⁰ Երկրագործն ունի՝ սայլ, մանգաղ, տրուխ,
երկծանի, արօր, բահ, բրիչ, լուծ, տափան...:

6⁰ Լպուսն ունի՝ քակ, աղեղ, մկրատ:

16. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ի՞նչ կը դնեն.

Գաւաթին մէջ. շիշին, կաղամբին, քսակին, պայ-
ուսակին, սինակին, կանթեղին, դարանին, կողովին,
ախոռին, բանտին, աղամանին, խնկատուփին, վան-
դակին, իւղաճանին, դոյլին, դրամարկղին, պահարա-
նին, հանոցին:

ՕՐԻՆԱԿ.—Գաւաթին մէջ կը դնեն ջուր, գինի, հւն:

25. Մ Ա Ն Ո Ւ Շ Ա Կ

Այ մանուշակ
Իմ անուշակ,
Խնչ աղբոր դաս
Ինծի կուտաս:

Կակաչին պէս
Ֆուցամոլ չես.
Բուրմանդ համար
Չես պարծենար:

Թուփերուն տակ
Պահուած մինակ,
Խոնարհ, անտես,
Բոյր կ'արձակես:

Կուղեմ ես ալ
Բեղ պէս ըլլալ
Այ մանուշակ
Իմ անուշակ:

ՊԱՏՈՒԷՐ.—Վերի ոտնաւորը գոց սորվեցե՛ք եւ
քարձաճայն արտասանեցե՛ք:

17. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ի՞նչ բանէ շինուած է

Կարագը, հացը, ալիւրը, պանիրը, թուղթը, կըղ-
մինտը, կաթսան, թաղարը, գրիչը, գիրքը, կօշիկը,
հազուստը, դրամը, աթոռը, կասկարան, զմեղին, սո-
սինձը, պայտը, ձէթը, քացախը, կերպար:

ՕՐԻՆԱԿ.—Կարագը շինուած է կաթէն:

26. ԱԳԱՐԱԿ

Ինչ գեղեցիկ է գիւղի ընդարձակ տուն մը, ուր լայնկեկ դռներէն կ'ելլեն ու կը մտնեն սայլակներ, դաշտերուն բերքերով լեցուն: Կաղնիի խոշոր ծառերէ կազմուած սիւներ՝ չէնքին չորս կողմը կը պատեն, լայնկեկ ախոռներու մէջ բազմաթիւ եղներ ու կովեր՝ իրենց հորթուկներուն հետ՝ մէկ կողմը կեր կ'ուտեն. ուրիշ կողմ մը զամբիկներ՝ իրենց մորուկներուն հետ: Մէջ տեղն է կալը ուր ցորեն կը կասեն: Բոլոր կենդանիները իրենց տեղը ունին աս մեծ չէնքին մէջ, և պատրաստ ունին իրենց սնունդին համար պէտք եղած խոտը, վարսակը, և այլն: Ուրիշ կողմ մը կը նշմարես հաւնոցը, գոմը, փարախը՝ իրենց բնակիչներով: Դէպի հիւսիս՝ կայ հնձանը, սալքը, մառանը: Քիչ մը վերը կը տեսնես ագարակապանին ու իր ծառաներուն բնակարանը, անդին կը տարածուի ընդարձակ մարգագետինը, զոր այս կենդանիները, մարդուն աշխատակիցները, կը պարարեն:

Եւ աւելի հեռուն ընդարձակ անտառ մը ուր բերաւոր թռչուններ կը ճլուրջան՝ երջանիկ ու զուարթ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ.—Գիւղական տուն մը ի՞նչպէս կ'ըլլայ, եւ ի՞նչ տարբերութիւն կ'ունենայ քաղաքի տունէ: Բանի՞ մասերէ կը բաղկանայ գեղական տուն մը: —Ի՞նչ կենդանիներ անհրաժեշտ են գեղացիին:

27. ԲԱՐԻ ՊՁՏԻԿ ՏՂԱՅ ՄԸ

Առտու մը շատ կանուխ հանդիպեցայ պզտիկ տղու մը որ գիւղէն կը դառնար, իր պզտիկ բազուկները բռնաւորած չոր փայտերով:

Հարցուցի անոր՝ «Ո՞րկէ կուգաս, պզտիկ, այսքան կանուխ»:

— Անտառէ՛ն, պարո՛ն, ուր փայտ ժողվեցի մայրիկիս համար:

— Դուն շատ յոգնած ըլլալու ես:

— Ո՛հ, ո՛չ, պարոն, ես արդէն զօրաւոր եմ, վեց տարու եմ, և յետոյ մայրիկս շատ կը նեղուի իմ պզտիկ եղբայրս ու քոյրս խնամելով, և ես անոր կ'օգնեմ:

Գրկեցի զայն և ըսի. «Ահա՛ ազնիւ տղայ մը որ կը սիրէ իր մայրը, ասիկա պարկեշտ մարդ մը պիտի ըլլայ»:

Տղաքները պէտք է օգնեն իրենց ծնողքին, անոնց աշխատութիւններուն մէջ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ.—Պզտիկ տղան ո՞րկէ կուգար: Ո՞րո՞ւ համար փայտ ժողված էր: Այս բեռը զինքը չէր յոգնեցուցած: Պզտիկ տղայները ի՞նչ պէտք են ընեն իրենց ծնողիին:

28. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Կետերուն տեղ մայնաւոր գիրեր դնելով՝ բառեր կազմել եւ տալ նշանակութիւնը.

պ . ր	բ . դ	պ . խ	փ . դ	ս . ր	ք . ր	դ . ր	ս . խ
դ . ծ	բ . լ	խ . տ	չ . հ	դ . հ	հ . ր	դ . տ	ժ . ր
ծ . ծ	կ . ր	չ . տ	չ . ր	դ . տ	տ . ր	փ . դ	լ . ո

28. ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏՂՈՑ ԼԱԻ ԵՒ ՅՈՌԻ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամէն դպրոցի մէջ երկու տեսակ աշակերտներ կը գտնուին: Անոնցմէ ոմանք կ'ըլլան հլու, բարի, քաղցր, ուշադիր: Անոնք իրենց ուսուցիչներուն հետ մեծ յարգանքով կը վարուին և ընկերներուն հետ մարդասիրութեամբ: Անոնք միշտ գոհ կ'ըլլան և ուրախ: Բայց կան նաև այն տեսակ տղաքներ ու ըմբեր անվոյթ, չար, կեղծաւոր, ծոյլ, անկիրթ, անհնազանդ, հպարտ են և իրենց ընկերներուն հետ խիստ կոշտութեամբ կը վարուին: Ի՞նչ գէշ յատկութիւններ են ասոնք: Բարի տղաքները պէտք է որ հեռու կենան այս տեսակ չար և յոռի ընկերներէ:

ՀԱՐՅԱՐԱՆ.—Դպրոցականի մը շաւ յասկութիւնները որո՞նք են: Գեշ յասկութիւնները որո՞նք են: Բարի տղաքները ի՞նչ ընենքու են:

19. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերուն մէջ գիր մը փոխելով նոր բառեր յիմեյ են տալ նշանակութիւնը.

Հաց, տիւ, ջուր, մայր, փայտ, փուռ, լեռ, խաղ, տուն, լոյս, ձուկ, ծառ, ծեր, սագ, հով, մութ, գոյն, նոր, մոմ, բարի, մարդ, դաշտ, նուշ, սեր, մորթ, մաս, քանակ, հոր, քայլ, ոսկոր, թեւ, լուր:

ՕՐԻՆԱԿ.—Հաց—հաւ. Սոխ—սեխ. Զուր--մուր:

29. ՄԱՅՐԻԿԻՍ ՆԱՄԱԿ ԿԸ ԳՐԵՄ...

Անո՛ւշ մայրիկս,

Քու բարիքներից չեմ մոռնար. որ մը ե՛ս աչքեց պիտի խնամեմ ու հոգամ: Հիմա դպրոց կ'երթամ, դասերս աղէկ կը սորվիմ, մաքուր եւ քաղաքիւս եմ: Բայց, գո՞հ ես ինձմէ:

Քու սիրականդ
ԳԵՐՄԻՆԷ՛ ԻՍԿՈՒՀԻ

30. Խ Ր Ա Տ

Խնդրէ Աստուծոյ
Շնորհք ու պատիւ,
Եւ քեզ կրթելու
Խելք ու սիրտ ազնիւ:

Երբեք մի՛ պարծիր
Թէ շատ գիտուն ես.
Ո՛րքան բան սորվիս,
Ա՛յն օգուտ է քեզ:

30. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ի՞նչ բանի կը գործածեն (պատասխանէցէ՛ք ամբողջ նախադասութիւններ կազմելով).

Դրիչը, թուղթը, գաւաթը, պնակը, աթոռը, սանուհի, կոշիկը, ձին, եղը, շունը, արօրը, սայլը, ածուկը, փայտը, պատառաքաղը, դգալը, ասեղը, չոգեշաւը, թիւն, բամպակը, երկաթը, ոսկին, արծաթը, գերձանը, ուղտը, ուրաղը, աճառը, գորգը, կղմինտը, խնկամանը, ծխափայտը:

ՕՐԻՆԱԿ.—Դրիչը կը գործածեն գիր գրելու համար:

31. ԱՆՆՆՍՁԱՆԴ ՏՂՈՒՆ ՊԱՏԻԺԸ

Պաղտիկ ամէն օր դպրոց երթալու ատեն քա-
րաչէն կամուրջէ մը կ'անցնէր: Մայրիկն անոր կ'ը-
սէր միշտ. «Տղա՛ս, կամուրջին պատէն վար մի՛
ծռիր, գետը կ'իյնաս»: Բայց Պաղտիկ շատ կը
փափաքէր պատին վրայէն գետը նայիլ, և կ'ըսէր-
«Կարելի է գետին մէջ ձուկեր կը տեսնեմ»:

Օր մը Պաղտիկ ելաւ քարակոյտի մը վրայ, եր-
կընցաւ և սկսաւ նայիլ: Բան մը չտեսաւ, այլ
ոտքը սահելով՝ գետին մէջ ինկաւ:

Քանի մը մարդիկ շուտ մը վազեցին և գետէն
հանեցին Պաղտիկը, մարած և կիսամեռ վիճակի
մէջ: Ճակատը քարի մը զարնուելով ծակած էր:

Այսպէս խեղճ Պաղտիկ իր պատիժը գտաւ և
այնուհետեւ միտքը դրաւ մօրը պատուէրը պահել-
նսԲՍ.— Պէտք է որ տղաք իրենց ծնողքին պատուը
ենք պահեն եւ հնազանդ ըլլան անոնց:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Մայրիկը Պաղտիկին ի՞նչ կը պա-
տիւրէր: Պաղտիկ պատուէրը պահեց: Ի՞նչ պատահեցաւ
անոր: Այս բանը Պաղտիկին խրատ եղաւ:

31. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Դրեցէ՛ք երեք անուն

Ծառի, հագուստի, խաղալիքի, պտուղի, ծաղիկի,
թռչունի, ընտանի կենդանիի, վայրի կենդանիի, ձու-
կի, նուագարանի, կարասիի, ըմպելիքի, ուտելիքի,
չէնքի, մարդու, կնիկի, սողունի, միջատի, արհեստա-
ւորի:

ՕՐԻՆՍԱԿ.— Կաղնի, բալի, քրեկի:— Թիկնոց, տախտակ,
բանակ:

32. ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

(Պարսէզիմ մէջ)

Թէ որ կ'ուզէք, քիչ մը պարտէ՛ղ իջնե՛ք: Շատ
հաճելի է ինծի՝ երբ ժամանակս կ'անցընեմ ծա-
ռերուն ու ծաղիկներուն մէջ: Մեր բուրաստանին
մէջ զանազան ծաղիկներ կան, սակայն շատ մասեր
չունի ան: Շատ և զանազան գոյներով վարդեր ու-
նինք: Ի՞նչ անուշ կը հոտին: Վարդերուն անուշահո-
տութիւնը ինծի գլխու ցաւ կը պատճառէ, սակայն
մանուշակներու և շուշաններու հոտը շատ հաճելի
է ինծի: Քիչ մը առաջ եկէ՛ք և տեսէ՛ք սա մե-
խակները, յակինթները, շուշանները, կակաչները և
արեւածաղիկները: Նայեցէ՛ք ո՛րքան բարձրացան
թանթրուենիները: Հոս ծաղիկները խոտերուն մէջ
խեղդուած են: Պարտիզպանը ուշադրութիւն չէ
ըրած: Կարծեմ թէ այս ծաղիկը անթառամ է,
սակայն միւսները սկսան թառամիլ:

ՎԱՐԺ.— Ծաղիկներու անունները գրեցի՛ հայերէն
եւ տալիս եմ:

32. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ըսէ՛ք քե հետեւեալներն ինչո՞վ իրարու կը նմանին:

Զիւնն ու կաթը: Մեղրն ու չաքարը: Արեւն ու ու-
կին, Բանան ու գիշերը: Ծոգենաւն ու չոգեկառքը:
Ծոգենաւն ու նաւակը: Փետուրն ու տերեւը: Քարն ու
փայտը:

ՕՐԻՆՍԱԿ.— Զիւնն ու կաթը գոյնով իրարու կը նը-
մանին. երկուքն ալ ճերմակ են:

33. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԽՐԱՏՆԵՐ

Երբ առտուանց քունէդ ելլես, անմիջապէս
անհետակիդ պատուհանները բա՛ց, որպէս զի օդը
մաքրուի. որովհետեւ ներհետակիդ օդը գիշերը շուն-
չէդ ապականած է: Մեր շունչը փստակար է մե-
զի, կը հիւանդացնէ: Անկողնիդ մէջ գիշերը դու-
լարդ վերմակէն դուրս պահէ՝ մաքուր օդ չնշելու
համար:

Ամէն առտու պաղ ջուրով լուա՛ երեսդ,
վիզդ, ախանջներդ, կուրծքդ և բաղուններդ: Երբ
այսպէս լուացուիս, զուարթութիւն և աշխոյժ կու-
գայ վրադ, ջիզերդ կը զօրանան, ախորժակդ կը
բացուի: Յետոյ նախաճաշդ ըրէ՛ և գնա՛ գործիդ:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Ինչո՞ւ առտուանց պատուհանները
քանաչ պէ՛տ է: Ի՞նչ կ'ընէ մեզի ապականած օդը: Ի՞նչ
օգուտ ունի պաղ ջուրով լուացուիլը:

23. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ խօսքերը ամբողջացուցի՛ք՝ կետերուն տեղ
յարմար բառեր դնելով.

Հացագործը . . . կը խմորէ: Կօշկակարը . . . կը
կարէ: Շուներ . . . կը պահպանէ: Դայլը . . . կ'ուտէ:
Կատուն . . . կը բռնէ: Արեւը . . . կը լուսաւորէ: Բը-
ժիշկը . . . կը դարմանէ: Եկեղեցին . . . տունն է:
Մեղունները . . . կը շինեն: Տարուան չորս եղանակներն
են . . . եւ . . . : Խաղողը . . . պտուղն է: Ճա-
գարը երկայն . . . ունի: Քացախը . . . (ինչե՞ն) կը
պատրաստեն: Տարին . . . օր ունի:

34. Ա Ռ Տ Ո Ւ

Գիշերն անցաւ: Արշալոյսն եկաւ. կը լուսնայ:
Աքաղաղներն առտուան գալուստն արդէն աւե-
տած են, և քունէ արթնցող թռչունները պատու-
հաններուն առջև կը ճռուողեն: Գիւղացիներն ան-
կողիններէն կ'ելլեն, արջառներուն կեր կուտան,
եզերը կամ ձիերը կը լծեն ու իրենց դաշտային
աշխատութեան կ'երթան:

Այս միջոցին, արեւը լեռներուն ետեւէն բարձ-
րացած է, անոր ճառագայթները տակաւին քնա-
ցող կենդանիները կ'արթնցնեն: Մեղունները ծա-
ղիկներուն մէջ մեղր կը փնտռեն: Աղանիները
արաբերը կ'երթան իրենց նախաճաշիկ փնտռելու:
Երէկ ինչ որ չոր էր, այսօր կրկին թարմացած է:
Մարդիկ աշխոյժով կ'երթան իրենց գործին: Կեն-
դանիներն ալ ուրախ են: Ամէն շնչաւոր արթնցած
է, կը շարժի, կ'աշխատի:

Ո՛րքան հաճելի է առտուան զով օդը:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Ըսե՛ք, ի՞նչ կ'ըլլայ արեւը ամեն առ-
տու: — Ո՞ր կողմէն կը ծագի: — Արեւելքը դպրոցին ո՞ր
կողմն է: — Որոշեցիք միւս կողմերն ալ: Ամեն առտու
ի՞նչ կ'ընեն գեղացիները: — Իսկ թոչունները. մեղունե-
րը. աղանիները:

24. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ըսե՛ք եւ գրեցե՛ք:

Օրուան ժամերը, շաբթուան օրերը, տարուան ա-
միսները և եղանակները, գլխաւոր տօները:

35. ՄԱՆԻՇԱԿ

Դեռ ո՛ւր է ծիծառ, դեռ ո՛ւր է սոխակ,
Գարնան կարապետ եկաւ մանուշակ.
Երկնային խունկը չորս կողմը բուրեց,
Նորածին աշխարհ նախ ան համբուրեց:

Երկինքն է անամպ, չողջողուն՝ անձրև,
Տա՛նք Մանուշակին ո՛վ տըղաք, բարև,
Որ մեր դաշտերուն բերաւ նոր գարուն,
Նախշուն հաւերով, ծաղկով զարդարուն:

36. Ի Ր Ի Կ Ո Ւ Ն

Իրիկուն կ'ըլլայ: Արեւը մարը կը մոնէ: Ա-
րեւմուտքի կողմը գտնուող ամպերը վարդի պէս
կը կարմրին արեւին վերջին ճառագայթներէն:
Այս գեղեցիկ տեսարանը վերջալոյս կը կոչուի:
Օրուան տաքութիւնը անցած է: Հիմայ զովիկ հով
մը կը փչէ: Զուրին վրայ մեզ կը գոյանայ: Խո-

25. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ըսէ՛ք քե ի՞նչ գործիքներ կը գործածեն հետեւեալ
արհեստաւորները.

Դերձակ, որսորդ, լուսցարար, հովիւ, երկաթա-
գործ, արդուկող, գծագրիչ, մաւվաճառ, պարտիզպան,
որմնադիր, հիւան, նուագածու, ձկնորս, կառավար,
սղոցող, փայտահար, հնձող:

ՕՐԻՆՍԱԿ.— Դերձակը կը գործածէ ասեղ, մկրաս,
մասնոց, ֆանակ, չափ, եւայլն:

տերը շաղէն կը թրջուին: Մոլորակներ անհամար
խումբերով օդին մէջ կը խաղան: Թռչնիկներ մա-
ցառներուն մէջէն իրենց վերջին երգը կ'երգեն:
Մեղուններն իրենց փեթակը կը վերադառնան: Մը-
շակները դաշտէն ու հօտերն արօտավայրէն տուն
վերադարձած են: Ամէնքն ալ յոգնած են ու
հանգիստի կը կարօտին: Բայց մարդիկ, ինչպէս
նաև կենդանիներ անօթի են ու կ'սպասեն ի-
րենց ընթրիքին: Տանտիկինը անօթիներուն համար
կերակուր կը պատրաստէ, և խոտով բեռնաւոր-
ուած մշակներ ալ կ'երթան ախոռին բնակիչները
կերակրելու: Քիչ մը վերջը ամէն զք պիտի քնա-
նայ: Բարին Աստուած ալ պիտի հսկէ ամէնուն
վրայ:

ՀՐԹՅՈՐԾՆ.— Նկարագրեցէ՛ք իրիկունը:

26. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերուն ծայրը իկ. ալ, ուկ նուագա-
կան մասնիկները աւելցուցէ՛ք եւ ըսէ՛ք քե ի՞նչ կ'ըլլայ
անոնց իմաստը.

1. Հայր, բարձ, մայր, շուն, քիթ, մանուկ, թըռ-
չուն, ծափ:

2. Դեռ, ծով, լեզու, տուն, անտառ, հիւղ, տետր,
ձոր:

3. Զագ, էշ, գէր, տաք, մարդ, սեւ, կարմիր:

ԾԱՆՈԹ.— Դաստառն նախ պէտք եղած բացատրու-
թիւնները կուսայ նուագականներու մասին, եւ յետոյ
կ'օգնէ աշակերտներուն վերոյիշեալ հրահանգը ընկելու
համար:

37. ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

(Կերպասավանաթիւն հետ)

Պարոն, ի՞նչ կը փափաքիր։— Բանի մը տեսակ կերպաս գնել կ'ուզեմ, սակայն նախ օրինակները տեսնեմ։ Ասոնք չեմ ուզեր վաճառել տեսակներն ստորին է։— Դուք օրինակներուն մի՛ նայիք, անոնք աղտոտած են, դուք գոյնը ընտրեցէ՛ք և ես լաւագոյն տեսակէն ապրանք կը հանեմ։— Այս Կապոյտ գոյնը հաստատուն չէ։— Եթէ կ'ուզէք, կանաչէն առէ՛ք որ երբեք չի գունատիր։— Ես բաց գոյններ չեմ ուզեր, միթա՞գոյն բաներ կ'ուզեմ։ Սա մխրա՞գոյնը ի՞նչ գին ունի։— Մէթրոյո՞վ կ'ուզէք թէ կանգունով։— Ինչպէս որ սովորաբար կը ծախէք։— Կանգունը եթէ 13 դրչի տամ, բան մը չեմ շահիր։— Շատ սուղ է, այնքան արժէք չունի։— Աւելի վար գինով չեմ կրնար տալ, որովհետեւ կը փաստեմ։— Ասիկա բամպակէ կ'երեւայ և ոչ բրդէ։— Կը սխալիք, անհոգ եղի՛ք, շատ լաւ ապրանք է։— Ձեր խօսքին վստահելով կը գնեմ։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Ի՞նչ կ'ըսուի այն տեղին ուր առու տուր կ'ընեն։— Ի՞նչ կը կոչուի այն որ խանութ ունի։— Ի՞նչ կը կոչուի առուտուր ընողը։— Ի՞նչ կը վճարենք երբ բան մը գնենք։— Ինչո՞վ կը չափեն կերպասը։— Իսկ հեղուկները ինչով կը կշռենք։— Ի՞նչ մասեր ունի կշիռը։

37. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հոյովեցի՛ք հետեւեալ բառերը։

Արտ, քաղաք, որոտում, գեղեցկութիւն, լեռ, սեղանատուն։

38. ՅՈՐԵՆԻ ՀԱՍԿԵՐԸ

Օննիկ օր մը հօրը հետ դաշտն ելաւ։ Իր հայրը հողագործ էր և կը նայէր թէ ցորենները հասունցե՞ր են։ Օննիկ ըսաւ. «Հայրիկ, տե՛ս, ցորենի հասկեր կան որ ծռած են, և կան որ չիփշիտակ՝ բարձր կը կենան, կ'երեւայ թէ այն բունները որ չիտակ չեն, լաւ հասկեր չունին»։

Հայրը շուտ մը երկու հասկ կոտրեց և իր տղուն ցոյց տալով ըսաւ. «Նայէ՛, զաւակս, այս հասկը որ համեստութեամբ գլուխ կը ծռէր, ցորենի հատիկներով լեցուն է, և ընդհակառակ՝ ան որ չիտակ կը կենար՝ պարտապ է։ Մարդիկ ալ այսպէս են. անոնք որ տղէտ են գոռոզութեամբ կը պարծին և բարձր կենալ կ'ուզեն, իսկ գիտուն մարդիկ համեստութեամբ կ'զգուշանան պարծենալէ։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Օննիկ ի՞նչ կը հարցնէր հօրը.— Անիկա ի՞նչ պատասխան տուաւ.— Այս պատմութեան քառյականը ի՞նչ է։

38. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ։

Ծովուն ջուրը, լեռը, հօրը, կապարը, ասեղը, ձիւնը, շունը, վարդը, բամպակը, ապակին, երկինքը, շաքարը, քարը, գիշերը, ամառը, ձմեռը, քացախը, պղպեղը։

ՕՐԻՆԱԿ.— Ծովուն ջուրը աղի կ'ըլլայ։

39. ՄԱՄՈՒԿՆ ՈՒ ՇԵՐԱՄԸ

Օր մը մամուկը շերամին հետ խօսքի բռնուեցաւ: Մամուկն ըսաւ. «Ի՞նչ է այս իմ բաշածս մարդոց ձեռքէն, իմ տունս աղուոր կը շինեմ, և մարդիկ աւելը կ'առնեն՝ բոլոր շինածս կ'աւրեն, ի՞նչ խենթ ու անգութ են: Հապա դո՛ւն, Շերամ, որ զզուելի միջատ մըն ես, դո՛ւ միայն սիրելի ես անոնց. քու շինածդ խնամքով կը ժողվեն և կը պահեն, թէև իմ շինածս աւելի հաստ է:»

Շերամը պատասխանեց. «Կ'աղաչեմ, այդչափ մի՛ բարկանար, ամէն մարդ գիտէ որ շատ ճարպիկ շինող ես, ամէն մարդ կը խոստովանի որ շատ նորր թելերով կը հիւսես ոտայնդ, բայց ինծի ըսէ՛՝ ի՞նչ օգուտ ունի, մինչդեռ իմ շինած թելերս ամէն տեղ օգտակար և յարգի են:»

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.—Ինչպէս կենդանիներ են մամուկն ու շերամը.—Մամուկը ինչո՞ւ կը զանգստէ եւ ի՞նչ կ'ըսէր.—Շերամը ի՞նչ պատասխան տուաւ.—Ո՞վ իրաւունք ունի.—Ինչ է այս պատմութեան բարոյականը:

29. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ի՞նչ բան կրնայ ըլլալ

ձերմակ, սև, թափանցիկ, սուր, բութ, ծանր, կակուղ, կանաչ, լեղի, անուշ, փոքր, նեղ, երկայն, կապոյտ, աղի, տաք, պաղ, կլոր, գեղեցիկ, հեղուկ, կարծր, թանձր, սահուն, խակ, հասուն, եռանկիւնածեւ, քառակուսի, ուղիղ, սլալ, լուսաւոր, մութ, պայծառ, խոր, ընդարձակ, անսահման, անհատ, դաշնակաւոր, կպչուն, դիւրավառ, անտեսանելի:

ՕՐԻՆՍԱԿ.—Զիւնը, կաթը, ալիւր՝ ճերմակ են:

40. Խ Ր Ա Տ

Պզտիկ տղաք, գիտէ՞ք արդեօք թէ ո՞րչափ մտմտութեամբ ու հոգեր կը պատճառէք ձեր ծնողքին: Ձեր ամէն մէկ պէտքերը անոնց աչքին առջև են, և շարունակ կը յոգնին որպէս զի ձեր պէտքերը հոգան: Յորեկը ձեզի համար կ'աշխատին. գիշերն ալ, ձեր խաղաղ քունին ժամանակ, անոնք անքուն կը մնան, կ'աշխատին, որպէս զի, առտուանց երբ հաց ուզէք, «Ձի կայ» չըսեն:

Հիմա, ձեր աս տարիքին մէջ, չէք կրնար անոնց աշխատութեան մասնակից ըլլալ. բայց գոնէ ջանացէք որ անոնց շատ բեռ չըլլաք, անոնց օգնէք ձեր կրցածին չափ, հաճելի ըլլաք և սիրէք ձեր ծնողքը:

41. Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

(Հաւկիթ)

ձերմակ, պզտիկ մէկ տակառ

Մէջն ուտելիք օգտակար.

Տակառս թէև դուռ չունի

Բայց տուն մըն է թռչունի:

30. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ի՞նչ բաներու մասը կը կազմեն հետեւեալները.

Գլուխ, տանիք, թաղ, ձիւղ, բարձ (գլխու), բանալի, ժամ, մատ, ներքան, օր, սանդուղ, լողակ, էջ, վայրկեան, արմուկ, դեկ, անիւ, պայտ, կտուց, ձանկ:

ՕՐԻՆՍԱԿ.—Գլուխը մարմնին մէկ մասն է:

42. Շ Ն Ի Կ Ը

Շնիկա իմ սիրուն
Ի՞նչ աղուոր ես դուն,
Ի՞նչ գանգուր վարսեր՝
Գլխէդ են կախուեր:
Երբ ուրախ ըլլամ,
Ու խընդամ խաղամ,
Ինծի հետ դուն ալ
Կը սիրես խաղալ:
Իսկ երբ սաստեն գիտ,
Ու ցաւի հոգիս,
Դուն ալ ինծի պէս
Արցունք կը թափես:

ՊԱՏՈՒԷՐ.—Վերի ոտանաւորը գոց սորվեցե՛ք եւ քարձրածայն արտասանեցե՛ք:

31. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն.

Ի՞նչ կը տեսնէք երկինքին վրայ:
Ի՞նչ կը տեսնէք ծովուն վրայ:
Ի՞նչ կը տեսնէք պարտէզներուն մէջ:
Ի՞նչ կը տեսնէք քաղաքին մէջ:
Ի՞նչ կը տեսնէք գիւղին մէջ:
Ի՞նչ կը տեսնէք եկեղեցիին մէջ:

ՕՐԻՆԱԿ.—Երկինքին վրայ կը տեսնեմ ամպ, արեգակ, շուսիկ, ախարներ, կայծակ, ծիրանի գօտի:

43. Զ Ր Ո Ւ Յ Ա Տ Ր Ո Ւ Յ Ի Ի Ն

(Դպրոց)

Ինչո՞ւ այսքան կ'աճապարէք—Դպրոց կ'երթամ,
վասն զի հիմայ զանգակը պիտի զարնուի:—Ժամը
քանիի՞ն կ'սկսին դասերը: Կարծեմ թէ տակաւին
դասատուները եկած չեն:—Անոնք մենէ առաջ
կուգան:—Քանի՞ ուսանող կայ դպրոցին մէջ:—
Հարիւր՝ արտաքին և ութսուն՝ գիշերօթիկ:—Դպրոցը
քանի՞ կարգ ունի:—Մեր վարժարանը երկու
նախապատրաստական՝ և չորս բարձրագոյն կարգեր
ունի:—Տնօրէնը ո՞վ է:—Հիմնադիրը տնօրէն
ալ է:—Տարեկան քննութիւնները ե՞րբ է: Քանի՞
ամիս արձակուրդ ունիք: Վկայագիրները ե՞րբ կը
տրուին: Դպրոցը տարին քանի՞ շրջանաւարտ կ'արձակէ:
Օրը քանի՞ ժամ դաս կ'աւանդուի: Յառաջդիմութիւն
կը մաղթեմ:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.—Ի՞նչ մասեր ունի դպրոցը:—Ի՞նչ պաշտօնեաներ ունի:—Ի՞նչ ըսել է գիշերօթիկ. իսկ արտաքին:—Քանի՞ դասընթաց կ'ընայ ըրչալ գեղի դպրոցներուն մէջ:—Ի՞նչ ըսել է հիմնադիր:—Իսկ տնօրէն:

32. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Սորվեցե՛ք հետեւեալ կենդանիներուն ձայները.

Ոչխարը կը մայէ: Էջը կը զռայ: Կատուն կը մլաւէ:
Ձին կը խրխնջէ: Շունը կը հայէ: Խոզը կը խանչէ:
Այծը կը պապաչէ: Թռիկը կը թռթռէ: Կովը կը բառաչէ:
Աւիւծը կը մռնչէ: Դայլը կ'ոռնայ: Ծնճղուկը կը ճռռռէ:
Աղաւնին կը փնչէ: Սոխակը կը գեղգեղէ: Օձը կը սուլէ:

44. ԳԱՐՈՒՆ

Գարունը կը յաջորդէ ձմեռին։ Գարնան ատեն արեւը օրէ օր աւելի տաքութիւն կը սփռէ։ Անիկա կանուխ կը ծագի և ուշ մարը կը մտնէ, անոր համար օրերը կ'երկնան և գիշերները կը կարճընան։

Զիւնն ու սառոյցը կը հալին։ Արեւուն ճառագայթները մինչև հողին մէջ թափանցելով՝ ձմեռը քնացող բոյսերը կ'արթնցնեն։ Զիւնծաղիկը գարնան գալուստը կը ծանուցանէ։ Զատկածաղիկն ու մանուշակն ալ իրենց սիրուն գլուխները հողէն դուրս կը հանեն։

Ծառերն ու թուփերը կ'սկսին բողբոջներ, տերեւներ ու ծաղիկներ երեւան բերել։ Մարգագետինները կանաչով կը ծածկուին։

Արտոյտը, արագիլը, սոխակը, ծիծեռնակը և ուրիշ գաղթող թռչուններ կը վերադառնան մեզի։ Ունին իր ձմրան քունէն կ'արթնայ։ Մեղու-

33. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Խնջ կ'ընեն

Խոհանոցին մէջ. մառանին, սեղանատան, ննջատենեակին, հիւրանոցին, վաճառատան, դպրոցին, եկեղեցիին, հիւանդանոցին, դեղարանին, դրասենեակին, թատրոնին, լուսցարանին, ընթերցատան, պարահանգէսին, տպարանին, դատարանին։

ՕՐԻՆԱԿ. — Խոհանոցին մէջ կերակուր կ'եփեն։

ները կը թռչին մեղր հաւաքելու։ Եւ թիթեռնիկները իրենց օդային պարը կը պարեն։

Հովին իր հօտը արօտավայրը կ'առաջնորդէ։ Երկրագործն իր արածը կը մշակէ։ Պարտիզպանը կը փորէ պարտէզը. հոն կը ցանէ, կը տնկէ ծաղիկներ և ուրիշ բոյսեր։ Տղաքներ կը խաղան բաց օդին մէջ։

Տարուան չորս եղանակներուն մէջ ամենագեղեցիկն է գարունը որ երեք ամիս կը տեւէ. այսինքն, Մարտ, Ապրիլ, Մայիս։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Տարուան մեջ քանի՞ եղանակ կայ։ — Ձմեռեմ ետքը ո՞ր եղանակը կուգայ։ — Խնջ կ'ըլլայ այն ատեն արեւը։ — Խնջ կ'ըլլան բոյսերը։ — Խնջ կ'ընեն քոչուրները։ — Իսկ հովիւը, երկրագործը, պարտիզպանը։ — Տղաք ինչ կ'ընեն։

ԾԱՆՈԹ. — Գեղեցիկ, գեղեցկագոյն, ամենագեղեցիկ։ Աս ձեռով շինեցեք սա բառերը. — լաւ, չար, շփեղ, սկար, ուժեղ, ազնիւ, խոհեմ, երջանիկ, գուարք։

34. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերուն մէկ մէկ հոմանիշ գտե՛ք.

Մեծ, պզտիկ, մութ, տկար, հանգարտ, աղքատ, փայլիլ, մրրիկ, մակոյկ, երկչոտ, հաւաքել, թուր, ստոյգ, տիգմ, մաքրել, հազուստ, ըմպելիք, վառարան։

45. ԱՌԱԾՆԵՐ

1. Ծուլութիւնն ու անգործութիւնը աղքատութեան դուռերն են :

2. Մարդս չգիտցածը հարցնելու համար պէտք է ամաչէ :

3. Ամէն տեսակ վէճ ու կռիւ վաղուան թո՛ղ, և շահով կ'ազատիս :

4. Տղիտութիւնը ամօթ չէ, տգէտ մնալն է ամօթ: Գիրք կարդա՛, ուսի՛ր և տգէտ մի՛ մնար :

5. Բարի ընկեր մը մարդուս մեծ գանձ է :

6. Գէշ խօսքերը սուր դանակէն աւելի սիրտ կը ցաւցնեն :

7. Ո՛վ որ քիչով գոհ կ'ըլլայ, ա՛ն կը համարուի երջանիկ :

8. Չճանչցած մարդուդ հետ ընտանեբար մի՛ վարուիր :

9. Աւելորդ բան ծախու առնողը շուտով կը վաճառէ պէտք եղածն ալ :

10. Պատիւը ամէն հարստութենէ մեծ է :

ԾԱՆՕԹ.—1. Դասասուն պէսֆ եղած բացասորդ քիւնները թող այս այս առածներուն նկատմամբ :

2. Աշակերտները պէսֆ Ե ի քերսն ուսանին այս առածները :

35. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ի՞նչ բաներով կ'ընեն հետեւեալ գործողութիւնները. կնքել, խարաղանել, սուլել, աճառել, աղել, ածիլել, կապել, սահիլ, աւել, քերել, կտրել, հաւաքել, արդիլ, կարել, գծադրել, կշռել, չափել, վառել, ծխել, տաքցնել, թրջել, հերկել, քաղել :

ՕՐԻՆԱԿ.—Կնիփով կը կնիեն:

46. ԳԱՐՆԱՆԵՐԳ

Հովը կ'ըսէ մեղմօրէն

«Գարո՛ւն եկած է նորէն»:

Թռչուն ծաղիկ և ժիր առու

Կ'աւետեն այս լուրն իրարու

«Գարուն եկած է նորէն»:

Տե՛ս, նա ի՛նչպէս դաշտին վրայ

Նոր հարսի պէս կ'երերայ.

Դաշտ և անտառ, ձորեր, լեռներ

Ուրախութեան պար են բռներ,

«Գարուն եկած է նորէն»:

Ձորէն, սարէն, բլրուրէն

Բիւր ծաղիկներ կը բուրեն:

Օ՛հ, ընկերներ, մենք ալ երթա՛նք,

Միացրնե՛նք երգ ու մաղթանք,

«Գարուն եկած է նորէն»:

ՊԱՏՈՒԷՐ.—Վերի ոսանաւորը գոց սորվեցե՛ք եւ բարձրաձայն արտասանեցե՛ք:

36. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալ բառերը արական են. անոնց իգականները գրեցե՛ք.

Հայր, եղբայր, մանչ, հօրեղբայր, կնքահայր, փեսայ, աներ, քեռի, իշխան, պարոն, պապ, ծառայ, վարժապետ, այր, դրացի, դերձակ, Արշակ, տագր:

ՕՐԻՆԱԿ. Հայր—մայր: Եղբայր—քոյր, եւայլն:

47. ԳԻՒՂԱՅԻՆ

Գեղացի մարդը պարզ և խաղաղ է հոգիով՝ զուարթ՝ բնութեամբ և առողջ՝ մարմնով։ Նայեցեք այդ գէր՝ կարմիր թշերով՝ այդ հուժկու բազուկներով շինականին. նայէ՛ քիչ մը անոր հեզ ու կայտառ դէմքին, ջինջ ու զուարթ աչքերուն. նայէ՛ անոր խաղաղ շարժումներին ու ամուր կազմութեան. լսէ՛ անոր առողջ և ուղիղ դատողութիւնը և տե՛ս անոր ջղային անդորր դրութիւնը։ Այն խառնութիւնն է իրեն համար միջոց ապրելու՝ և առողջ ապրելու։

48. ՀԱՆԵԼՈՒԿ

(Արու)

Չորս ոտք ունի, մէկ կռնակ,
Բայց ոչ գլուխ, ոչ բերան.
Վրբան նստիլ դուք կրնաք
Թէև քալել չ'ուզեր ան։

37. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Առաջին բառերը սեռական ընել են նոյն բառերով խօսքեր կազմել.

Նաւ կայմերը.—Տուն ապակիները.—Երկինք լուսաւորները.—Աշակերտ պարտականութիւնները.—Վարժապետ պատուէրները.—Ծով ջուրը.—Օր ժամերը.—Ձմեռ օդը.—Ամառ օրերը.—Լեռ գագաթը.—Ծառեր ճիւղերը.—Տղաք քուշը.—Մարդիկ բնակարանները.—Ծնողք սէր.—Գետեր ջուրը.—Ծուլութիւն վախճանը։

ՕՐԻՆԱԿ.—Նաւուն կայմերը երկայն են։

49. ԸՆԿՈՅՁ ԵՒ ԴԴՈՒՄ

Ամառուան օր մը գիւղացի մը ընկուզենիի մը շուքին տակ կը հանգչէր։ Վեր նայելով՝ տեսաւ որ ծառը ընկոյզներով ծածկուած էր։ Ընկուզենիին քով բուսած էր դդումի բարակ ցօղուն մը, որ ծառն ի վեր մագլցեր էր, և որմէ կախուած էին ահագին դդումներ։ Գիւղացին քիթին տակէն խնդաց ու ըսաւ. «Շիտակը եթէ աշխարհս ե՛ս ստեղծած ըլլայի, փոխանակ այս մեծ ծառին՝ ասանկ պտուղներ, և այս բարակ ցօղունին՝ ասանկ խոշոր պտուղներ տալու, դդումը ընկուզենիին վրայ կը բուսցնէի և ընկոյզը դդումի ցօղունին վրայ։»

Այն միջոցին վերէն ընկոյզ մը ինյալով գեղացին քիթին դպաւ և արիւնեց։ Այն ատեն գիւղացին գոչեց. «Մեղա՛յ, Ա՛ստուած, որ ըրածիդ չի հաւնեցայ։ Եթէ վերէն ինկածը դդում մը ըլլար, գլուխս պիտի ջախջախէր։»

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.—Գեղացին ո՞ւր հանգչած էր.— Ի՞նչ տեսաւ եւ ի՞նչ դիտարկութիւններ արար.— Ի՞նչ պատահեցաւ յետոյ.—Այս պատմութեան բարոյականը ի՞նչ է։

38. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Ի՞նչ հոյով են հետեւեալ բառերը.

Ծառերէն, տուններուն, գետը, առիւծներ, եղջիւրներէն, կաւիճով, ծիրանիի, բնութեան, Աստուծոյ, սիրոյ, քեզի, սրտէ, ծաղիկները, ձեռքով, գլխու, ձմեռ, հարցման, ալիւրի, օրուան, հօր, եղբոր, ուրախութեամբ։

50. Ա Մ Ա Ռ

Գարունէն ետքը կուգայ ամառը: Արեւը կանաչ կը ծագի և աւելի ուշ մարը կը մանէ: Անոր տաքութիւնը երթալով կը սաստկանայ, մանաւանդ կէս օրուան պահուն:

Ամառը մեր սեղանը կը զարդարէ զանազան պտուղներով: Անիկա պարտէզին մէջ կը հասունցընէ կեռասները, սեխն ու ձմերուկը, և այլն: Ամառն ծաղիկներէն մանաւանդ վարդը, մեխակը մեզի ուրախութիւն կը պատճառեն: Թռչունները թռիս սեւը լմնցուցած են, անոնք ժիրաժիր հոս հոն կը թռչտին իրենց ձագերուն կեր ճարելու համար:

Խոտը մարգագետնին վրայ օրէ օր կը բարձրանայ: Մշակն իր մանգաղը կը սրէ, խոտը կը քաղէ, կը չորցնէ ու մարագը կը կրէ: Յորենին ու գարիին հասկերը կը դեղնին, հատիկները կը հասունանան, երկրագործն իր ծառաներուն հետ կուգայ զանոնք կը հնձէ:

Ամառը երեք ամիս կը տեւէ. Յունիս, Յուլիս, Օգոստոս:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.—Նկարագրեցե՛ք ամառը. — Ըսե՛ք թե ինչե՛ր կ'ըլլան այս եղանակին մեջ. — Ամառը քանի՞ ամիս կը տեւէ:

39. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հոյովը նոյն պահելով՝ յոքնակիի փոխեցե՛ք .

Գիրքը, կապիկին, գրիչով, հոլովման, տան, հօր, ևղբօր, սեղանէն, լուսով, սիրոյ, գեղեցկութենէ, հիւանդութեան, սեղանի, ոտք, ամառուան, ամառան, ձմեռ, փայտով, քրոջ:

51. Զ Ր ՈՒ Յ Ա Տ Ր ՈՒ Թ Ի Ի Ն

(Բժիշկին հետ)

Ի՞նչ ունիք, տեսնեմ:—Քիչ մը տկար կ'զգամ կոր ինքզինքս:—Ի՞նչ բանէ կը նեղուիք կոր:—Դու կ'զգամ կոր: Երբեմն ալ տենդ կ'ունենամ:—Կուրծքի ալ անհանգոտութիւն կ'զգամք կոր:—Ո՛չ, բայց ստամոքսն անհանգիստ է բոլորովին ու կերածս բնաւ չեմ կրնար մարսել: Կողերս ա՛յն աստիճան կը ցաւին որ շունչ չեմ կրնար առնել:—Կ'երեւայ թէ շատ պաղ սուեր էք: Քանի՞ օր է որ այդ վիճակը ունիք:—Շաբաթէ՛ մը ի վեր:—Բազկերակնիդ նայիմ անգամ մը: Լեղունիդ տեսնեմ: Անգամ մը հազացէ՛ք: Շո՛ւնչ առէք: Վրանիդ մարելիք կուգայ երբեմն: Սրտերնիդ կը խառնուի՞: Ախորժակ ունի՞ք: Հիմայ ձեզի դեղագիր մը պիտի գրեմ և այս դեղերով քիչ ատենէն պիտի ապաքինիք:

ԽՐԱՏ.—Առողջութիւնը մարդու ամենեւնի մեծ հարսութիւնն է:

Հին փիլիսոփաները կ'ըսէին. — Առողջ միտք՝ առողջ մարմնի մեջ:

40. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ըսե՛ք թե ի՞նչպիս կրնայ ըլլալ

Աշակերտ մը, տուն մը, ծով մը, հագուստ մը, պարտէզ մը, երկինքը, դանակ մը:

ՕՐԻՆԱԿ.—Աշակերտ մը կրնայ ըլլալ աշխատասեր, ծոյր, յառաջադիմ, հնազանդ, բարի, եւայլն:

52. ՄԵՐ ՊԵՏՔԵՐԸ

Երեք տեսակ պէտքեր ունինք. սնունդ, զգեստ, տուն:

Ամէն մարդ սնունդի պէտք ունի. առանց սնունդի չենք կրնար ապրիլ:

Օրը չորս անգամ սնունդ կ'առնենք. առտը՝ առանց՝ նախաճաշ, կէս օրին՝ ճաշ, իրիկուան՝ նախընթրիք, գիշերը՝ ընթրիք:

Մեր սնունդներն են հաց, միս, հաւկիթ, իւղ, բանջարեղէն, մեղր, պանիր, պտուղներ: Մնունդ են նաև ջուրը, գինին, սուրճը և թէյը:

Զգեստներ ալ պէտք են մեզի: Առանց զգեստի կը մսինք և կամ տաքէն ու հովէն կը նեղուինք:

Տուն մըն ալ պէտք է մեզի բնակելու համար: Հոն կ'ապաստանինք ու հանգիստ կը վայելենք հովին, արեւին, տաքին և ցուրտին դէմ:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Մարդ ի՞նչ բաներու պէտք ունի: — Ի՞նչ բաներ սնունդ են: — Օրուան չորս ճաշերուն սնունդները տո՞ւնք: — Տուն մը ի՞նչ մասեր կ'ունենայ:

41. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Գտնել հետեւեալ բառերուն ներհակը.

Թաց, բարի, մեծ, բարձր, տաք, մօտ, երկայն, գեղեցիկ, ուշ, առտու, մութ, ամառ, կուշտ, լեցուն, հարուստ, ուրախ, ծանր, գոցել, նեղ, սուտ, խօսիլ, ցորեկ, բարակ, կարծր, կապել, լալ, ապրիլ, իյնալ, սկսիլ, գտնել:

ՕՐԻՆԱԿ. — Թաց — չոր: Բարի — չար:

53. Ծ Ա Ռ

Ծառը տունկ մըն է, զոր Աստուած կը բուսցընէ երկրէն: Անիկա կը բաղկանայ արմատէ, բունէ, ցօղունէ և պսակէ: Արմատը հողին մէջ կը գտնուի, և սնունդ կը զրկէ ծառին: Բունը ծառին մարմինն է, բոլորտիքը կեղեւով պատած: Պսակը կը բաղկանայ շատ մը ոստերէ և ճիւղերէ: Ժիւղերէն կը կախուին տերեւները, ծաղիկներն ու պտուղները: Եղեւինը, տերեւի տեղ, կանաչ ասեղներ ունի:

Ծառերը կը գտնուին պարտէզներու մէջ, ճամբաներուն եզերքները և անտառներու մէջ: Շատ մը ծառեր պտուղ կուտան, ասոր համար պշտա՝ տու ծառեր կը կոչուին:

Ծառերը մեզի օգտակար են իրենց փայտովը զոր կը վառենք: Փայտը կը գործածուի շէնքեր, նաւեր, տան կարասիներ և գործիքներ շինելու:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Ըսէ՛ք թէ ծառ մը ի՞նչ մասեր կ'ունենայ: — Բանի՞ տեսակ ծառի անուն գիտէք: — Պշտատու ծառերը որո՞նք են: — Ծառերը մեզի օգուտ ունին:

42. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ հարցումներուն պատասխանեցէ՛ք.

Ի՞նչ է գրասեղանը, կօշիկը, առիւծը, շագանակը, ջուրը, գինին, սեղանը, սնակը, դդալը, նաւը, դառնը, ագարակը, դերձակը, դատաւորը, քահանան, դեղձը, շողգամը, արմաւենին, ընկուզենին, ոտքը, ձեռքը, մարդը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Գրասեղանը դպրոցի առարկայ է:

54. ՄՇԱԿՆԵՐԸ

1. Ահա գարնան գաղջ արև
Եկաւ տաքցուց մեր սրտիկ,
Կ'երգէ զուարթ մեր վերև
Արտոյտը ժիր խատուտիկ.

Օ'ն, թող շարժին մեր բահեր՝
Գործե'նք սրտով հոգածու.

Մեր հունձքերուն գանգրահեր
Բանա'նք ախօս և ածու:

2. Մշակներն ենք մենք գաշտին
Ուր օրն ի բուն կ'աշխատինք,
Կեանքը կ'անցնի հոն հեշտին
Զուր չենք թափեր մեր քրտինք:

Օ'ն, թող շարժին մեր բահեր՝
Գործե'նք սրտով հոգածու.

Մեր հունձքերուն գանգրահեր
Բանա'նք ախօս և ածու:

43. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Կետերուն տեղ յարմար բառեր դրեք.

Արեւը... կը լուսաւորէ: Մայրը իր... կը գգուէ:
Կրակը... կը հալեցնէ: Մազիկները... կը դարդարեն:
Հրաբուխը... կ'արձակէ: Զուկերը... մէջ կ'ապրին:
Հանքերը... մէջ կը գտնուին: Հորթը... ձագն է:
Ոչխարին ձագին... կ'ըսեն: Արեւին շողերուն... կ'ը-
սեն: Զմեռը... կը տեղայ: Երկիրը կը դառնայ...
շուրջը: Բժիշկը... կը դարմանէ: Շերամը... կը չինէ:
Թռչունը... մէջ կը թռչի:

55. ՇԻՆԳ ԶԳԱՅԱՐԱՆՔ

Հինգ զգայարանք ունինք, որոնցմով կ'զգանք
ամէն բան: Ասոնք են տեսնելիք, լսելիք, հոտ-
նելիք, ճաշակելիք և շոշափելիք:

Տեսանելիքը երկու աչքերն են. անոնցմով կը
տեսնենք ամէն բան մեր բոլորակը:

Աչքին մասերն են սառնենին, ծիածանը, բի-
բը: Աչքը կը գոցեն երկու արտեւաններ. ասոնց
եզերքը մազեր կան որոնք թարթիչ կը կոչուին:

Լսելիքը երկու ականջներն են. անոնցմով կը
լսենք ամէն ձայն, խօսք, երգ:

Ականջին վրանը միայն դուրսէն կը տեսնուի,
ձայնը ականջին ծակէն ներս երթալով է որ կըր-
նանք լսել:

44. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ի՞նչ կ'ըսեն

Աշխատութիւնը սիրողին, բան չգիտցողին, համբե-
րութիւն չունեցողին, խօսք մտիկ չընողին, յանցանք
զործողին, Աստուծոյ չվախցողին, ազէկութիւն ուզո-
ղին, գէշութիւն ուզողին, պարտք ճանչցողին, պարտք
ունեցողին, ձի հեծնողին, պատկեր գծողին, չատ լե-
զուններ գիտցողին, հաշիւ գիտցողին, նուագ անողին,
ուշադրութիւն չընողին, հոգ չընողին, հիւանդ պահո-
ղին, կրօնքը սիրողին, կարգալ (ընթերցում) սիրողին,
կառք քաշողին:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Աշխատութիւնը սիրողին՝ աշխատասեր
կ'ըսեն:

Հոտոտելիքը քիթն է: Քիթին երկու ծակերը
ուռնդեր կ'ըսուին:

Ճաշակելիքը բերանն է. անով կ'զգանք համե-
րը, նաև կերակուր կ'ուտենք, կը խօսինք:

Բերնին մասերն են երկու շուրթեր, ակու-
ներէ ձեւացած երկու ծամելիք, լեզու և քիմք:

Համը կ'զգան լեզուն և քիմքը:

Շօշափելիքը ձեռքն է. անով կ'զգանք առար-
կայի մը տաք կամ սառը, թաց կամ չոր, կարծր
կամ կակուղ, ողորկ կամ դերբուկ ըլլալը: Ձեռ-
քը՝ շօշափելէ զատ՝ ունելութեան ալ կը գործա-
ծենք. անով կը բռնենք ինչ որ ուզենք:

Ձեռքին մասերն են մատները:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Ըսե՛ք թե քանի՞ զգայարանք ունի՛նք:
— Ի՞նչ է իւրաքանչիւր զգայարանքին անունը: — Ի՞նչ
մասեր ունին եւ ի՞նչ բանի կը գործածուին: — Գտե՛ք
անուշ համով ուտելիքներ, քրու, լեղի, կծու՝ ուտելի-
քներու անուններ: — Չայները ինչո՞վ կը շեկնէ: — Քանի՞
են երաժշտական ձայները (խազ): — Կենդանիներն ալ ու-
նին զգայարանք:

Ա Ռ Ա Կ

Վարդը հարկաւ փուշեր ունի,

Մարդը հարկաւ գէշեր ունի.

Միսը ոսկոր, ծառը՝ շուք,

Յորեկը գիշեր ունի:

56. ՁՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

(Այցելութիւն)

Դուռը կը զարնուի: Մէկը դուռը կը զարնէ:
Դրան զանգակն է, նայեցէ՛ք ո՞վ է: Գնա՛ դուռը
բա՛ց: Ո՞վ եկաւ: Բարի եկաք: Հրամեցէ՛ք: Բարի
տեսանք: Նստեցէ՛ք, կ'աղաչեմ: Պարոնին աթոռ
մը տուէ՛ք: Անտարակոյս այսօր հոս սիտի մնաք՝
միտսին ճաշելու: Ձեմ՝ կրնար կենալ: Շնորհակալ
եմ, ժամանակս չի ներեր, գործ ունիմ: Պէտք է որ
խօսոյն մեկնիմ: Ստիպուած եմ շուտ երթալու: Ին-
չո՞ւ այդչափ կը փութաք: Մնաք բարով: Երթաք
բարով: Կրկին տեսութիւն: Դուք ալ երբեմն մե-
զի հրամեցէ՛ք: Ամենայն սիրով: — Խնդրեմ, չմոռ-
նաք բարեւներս տանելու ձերիններուն: — Դիմում
վրայ: — Յտեսութիւն, բարեկամ:

45. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերով վարի օրինակին պէս խօսքեր
շինեցէ՛ք:

Մայր, ուսուցիչ, դպրոց, դաս, ամառ, գիրք, ձի,
գետ, արտ, լեռ, ծառ, աւաղան, երկինք, ծաղիկ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մայրս բարի է:

Ուսուցիչը մեզ կը կրթէ:

Դպրոցը գեղեցիկ շէնք է:

Մեր դասը զուարճալի է:

57. Ա Շ ՈՒ Ն

Արեւն աշնան մէջ այնչափ չի բարձրանար որչափ ամրան մէջ։ Գիշերները կ'երկնան, ցորեկները կը կարճընան և օդը ցրտանալ կ'սկսի։

Ծառերուն տերեւները կը գեղնին ու կամաց կամաց գետին կը թափին։ Մարդագետիններուն խոտը շատոնց հնձուած է։ Տանձ, խնձոր, սերկէւիլ և ուրիշ պտուղներ ալ բոլորովին հասունցած ըլլալով՝ մարդիկ զանոնք կը ժողովեն։ Մարդիկ մեծ ուրախութեամբ կը կատարեն այգեկութիւնը։ Երկրագործը հունտեր կը ցանէ յաջորդ տարուան համար։

Արագիւնները, ծիծեռնակները, սոխակները ցուրտին չդիմանալով՝ մեզ կը թողուն ու տօք երկիրներ կ'երթան։ Բայց ճնճղուկները մեզմէ բաժնուիլ չեն ուզեր։

46. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գիծերուն տեղ շեղագիր բառերուն ներքեակը դրէք։

Թէ՛ հարուստը և թէ՛ — , թէ՛՝ զօրաւորը և թէ՛ — պիտի մեռնին օր մը։ Բարի տղաքները պէտք է հեռու ըլլան — ընկերներէ։ Ան որ ամեն ինչ գիտեմ կ'ըսէ — չգիտէ։ Անջրտը ո՛չ խօսիլ գիտէ և ո՛չ — : Անձրիւր կը տեղայ թէ՛ արդարին և թէ՛ — արտին վրայ։ Մոռցի՛ր ինչ որ տուած ես և — ինչ որ ընդունած ես։ Մարդ պարտի աշխատիլ իր երիտասարդութեան ատեն որ իրաւունք ունենայ հանգչելու իր — ատեն։ Հիմ բարեկամը միշտ — զանձ մըն է։ Այն որ աւելորդը կը գնէ, օր մը — պիտի ծախէ։

Պարտէզները իրենց գեղեցկութիւնը կորսնցուցած են։ Դաշտերն ամալացած են, և անտառներուն մէջ խոր լռութիւն մը կը տիրէ։ Դուրսը ա՛լ մեծ ուրախութիւն մնացած չէ։ Աշնան հովերը մեղի կ'ըսեն թէ ժամանակ է ձմրան համար փայտ, ածուխ, տաքուկ հանդերձներ և տեսակ տեսակ պաշար պատրաստելու։

Աշնան ամիսներն են՝ Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Նկարագրեցի՛ք աշունը, և ըսէ՛ք թէ ինչե՞ր կ'ըլլան այս եղանակին մէջ։ — Աշնան ամիսները որո՞նք են։

Ա Ռ Ա Կ

Չարին չարիք հատուցանել
Փոքրահոգի մարդու բան է։
Չարին բարիք հատուցանել
Մեծահոգի մարդու բան է։

47. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Երկրորդ բառը բացատրական ընելով խօսքեր կազմեցէ՛ք։

Ծառին պտուղները, մարդուն օձիքը, տունին պատուհանը, նուագին ձայնը, մեղուին մեղրը, արեւին տաքութիւնը, ծառին գազաթը, տունին սանդուղները, փողոցին մէջ, ծովուն վրայ, կանթեղին լոյսը, երախային թեւը, ծառին ճիւղը, պարտէզին պատը, գետին ջուրը։

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Ծառին պտուղներէն ճաշակեցի։

58. ՍԿԻՒՌԸ

Դուք կը ճանչնա՞ք փոքրիկ սիրուն կենդանին որ սկիւռ կը կոչուի։ Անիկա կէս-վայրենի կեանք մը կը վարէ, և խելացութիւն ու հեղութիւն կը յայտնէ իր վարքով։ Եթէ քիչ մը մարդիկ պէտք է կարեկցին սկիւռին և անոր խնայեն։ Միւս չուտեր սկիւռը, ուրիշին փնտա ալ չի տար։ Սովորաբար պտուղ կը սիրէ, մանաւանդ փեճեկաւոր պտուղներ կ'ուտէ։ Ընկոյզ, կաղին, նուշ։ Իր մարմնով չի կրնար աշխոյժին, արթնութեան և հանճարեղութեան քիչ կենդանիներ կը հաւասարին։

41. ՀԱՆԵԼՈՒԿ

(Խնձոր)

Այստեղ ունի կարմրուկ,
Բայց մի՛ կարծեր զայն մանուկ.
Զարդ է դարնան, ամառան
Աչնան կ'երթայ նա մառան։

48. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ինչո՞վ կ'ընենք հետեւեալ գործողութիւնները
Սղոցել, կարել, կարել, աւել, խնկարկել, թրջել,
խարաղանել, կապել, նաւարկել, ալրել, փորել, գծել,
հագնել, հերկել, գամել, ծածկել, որսալ, օրել, ներկել,
հերկել, լուսաւորել։

ՕՐԻՆԱԿ.— Սղոցով կը սղոցեն։

60. ԵՐԿՈՒ ՏԱԿԱՌՆԵՐ

Օր մը երկու տակաւ՝ բարձր տեղէ մը վար գլորիլ սկսան։ Մէկը գինիով լեցուն էր, իսկ միւսը դատարկ էր։ Լեցուն տակաւը հանդարտ հանդարտ գլորելով կը քալէր, իսկ դատարկը կը ցատկաբար ճամբուն վրայ և ահագին աղմուկ ու փոշի կը հանէր։

Այսպէս է նաև խելքով լեցուն գլուխը որ լուռ ու մունջ կ'աշխատի, կ'ուսանի, իմաստուն կ'ըլլայ և ապրելու համար դժուարութիւն չի քաշեր։ Մինչդեռ անխելքը՝ դատարկ տակաւին պէս՝ միայն աղմուկ կը հանէ, և երբ մեծնայ, բանի մը օգտակար չըլլալով, աւելուստ չի կրնար ճարել։

ՀԱՐՑԱՐՑ.— Պատկերէ՛ք երկու տակաւներուն պատմութիւնը։— Ըսե՛ք թե ինչի՞ նմանցուցած եմ այս տակաւները։— Այս պատմութիւնին ինչ բան կը հետեւցնէք։

49. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ըսե՛ք թե

Ի՞նչ կը բռնեն հողէն։ Ի՞նչ կ'ընեն երկրեցիին մէջ։ Ի՞նչ կ'ան ծովին մէջ։ Ի՞նչ կը քաղեն այգիէն։ Ի՞նչ կը տեղայ երկինքէն։ Ի՞նչ կը հնձնեն մանդաղով։ Ի՞նչ կը բռնեն ուռկանով։ Ի՞նչով կը տաքնան։ Ի՞նչ բաներով կը ճամբորդենք։ Ի՞նչ բաներով կը շարժին մեքենաները։

ՕՐԻՆԱԿ.— Հողէն կը բռնեն ջուր, գարի, պրտիկ։

Երկրեցիին մէջ կ'ապրեն, եւն։

61. ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ

« Ինչո՞ւ կուլաս, մեծ հայրիկ, հարցուց Աննա-
իր հաւուն որ դեղնած թուղթ մը բռներ էր
ձեռքը և վրան կը նայէր։

— Ինչո՞ւ պիտի լամ եղեր . . . ո՞վ ըսաւ, ին-
չէ՞ն հասկցար . . . :

— Աչքերէ՛դ յայտնի է. իմ աչքերս ալ ա-
տանկ կը լեցուն երբ դիս կը յանդիմանես և
սիրտս կը յուզուի։

— Չէ՛, չէ՛, աղջիկս, ինծի պէս ծեր մարդի-
կը հիշ կուլա՞ն։ Չեմ, չեմ լար կոր. . . նայէ՛, աղջի-
կըս, ա՛լ չեմ լար կոր։

— Մի՛ պահեր, ես հասկցայ . . . »

Մեծ հայրիկը գլուխը շարժեց։ Աչքերուն
ծայրէն արցունքի խոշոր կաթիլներ վար գլորեցան։

50. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ուղղեցի՛ք հետեւեալ խօսքերը։

Երբ անոթի ըլլամ ջուր կը խմեմ, եւ երբ ծարաւ ըլ-
լամ հաց կ'ուտեմ։ Պանիրը խաղողէն կը չինեն և գի-
նին՝ կաթէն։ Ձմեռը՝ օդը տաք է, իսկ ամառը՝ ցուրտ։
Վարժպետը կը պատժէ աշխատասէր տղան և կը վար-
ձաորէ ծօյլը։ Մարդիկ գիշերը կ'աչխատին և ցորեկը
կը քնանան։ Արեւը արեւմուտքէն կը ծագի և արեւել-
քէն մարը կը մանէ։ Երբ անկողինս մտնեմ հազուսու-
նեմ կը հագնիմ։ Առաւօտները տուն կը վերադառնամ
իսկ գիշերները շուկայ կ'երթամ։ Քնանալուն պէս պառ-
կեցաւ։ Պայծառ և լուսաւոր երկիւնքը մարդոց վրայ
տիրութիւն կը տիրէ։

Վիթ վիթ եղած այտերուն վրայ, ու կը շարունա-
կէր դիտել թղթի կտորը որ հին նամակ մ'էր։

Ու աղջնակը լուրջ ձայնով մը յարեց.

« Ո՛հ, դիտեմ, . . . այդ նամակը հեռուէն ե-
կած է տարիներ առաջ, հայրիկիս գրած վերջին
նամակն է որ պահեր ես։ Հայրիկս հոն մեռաւ։
Ասոր համար է որ մեծ մայրիկս ալ սե լաչակ կը
կապէ ու շարունակ կուլայ, դուն ալ կուլաս շատ
անգամ . . . : Կը տեսնե՞ս որ հասկցեր եմ հիմա
ես ալ ձեզի հետ կրնամ լալ . . . : »

Բարի ու փափուկ սիրտ ունեցող տղաքը՝ ի-
րենց ծնողքին, իրենց ընկերներուն, բարկամե-
րուն ու ազգականներուն ուրախութեամբ ալ, ուրբա-
մութեան ու ցաւերո՛ւն ալ մասնակից կ'ըլլան։

ՀԱՐՑԱԲԱՆ. — Ի՞նչ ըսել է յիշատակ։ — Ի՞նչ ըսել է
հաւ։ — Ի՞նչ պատմում է այս հասումին մեջ։ — Ծե-
րունին ի՞նչ նամակ էր որ կը կարդար։ — Ինչո՞ւ կ'ու-
շար։ — Իր լացը ինչո՞ւ կը ծածկեր քունիկէն։

51. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ո՞ր կը բնակին.

Գեղացիները, լեռնցիները, քաղաքացիները, կղզե-
ցիները, Դաղձիացիները, Դերմանացիները, Ռուսերը,
Ռումանացիները, Հնդկիները, Անգղիացիները, Չինա-
ցիները, Արաբացիները, Պարսիկները, Ամերիկացիները,
Յոյները, Եգիպտացիները, Կովկասցիները։

ՕՐԻՆԱԿ. — Դեղացիները կը բնակին գեղը։

Լեռնցիները կը բնակին լեռը, եւն։

62. Զ Մ Ե Ռ

Ահա՛ ձմեռն եկաւ: Անիկա տմրան եղանակէն բոլորովին տարբեր է: Օդը ցուրտ է: Երկինքն ամպերով ծածկուած է և անձրեւի տեղ ձիւն կը տեղայ:

Ծառերն իրենց կանաչ հագուստները կորսնցուցած ըլլալով՝ ցուրտէն կը դողան: Դուրսը՝ ա՛լ ծաղիկ չի՛ տեսնուիր. թռչուններն այլ ևս չեն երգեր. ամէն կողմ՝ ամայութիւն կը տիրէ:

Գաղթող թռչուններն արդէն դացած են. մեղի մօտ կը մնան միայն ագռաւը, ճնճղուկը և ուրիշ քանի մը թռչուններ: Այս խեղճերը մեծ նեղութիւն պիտի կրեն ամբողջ ձմեռը, եթէ բարի մարդիկ իրենց սեղանէն աւելցած փշրանքներով չկերակրեն զանոնք: Ընտանի կենդանիներն աւելի երջանիկ են իրենց տաքուկ ախոռներուն մէջ: Անոնք ժամանակին կը ստանան իրենց կերն ու ջուրը:

Ձմրան մէջ արեւը ուշ կը ծագի և կանուխ մարը կը մտնէ: Անոր համար օրերը կարճ են ու գիշերները երկայն:

Ձմրան ամիսներն են՝ Դեկտեմբեր, Յունուար, Փետրուար:

ՀԱՐՑԱԲԱՆ.— Բաղդաստեգի ամսուն ու ձմեռը:— Ի՞նչ կը տեղայ ձմեռ ասեմ:— Ի՞նչ ըսե՛ք և կանաչ հագուստ:— Որո՞նք են գաղթող թռչունները:— Իսկ չգաղթողները:— Ի՞նչպէս պիտի կերակրուին ասոնք:— Ի՞նչո՞ւ ձմեռն օրերը կարճ են:

63. Զ Ր ՈՒ Յ Ա Տ Ր ՈՒ Յ Ի Ն

Մսավաճա՛ռ, քիչ մը միս կուտա՞ք ինծի: Ի՞նչ միս կ'ուզէք: Ո՞ր կողմէն կ'ուզէք որ տամ: Այս կտորը կ'ուզէ՞ք: Ճարպո՞տ ըլլայ թէ առանց ճարպի: Ոչխարի՛ միս կ'ուզեմ: Բայց պէտք է որ արու ըլլայ: Դառնուկի միս չեմ ուզեր: Հորթի միսէ՛ն տուէք: Այդ մասը շատ ոսկրուտ է. խորոված չի ներու յարմար չէ: Տեսնեմ՝ քանի՞ օխա կը կշռէ: Օխան քանի՞ զրուշէն պիտի հաշուենք: Շատ սուղ՝ կը պահանջէք կոր, այդչափ չեմ վճարեր: Ոսկորները կտրեցէ՛ք և այնպէս տուէ՛ք:

64. Հ Ա Ն Ե Լ ՈՒ Կ

(Զիւն)

Շաքարի պէս ճերմակ է
Դաշտի խոտին վերմակ է.
Զի նմանիր թռչունի,
Կրնայ թռչիլ թեւ չունի:

52. Հ Ր Ս. Հ Ա. Ն Գ

Պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն եւ գրեցէ՛ք ձեր տետրակին մէջ:

Որո՞նք են տարուան չորս եղանակները: Որո՞նք են գարնան, ամառուան, աշնան և ձմրան տմրաները: Որո՞նք են շաբթուան օրերը: Կրնա՞ք քանի մը տօներու անուններ զրուցել:

65. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՈԽԻՅԻՆ

Պաշտիկ տղաքը անփորձ են և իրենց օգուտին ու պէտքին անգիտակ: Պէտք է ուրեմն առաջնորդութիւն իրենց ծնողքին փորձառութեամբ ու խրատով: Այսպէս, բնական օրէնքով ու Աստուծոյ կամքով, անոնց հնազանդ ըլլալու ենք, անոնց խրատը, պատուէրները մտիկ ընելու ենք:

Նոյն իսկ անբան կենդանիներուն ձագերը միթէ չեն հնազանդ իր իրենց հօրն ու մօրը և անմիջապէս անոնց ձայնը չեն լսեր, երբ իրենց քով կանչեն, երբ վտանգ մը կամ վնասակար բան մը տեսնեն ու զգան:

Անոնք բնազգով կը հնազանդին իրենց մեծերուն. դո՛ւք ալ, տղա՛ք, իբրեւ պարտականութիւն անսալէք ձեր մեծերուն, որոնք ձեր օգուտը միայն կ'ուզեն:

ՀԱՐՅԱՐԱՆ. — Ի՞նչ ըսել է անփորձ: (Բանի մը այս ձեւ բառեր գտեք. Անխօս, անպէտ, անբան, անգիտակ, եւայլն): — Պզտիկ տղաք ինչո՞ւ հնազանդելու են իրենց մեծերուն: — Անբան կենդանիները որո՞ւ կը հնազանդին: — Ի՞նչ ըսել է բնազգ, անսալ, վտանգ, անմիջապէս:

58. ՀՐԱՆԱՆԻ

Կետերուն տեղ նախօրոք բառին իգականը գրեցե՛ք:
Հայր և . . . : Բեռի և . . . : Աշակերտ և . . . :
Փետայ և . . . : Սպասաւոր և . . . : Դերասան և . . . :
Անեղ և . . . : Մանչ և . . . : Այր և . . . : Եղբայր և . . . :
Վարժապետ և . . . : Տիգրան և . . . : Վարդ և . . . :
Տէր և . . . : Աքաղաղ և . . . : Հաւ (մեծ հայր) և . . . : Պարոնտառ և . . . :

66. ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՅ

Յարութիւն ամիրա Պէղծեան, որ ապրած է 19րդ դարու մէջ, առաքինի գործերով անմահացուցեր է իր անունը: Իր նպաստով շատ եկեղեցիներ շինուեցան Պոլսոյ մէջ, գիւղեր նուիրուեցան, դպրոցներ հաստատուեցան, մանաւանդ Ազգ. Հիւանդանոցը՝ Եէտի Գուլէի գուրսը: Այդ բարի գործը միշտ երախտագիտութեամբ կը յիշուի ազգէն և Հիւանդանոցին մէջ պատուապարուող հիւանդներէն, ծերերէն, տնկարներէն և որբերէն: Հիմա ազգին դրամով կը մատակարարուի այդ հաստատութիւնը, և Վեհափառ Սուլթանէն հովանաւորուած՝ օրական հացի ու միսի բաւականաչափ նպաստ մը կ'ստանայ: Երանի՛ կարգանք աղքատները սիրողներուն և անոնց օգնութեան հասնողներուն:

67. ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

Հրօկէ՛, հրեշտակ, իմ զարթնումիս,
Այնպէս ըսաւ քանի որ Տէր.
Մահճիս մօտիկ պահպանէ՛ զիս,
Երբոր նընջեմ ամէն գիշեր:
Գութ ունեցի՛ր անձիս անդօր,
Ու մի թողուր զիս մինաւոր:
Խօսէ՛ ճամբան ինձ շարունակ,
Եւ ունկընդրած պահուս քեզ լուռ՝
Որպէս զի վար չիյնամ մինակ,
Բարի հրեշտակ, ձեռքդ ինձի տո՛ւր:

ՊԱՏՈՒԷՐ. — Վերի ռսանաւորը գոց սորվեցե՛ք եւ քարձրածայն արտասանեցե՛ք:

68. ԱՅԼԵՒԱՅԼ ՏԵՍԱԿ ՓԱՅՏԵՐ

Ա. Փայս ջեռուցման.— Կաղնի, փիճի, նշգա-
րի, բարտի, հաւամրդի, ուռի, կաղամախ:

Բ. Փայս շինութեան.— Կաղնի, կնձնի, փիճի,
նշգարի, շաղանակենի, մայրի, սարոյ, եղելին, կը-
ւինի, լաստենի, թեղոյ:

Գ. Փայս կանազործական.— Կնձնի, հացի,
ցախ, նշգարի, փիճի, ակակիա, ընկուզենի, կեռա-
սենի, մակոն, երենոս:

Դ. Փայս գունաւորիչ.— Հնդկափայտ, որդան-
փայտ, չիկափայտ (պագամ), ճանդան, աղտոր:

Ե. Փայս ուեսնաբեր.— Սարոյ, խնկենի, սալո-
րենի, բալի, շոճի, եղելին, կուենի, հերձի, բեւեկնի:

Չ. Փայս բժեկական.— Փայտ դառն, եզրեղի,
օձափայտ, օձատունկ, արծուեփայտ, և այլն:

54. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ խօսքերը ամբողջացուցեք.

Բժիշկը...: Խաղամոլը...: Հացը...: Գինին...:
Տանձը...: Զինը...: Աքաղաղը...: Հաւը...: Վա-
ճառականը...: Մշակը...: Զուկերը...: Հացագործը
...: Դպրոցականը...: Կօշկակարը...: Լուսինը...:
Արեւը...: Հովիւը...: Վարդապետը...: Քահանան...:
Դասատուն...: Մայրը...: Ընտանի կենդանիները...:

ՕՐԻՆՍԱԿ.— Բժիշկը հիւանդներ կը դարմանէ:— Խա-
ղամոլը դրամը զուր տեղը կը կորսնցնէ:— Հացը մեզի
սնունդ կուտայ:

69. ԶԵՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Մեր հազուստները կարելու համար պէտք է
ձեւագիտութիւն սորվինք:

Գերձակը, գերձակուհին, տանտիկինը և ամէն
աղջիկ, որ կանոնաւոր կը թութիւն առած է, ան-
հրաժեշտ է որ գիտնայ այս արուեստը՝ նախ իր
հազուստները պատշաճ վայելչութեամբ պատրաս-
տելու համար, և յետոյ ծախքերէ խնայողութիւն
ընելով՝ գերձակուհիներէն չխաբուելու համար, երբ
ինք ալ տան մը տիկինն ու վարիչը ըլլայ:

Գերձակութիւնը կը բաղկանայ չորս ճիւղերէ.
չափ, ձեւ, փորձ, կար:

Հազուստ կարելու համար նախ մարմինը կը
չափենք մեղրով, ետքը՝ այդ չափին համեմատ կը
կարենք կերպասը, զոր խոշոր-կար կ'ընենք ու կը
հազցընենք. եթէ նեղ կամ լայն է, կարճ կամ
երկայն է, անոր համեմատ կը նշանակենք կերպա-
սին վրայ, և կը կարենք հազուստը: Էն վերջը
կ'արդուկենք և կը հազցընենք տիրոջը. բարով
վայելս ըսելով:

55. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հոյովեցե՛ք հետեւեալ բառերը.

Կայծակ, կոճակ, գրիչ, սեղան, կաղամար, առիւծ,
թաղում, Աստուած, մայր, Յակոբ, տուն, տարի, ամիս,
չարաթ, գրասեղան, մատիտ, նարինջ, խնձոր, տանձե-
նի, թռչուն, թիւ, գլուխ, մարդ, կին, տէր, աղջիկ:

70. Մ Ո Ւ Կ Ը

Մոխրագոյն՝ փափուկ մորթով պատած է մուկը։ Սուր աչքերը կը փայլին ու կը դիտեն ամէն կողմ։ Թաթերը շատ փափուկ են։ Շնորհալի կերպով կը ցատըռտէ։ Արթուն ու զգուշաւոր է։ Ան ինչ սիրուն ակռաներ ունի։ Տղաքը պէտք չէ վրստահին աս փոքրիկ, նուրբ ու պայծառ ակռաներուն։ Գտածը կ'ուտէ։ Մուկ չէ՞ մի։ Կաշին անգամ կը կրծէ։ Ես շատ անգամ տեսած եմ մարդիկ որ կ'ըսեն, «Լեզուիս ծայրը կը կսկծէ, մկան կերուը եմ կերեր»։ Իրաւ ալ, ան պիտիտիկ կենդանին, որ հազիւ ձեռքիս չափ է, ամէն բանի կը դպչի, ամէն բան կը կրծէ, ամէն չարութիւն կ'ընէ մեր տուներուն մէջ։ Շտեմարանէն ցորեն կը կրէ, թուղթ կը պատուէ, և այլն։ Վերջապէս մուկէն զգուշանալու ենք դուն ալ, ես ալ, ամէնքս ալ։

56. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ձանագանեցիք հետեւեալ բառերուն մէջէն հագնէ յիշներ, ուտելիքներ, եւ տան կարասիներ։

Հայելի, նարինջ, սեղան, բաժկոն, տափատ, անկողին, գորգ, վերարկու, ֆէս, միս, կարկանդակ, խորոված, գիշերահագուստ, ձեռնոց, կոշիկ, վարագոյր, բազմոց, մածուն, ապուր, կանթեղ, սնտուկ, փողկապ, գուլպայ, շապիկ, աթոռ, թիկնաթոռ, ջերմոց, խաւիժ, ձուազեղ, պանիր։

71. Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Ահա եկաւ Ապրիլ ամիսը։ Արեւն աւելի փայլուն է, ցորենին աւելի երկար է, և Երկիրքը աւելի պայծառ։ Ծառերուն և մացառներուն մէջ թռչունները կ'երգեն զուարթագին և իրենց բոյները կը շինեն։ Արտերն ու մարդերը նորէն կը կանաչանան։ Ժրաջան մեզուն կը հաւաքէ ծաղիկներուն հիւթը և ոչխարները կ'երթան ճարակել նորածիլ խոտը։ Գարնան մէջ ենք. դարունը տարուան գեղեցկագոյն եղանակն է։

72. Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

(Մեղր)

Մշակներ են մեզի դրացի,
Աշխատասէր ու խելացի.
Քաղցրիկ պաշար տուն կը բերեն
Դաշտի սիրուն ծաղիկներէն։

57. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Խճճ կը կոչուի

Լեռ մը որ բոց կ'արձակէ։ Ճամաքի տարածութիւն մը որ ջուրով չըջապատեալ է։ Ջուրի տարածութիւն մը որ ցամաքով չըջապատեալ է։ Յարդով և չոր ճիւղերով ծածկուած տուն մը։ Առտուան ճաշը։ Իրիկուան ճաշը։ Յորին քաղելու ժամանակը։ Խաղող քաղելու ժամանակը։ Արեւուն ծագած տեղը։ Արեւուն մարը մտած տեղը։ Ծովու մեծ տարածութիւն մը։ Ոչխարներու բազմութիւնը։ Ծառերուն շատ զտնուած տեղը։ Գետնին մէջ փորուած տեղ մը։ Գետնին ելած անոթը։

73. ԱՍՏԵՂԱՀՄԱՅ

Աստեղագէտ մ'աչքին դիտակ
Պըտըտելով լայն և արձակ
Դաշտին վըրայ, վերէն ի վար
Զըննէր դիտէր՝ երկնի կամար
Շարուած աստղեր, մոլորակներ՝
Եւ հոն կարգալ՝ մըտքէն կ'անցնէր,
Յաջող, տըխուր ելք և արկած,
Մահկանացուն համար պահուած .
Եւ ահա ինքն՝ հոն տեղ կեցած
Զըրհորին մէջ ինկաւ յանկարծ .
«Դուն կ'ուզէիր, մէկը ասաց,
«Տեսնել ի՞նչ կայ վերը ծածկուած .
«Մինչ չը տեսար քըթիդ դիմաց՝
«Դուք ջըրհորին բերանարաց» .

58. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալները կենդանիք, բոյսք քե հաճքե առաջ եկած են:

Քացախ, սեղան, բալ, պատուաստ, սատախ, մե-
տաքս, բուրդ, բամպակ, մոմ, գինի, մածուն, կիր,
ծխախոտ, մարգարիտ, թուղթ, մազ, պղպեղ, թիթեղ,
շաքար, պարան, ջուլթակի լար, պանիր, աղամանդ,
խէժ, փղոսկր, կաշի:

74. ԷԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՐԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐ

Ինչպէս շատ մը կենդանիներու, նոյնպէս ալ
անկենդան բաներու խումբերը տարբեր անուններ
ունին. օրինակի համար, անասուններու խումբերը
կը կոչուին ջոկ, ոչխարներու խումբը՝ հօժ, այծե-
րու խումբը՝ նախիր, գայլերու և շուներու խումբ-
երը՝ երամակ, ձուկերու խումբը՝ վառ, թրու-
շուններու խումբը՝ երամ, մեղուններու խումբը՝
պար, ագռակներու խումբը՝ ջոյիր, կռունկ-
ներու խումբը՝ արւիկ, ծաղիկներու խումբը՝ հոյլ,
խոտերու բարդը՝ դեղ, յարդին դէզը՝ շեղ:

75. ՀԱՆԵԼՈՒԿ

(Ժամացոյց)

Կրնա՞ք ըսել, թէ ի՞նչ է նա
Որ ձեռք չունի, զարնել կրնայ,
Առանց ոտքի կրնայ գոնէ
Քիչ մը քալել, բայց միշտ հոն է:

59. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ամբողջացնել հետեւեալ խօսքերը, կետերուն տեղ
շեղագիր բառերուն ներհակը դնելով.

Հարուստը կը գնէ աւելորդը, իսկ ... զուրկ է կա-
րելորդէն: Երբ մարդ անգամ մը սուտ խօսի, ա'լ չեն
հաւատար անոր երբ նոյն իսկ ... խօսի: Կռշտ մարդը
չի հասկնար ... վիճակէն: Լաւ տղաքներ պէտք չէ որ
... ընկերներ ունենան: Սիրեցեալ աշխատութիւնը և ...
ձուլութիւնը: Նիհար մարդիկ աւելի զօրաւոր կ'ըլլան
քան թէ ... մարդիկ: Նայեցէ՛ք որ ծերերուն օրհնու-
թիւնը ընդունի՞ք, և ոչ թէ ... : Բարիները արհայառ-
թիւն պիտի վայելեն, իսկ չարերը ... պիտի երթան:

76. ՇՂԹԱՅ

Թէպէտեւ Գրիգոր գող չէ, բայց գողէն վար
քի ֆար, ինչու որ ձեռքն անցածը կը պահէ:

Օր մը գարբինի մը խանութին առջեւէն ան-
ցած ատեն, դրան առջև, սալայատակին վրայ,
գեղեցիկ շղթայ մը տեսաւ: Գրիգոր չորս կողմը
հայեցաւ թէ արդեօք զինքը դիտող մը կա՞յ. յե-
տոյ կամաց մը ծռեցաւ ու շղթան բռնեց, բայց
անմիջապէս ձգեց զայն և պոռալ սկսաւ:

Շղթան կասկարմիր էր, և խեղճ տղուն ձեռ-
քերն այրեր էին: Դարբինը՝ որ զայն դիտամբ
թողած էր փողոցը, որպէս զի պաղի՝ անմիջապէս
վազեց Գրիգորին քով եկաւ և ըսաւ անոր. «Թո՛ղ
առ քեզի խրատ ըլլայ. երբ ուրիշին մէկ բանին
դպչիլ ուզես, այս շղթան միտքդ բե՛ր»:»

ՀԱՐՅԱՐԱՆ.—Ի՞նչ տեսակ տղայ եր Գրիգոր:—Ի՞նչ
պատահեցաւ օր մը իրեն:—Ինչո՞ւ համար ձեռքերդ այ-
րեցան:—Այն պահուն ո՞վ վրայ հասաւ, եւ ինչ ըսաւ
իրեն:—Ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը:

60. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ի՞նչ կը կոչուի

Յորենը քաղելու գործողութիւնը. այդինքն կթե-
ւը. առատօտեան կերակուրը. կէս օրուան կերակուրը.
բրիկուան կերակուրը. ընթրիքէն առաջ կերուած կե-
րակուրը. եօթն օրուան տեւողութիւնը. երեսուն օրը.
երեք ամիսը. տասներկու ամիսը. հարիւր տարին:

77. ՍՏԱԽՕՍԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Փոքրիկ հովիւ մըն էր Միհրան,
Որ ամէն օր դաշտին վըրան
Արածելու կ'երթար առտուն
Հօտն իր գիւղին ոչխարներուն:

Օր մը նեղուած հոն միս մինակ՝
Ըսաւ. «Աղուոր խաղ մը խաղանք»
Եւ ըսկըսաւ պոռալ ուժով.
«Դա՛յլ կայ, գա՛յլ կայ, հասէ՛ք շուտով:»

Գիւղացիներ եկան հասան,
Ո՛չ գայլ գըտան, ո՛չ ալ գազան:
Քահ քահ խընդաց անկիրթ տղան.
Ըսաւ անոնց. «Կատակ էր ան:»

Գայլեր եկան օր մը իրաւ,
Մարդ իր ձայնին մօտիկ չըրաւ.
Մէկը չեղաւ իրեն պաշտպան.
Կըտոր կըտոր եղաւ Միհրան:

ԲԱՐՈՅԱՆ.—Երբ մարդ անգամ մը սոս խօսի,
այլ եւս ոչ մէկը անոր կը հաւատայ:

ՊԱՏՈՒԷՐ. 1. Վերի ռսանաւորը գոց սորվեցե՛ք
եւ քարճրածայն արսաւանեցե՛ք:

2. Սոյն ռսանաւորին իմաստը արձակ պատմեցե՛ք:

ՀԱՐՅԱՐԱՆ.—Ի՞նչ ըսել է հովիւ:—Ի՞նչ ըսել է
հօտ:—Ի՞նչ է դաշտը:—Ի՞նչ կրնայ գտնուիլ դաշտին
մէջ:—Ի՞նչ է գայլը:—Ուրիշ գազաններու անուններ
ալ ըսիք:—Ի՞նչ ըսել է կասակ:—Իսկ պաշտպան:—
Ի՞նչ է ստախօսին պատիժը:

78. ՆԱՄԱԿ

Զապէլին նամակը՝ իր հօրը

Քու խրատներդ միտքես չեմ հաւեր, սիրելի հայրիկա: Ամէն առտու արթննալուս, կը յիշեմ ձեզ ամենիդ: Այն ատեն ուրախ ժպիտ մը կ'ունենամ ու սիրս կը տրոփեմ: Ի՞նչ անուշ բան է հայր ու մայր ունենալ՝ եղբայր ու քույր ունենալ: Կը մտածեմ թէ շատ դժբաղդ պէտք է ըլլան անոնք որ հայր ու մայր չունին:

Կրցածս կ'ընեմ՝ կարգիս մէջ առաջիկներէն ըլլալու: Սա տեղ երեք ամիս մնաց արձակուրդին: Աղէկ ֆենութիւն մը պիտի տամ ու արձակուրդի առաջին օրերուն՝ ձեր մօտը պիտի ըլլամ: Հիմակուրնէ կը ձիայ սիրս՝ երբ կը մտածեմ այն վայրկեանը, այն երջանիկ վայրկեանը ուր ձեզ տեսնելու բաղդը պիտի ունենամ, ու քու գիրկդ պիտի փափակ, հայրի՛կա:

Քեզ սիրող աղջիկդ
ԶԱՊԷԼ

61. ՀՐԱՀԱՆԳ

Գտնել հետեւեալ բառերուն թիւը եւ հոլովը:

Քու, զիս, անոր, անով, ինձի, քեզ, զքեզ, իրեն, իրմով, անոնք, անոնցմով, ինծի, իմ, ես, մեր, զմեզ, մեզմով, ինձմով, քեզ իմ, իրենցմով, անոնցմէ, ասով, ատով, ատկէ, ատոնցմով, ատոնք, ատոնք, ասկէ, անկէ, զանի՛կա, զինք, անիկա, զանոնք, անոնց, իրենց, զիրենք:

79. ԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ

Գիւղացի մը իր ագարակին մէջ գեղեցիկ խընձորենի մ'ունէր, որուն ամէնէն ընտիր պտուղներէն ընծայ կը տանէր ամէն տարի ագարակին տիրոջը: Այս վերջինը դժգոհ էր սակայն՝ իր ծառին պտուղէն մէկ մասը միայն ստանալուն և՛ ամէն ալ ինք առնելու համար՝ խնձորենին բերաւ տանը պարտէզին մէջ տնկեց: Դժբաղդաբար ծառը շատ ծեր էր և՛ չկրնալով դիմանալ այս տեղափոխութեան՝ չորցաւ և ա՛լ պտուղ չտուաւ: Ան ատեն ագարակատէրն անիծեց իր ագահութիւնը. «Ինչո՞ւ դո՛ւ չեղայ, կ'ըսէր, ինծի տուած քիչով շատ հարստանալ ուզեցի և մէկէ՛ն կորսնցուցի ծառս ալ, խնձորենի՛րս ալ»:

Ծակաչք մարդը շուտ կը կործանի:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Ի՞նչ ըսէր է ագահ:— Ի՞նչ է խնձորենին:— Ուրիշ պատահու ծառեր ալ ըսէր:— Այլեւայլ տեսակ փայտեր տուող ծառերուն անունը գրեցեք (էջ 66, դաս 68):— Ի՞նչ ըսէր է ագարակատէր:— Ի՞նչե՛ր կըրնան գտնուիլ ագարակի մը մէջ:— Ի՞նչ է այս դասին քարոյականը:

62. ՀՐԱՀԱՆԳ

Այս թիւերը բուսանշաններով գրեցէ՛ք

Մէկ, հինգ, եօթը, ութը, քսան, քսանչորս, քսանընը, երեսուն, երեսուն երկու, երեսունըութը, քառասունըմէկ, քառասունըհինգ, քառասունըինը, յիսուն երկու, յիսունըորս, յիսունըվեց, յիսունըինը, ինըսունըորս, ինսուսունըեօթը, հարիւրմէկ, հարիւրչորս, հարիւր յիսունըհինգ, երկու հարիւր երկու, երեք հարիւր չորս հարիւր քսանըմէկ:

80. ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ամէն բանի հոգին է աշխատութիւնը:
Մարդ աշխատելու համար ծնած է:
Աշխատել չուզողը ֆրասակար է ընկերութեան:
Աշխատելով միայն ձանձրոյթի, ախտերու, կա-
րօտութեան առաջքը կ'առնուի:

Ամէն պտուղներէ քաղցր՝ աշխատանքի պը-
տուղն է:

Աշխատանքը քուն կուտայ, ախորժակ կը բա-
նայ, գոհ և զուարթ կ'ընէ. աշխատասէրին ամէ-
նէն մեծ պատիժն է անգործ թողուլ զինք:

Ժամանակը դանձ է աշխատասէրին համար, և
բեռ՝ ծոյլերուն համար:

Աշխատասէր մարդուն դռնէն կը նայի անօ-
թութիւնը, եւ չի համարձակիր ներս մտնել:

ՊԱՏՈՒԷՐ. — Վերի առածները գոց սորվեցիք:

63. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Կետերուն տեղ յարմար բառեր դրեք:

... կառք կը քաշեն: ... ծաղիկներուն հիւթովը
կ'ապրի: ... կենդանիներուն իշխանն է: ... Որդի Աս-
տուծոյ է: ... ծաղիկներուն թագուհին է: ... ձմրան
երեք ափսոսանքն են: ... կը չինեն մեղրը: ... կը բուս-
ցնէ բոյսերը: ... անտառներու երգիչն է: ... Թուր-
քիոյ մայրաքաղաքն է: ... Աստուծոյ տունն է: ...
ձմրան պտուղներն են:

81. ՇՈՒՆՆ ՈՒ ԻՐ ՏԷՐԸ

Երիտասարդ մը կ'ուզէր իր շունը գետը նե-
տել և խեղդել: Պզտիկ նաւակ մը կը մտնէ, շունն
ալ հետը կ'առնէ և ափունքէն կը հեռանայ:
Երբոր հոսանքին մէջտեղը կը հասնի, շունը կը
բռնէ և յանկարծ գետը կը նետէ: Խեղճ շունը
ջուրին տակը կ'երթայ, կը կորսուի. քիչ մը ետքը
երեսը կ'ելլէ և յուսահատութեամբ բոլոր ճիգը
կը թափէ որ նաւակին հասնի: Բայց ամէն ան-
գամուն որ նաւակին կը մօտենար, իր տէրը թիա-
կով կը հրէր: Այս կռիւն շան ու տիրոջ մէջ՝
այսպէս կը շարունակուէր, երբոր տէրը՝ համբե-
րութիւնը հատնելով՝ երկու ձեռքովը թիակը կը
բռնէ և շան գլխուն կը զարնէ. բայց նոյն միջո-
ցին ոտքը կը սահի ու ինքն ալ գետը կ'իյնայ:
Այն ատեն տեսարանը կը փոխուի: Հաւատարիմ
շունը գետին տակը կ'երթայ, իր տէրը կը բռնէ
և գետեզրը կը բերէ, թէեւ քիչ մնաց որ հո-
սանքը զինքը պիտի տանէր:

Այսպէս շունը հաւատարմութեան օրինակ մը
կուտայ իր տիրոջը:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Երիտասարդը ի՞նչ քրաւ իր շունը:
— Շունը ջուրին մեջ ի՞նչ կ'ընէր: — Տէրը ի՞նչպէս
ջուրը ինկաւ: — Այն ատեն ի՞նչ պատահեցաւ: -- Շու-
նին այս քրածը ի՞նչպէս բաւ է:

Ա Ռ Ա Կ

Տգէտ ես՝ ու խոնարհ եղա՞ր,
Դիտունի չափ պատիւ ունիս:
Դիտուն ես՝ ու հպարտ եղա՞ր,
Տգէտի չափ պատիւ ունիս:

82. Օ Ր Ա Յ Ո Յ Յ

Տարին անգամ մը կը հրատարակուի պզտիկ գիրք մը որուն Օրացոյց կ'ըսեն: Անոր մէջ գրուած են տարուան երեք հարիւր վաթսուներեք տասներկու ամիսներու բաժնուած: Նոյն պէս նշանակուած են օրերուն անունն ու թուականը, ուսկից կը սորվինք թէ այսօր ամսուն բանի՞ն է, թէ ե՞րբ կը պատահին Մեծ Տօները, կիրակիները, տարեգարձները, եղանակներուն բաժանումները, պահը և ուտիք օրերը, և այլն:

83. Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

(Աղօրիք)

Որքան ջուր տան, որքան ցորեն՝
Կը խմէ, կ'ուտէ, կ'ուզէ նորէն.
Ձի քընանար, անգաղար նա՝
Կը խմէ, կ'ուտէ ու կը դառնայ:

64. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ուղղեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը.

Կատուն կը հաչէ, շունը կը մլաւէ: Դանակով ապուր կ'ուտեն: Գրիչով կար կը կարեն: Ջուրը կ'ուտեն, հացը կը խմեն: Աչքով կը լսեն, ձեռքով կը քալեն, խոկ ակնանջով կը տեսնեն: Շողկնաւը առաքառտով կ'երթայ և նաւակը անխռով: Խելօք տղան կը պատժուի, խոկ անառակը կը վարձատրուի: Պատառաքաղով ապուր կը խմեն: Ջուրը սնակին մէջ կը դնեն, խոկ կերակուրը գաւաթին մէջ: Զմեռը մարդիկ ամառանոց կ'երթան: Աղը անուշ է: Շաքարը թթու է: Հորը դոյլին մէջ ինկաւ:

84. Ա Ճ Ա Պ Ա Ր Ե Լ Ն Օ Գ ՈՒ Տ Չ ՈՒ Ն Ի

Իրիկուն մը կառապանին մէկը, որ իր կառքը վաճառքով բեռցած էր, սոսկալի արագութեամբ կը քչէր զայն, որ ժամ առաջ քաղաք հասնի: Ճամբուն վրայ մարդու մը քովէն անցած ատեն, հարցուց անոր թէ արդեօք կրնա՞ր քաղաքին դուռները դոյուելէ առաջ քաղաք ժամանել: Ճամբորդը որ կառապանին պէս դէպի քաղաք կ'երթար, պատասխանեց. «Այո՛, եթէ աւելի կամաց վարես կառքդ»:

Կառապանը այս պատասխանին վրայ ինքիւնը ըսաւ. «Այո մարդը յիմար ըլլալու է»: Եւ զարկաւ խարաղանը ձիերուն և շարունակեց իր ընթացքը միեւնոյն արագութեամբ: Բայց քիչ մը վերջը, յանկարծ կառքին անիւներէն մէկը կտորելով՝ կառքը մէկ կողմին վրայ ինկաւ և մէջի վաճառքները գետին թափեցան:

65. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Կետերուն տեղ երկու յարմար բառ դրե՛ք.

... կարծր են: ... ժրաջան են: ... փայլուն են: ... բարակ են: ... սուղ են: ... աշխատասէր են: ... հունտ են: ... նեղ են: ... պայծառ են: ... բոյս են: ... լայն են: ... լեղի են: ... թուփ են: ... չխառ՛կ են: ... թափանցիկ են: ... սեւ են: ... անդուն են: ... պղղ են: ... հեղուկ են: ... թանձր են: ... ծանր են: ... կոչուն են: ... անուշահոտ են: ... գնտաձու են:

Երբ կառապանը այս վիճակին մէջ ինչ ընելի-
քը կը մտածէր, քիչ մը առաջ տեսած մարդը
հասաւ, և գտնելով զայն այդ վիճակին մէջ, ը-
սաւ անոր. «Տեսա՞ր որ իրաւունք ունէի: Ես հի-
մա ոտքով քաղաք Զիտի հասնիմ, բայց դուն չորս
ձիերովդ այսօր չպիտի կրնաս հասնիլ:»

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Կառապանը ինչպէս կը ճամբոր-
դէր: — Որո՞ւ պատահեցաւ ճամբուն վրայ եւ ի՞նչ հար-
ցուց անոր: — Մարդը ի՞նչ պատասխանեց: — Կառապանը
մարդուն պատասխանին վրայ ի՞նչ մտածեց եւ ի՞նչ ը-
սաւ: — Յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ: — Ճամբորդը երկրորդ ան-
գամ կառապանին պատահեցուն՝ ի՞նչ ըսաւ անոր: — Իրա-
ւունք ունե՞ր: — Այս պատմութեան ի՞նչ կը հետեւի:

Ա Ռ Ա Կ

Աշխարհս լայն արձակ է,
Բայց սիրտս նեղ՝ ի՞նչ օգուտ:
Ճամբան հանգիստ չիտակ է,
Կօշիկս նեղ՝ ի՞նչ օգուտ:

66. Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերով վարի օրինակին պէս խօսքեր
շինեցէ՛ք:

Հարստութիւն, ազգութիւն, մեծութիւն աղքա-
տութիւն, բարկութիւն, ծուլութիւն, մեծամտութիւն,
ազատութիւն, ժողովարարութիւն, հաւատարմութիւն, ուղ-
ղութիւն, երկչոտութիւն, բարեկեցութիւն, ընկերա-
բութիւն, յուսահատութիւն, լրջութիւն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Հարստութիւն ունեցողը հարուստ կը
կոչուի:

85. Դ Ո Ւ Ն Ի Ն Զ Ո Ւ Ն Ի Ս

Խղունջն ունի իր խըցիկ,
Թռչունն իր բոյն գեղեցիկ,
Մեղուն ունի իր փեթակ,
Դժն ինչ ունիս պիտանի,
Ըսէ՛, նայիմ, պատանի:

— Հագուստ ունիմ ու կօշիկ,
Եւ ծընողներ անուշիկ.
Սիրտ մը ունիմ մանաւանդ.
Հօրքս, մօրքս հընազանդ.
Ունիմ նաեւ ես ուսման
Եռանդ ու սէր անսահման:

ՊԱՏՈՒԷՐ. — Վերի ոտանաւորը գոց սորվեցե՛ք եւ
քարճաւայն արտասանեցէ՛ք:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Ի՞նչ է խղունջը: — Ի՞նչ քոչուններ
կը ճանչնայ: — Ի՞նչ է մեղուն: — Ուրիշ միջատներ կը
ճանչնայ: — Ի՞նչ տեսակ կենդանի է կատուն: — Ուրիշ
ընտանի կենդանիներ ալ ըսէք: — Հագուստի անուններ
ըսէք: — Ի՞նչ է սիրտը: — Ի՞նչ ըսել է ուսում, խանդ,
հնազանդ, անսահման:

67. Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերուն տառաթաւները ուղղեցէ՛ք
Խելածի, համարցակ, լէզու, անքութ, չուր, ծէ-
րութիւն, ախիկ, հիւանթ, բունչ, բաղջիլ, փարեւէր,
բոքրիկ, առազինի, աղգատ, հակիկ, հանթիմանու-
թիւն, քորք, ցեւք, քլուխ:

86. ԱՇՈՒՂ ԵՒ ՄԵԾԱՏՈՒՆ

Ձեռքը կիթառ՝ տըխուր աշուղ
Երգեր կ'երգէր յոյժ սրտաբուղիս,
Աչքերը փակ չէին տեսնար,
Նա դըռնէ դուռ հաց կը մուրար:

Դողդեղ, ազդու և մեղմ ձայնով
Կիթառին հետ դաշնակելով՝
Լըսողներուն սիրտերը խոր
Կ'արթընցընէր կիւք նորանոր:

«Ողորմեցէ՛ք, տեսարք և տիկնայք նազելի,
«Թող դուրս չարժէ ձեր սիրտն իմ բաղդ եղկելի.
«Աստուծոյ լոյսն ինծի համար է խաւար,
«Մէհ, ձեր գէմբը, աւանդ, ամսոս չեմ տեսնար:
«Ողորմեցէ՛ք տընանկ անլոյս աղքատին,
«Որ լոյսի մէջ օր մը հանգչի ձեր հոգին»:

«Դուք ունիք աչք, տուն, ընտանիք, շատ բարիք՝
«Անտէր գըլխիս կը պակսի տուն և հացիկ:
«Ձեմ գանգատիր, գիտեմ, տիրոջն աղքատաց
«Կը պակասէր գըլխուն ներքեւ շատ հեղ բարձ:
«Ողորմեցէ՛ք տընանկ անլոյս աղքատին
«Որ լոյսի մէջ օր մը հանգչի ձեր հոգին»:

«Վայելեցէ՛ք Երկնաւորին տուրք, պարգեւ,
«Այլ մի՛ մոռնար, դուք, յիշեցէ՛ք, կայ վերեւ
«Աղքատին տէրն և հարուստին դատաւոր
«Որուն առջև չի կայ հարուստ չքաւոր:
«Ողորմեցէ՛ք տընանկ ևայլն»:

«Մէհ, չըլլայ թէ անլոյս մընաք դուք անգին,
«Ելանելով մութ խաւարը արտաբին,
«Եւ լըսէք դուք «— Զուր՝ ծարաւին չտուիք:
«Մերկ, քաղցածին՝ մի պատառ հաց հանդերձիկ»:
«Ողորմեցէ՛ք տընանկ, անլոյս ևայլն»:

Մի անողորմ, խելքէ թեթեւ մեծատուն

Ուշ դընելով օր մը ասոր խօսքերուն
«Այդպէ՛ս, ըսաւ, լըսողներուն վսխ տալով՝
«Կարծես ժողովել ըստակ՝ անհամ երգ երով:
«Քու չար սրտիդ պատիժն առեր ես արդէն,
«Փոխան երգիդ, մուրա՛ անյնող դարձողէն»:

Այս խօսքերէն աշուղին սիրտը խոցուած՝

Մի լուրջ ձեւով այս ծանր խօսքերը ասաց.

«Մարդ խաբելու միտք չունիմ ես,
«Ողորմութիւն տու՛ր թէ կ'ուզես.
«Կոյր բլլալուս համար հարկ չէ
«Որ դադարիմ ես երգելէ,
«Ձէ՞ օր կոյր էր և Հոմեր,
«Այլ ի՛նչ երգեր նա կ'երգէր»:

Հ. Ք. Վ. Քուսնեքեան

68. Հ Ր Ա Հ Ս Ն Գ

Յարմար ստացականներ դիէք կետերուն տեղ.

Բարի հայր մը կը սիրէ ... զաւակները, բայց չի
սիրեր ... թերութիւնները: Պատուեցէ՛ք ... ծնողքը,
եթէ կ'ուզէք որ ... կեանքը երկարատեւ ըլլայ: Յի-
սուս առակներով կը խօսէր ... աշակերտներուն: Մենք
մաքուր կը պահենք ... տետրակները: Սարգը կ'ապրի
... ոստանով: Երկուքնիս ալ նոր կօշիկներ ունինք,
բայց ... աւելի նոր են: Երանի՛ այն աշակերտներուն
որ ... բարի վարքովը սիրելի են ... ուսուցիչներուն:

87. ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐ

Երկու հոգի ճամբայ կ'երթային. մէկը կացին մը գտաւ, և ուրախանալով ամէնուն կ'ըսէր թէ Կացին գտայ. իսկ ընկերը կը խրատէր որ գտայ չըսէ, հապա գտանք ըսէ: Բայց ան միշտ նոյնը կ'ըսէր: Քիչ մը առաջ գացին, նայիս կացինին տէրը վազելով ետեւնուն կուգար. ան ատենը գտնողը խօսքը փոխեց ու սկսաւ միւսին ըսել թէ Կորսուեցանք, եղբայր: Ան ալ պատասխանեց թէ ինչո՞ւ կորսուեցանք կ'ըսես, հապա կորսուեցայ ըսէ, վասն զի երբոր կացինը գտար՝ գտանք չէիր ըսեր՝ գտայ կ'ըսէիր, ուրեմն՝ ինչպէս յաջողութեանդ զիս մասնակից չուզեցիր ընել՝ պէտք չէ որ ձախորդութեանդ ալ ընես:

Ո՛վ որ յաջողութեան մէջ ուրիշին բարիք կ'ընէ, ձախորդութեան մէջ դէմ կուգայ: Վա՛յ այն մարդուն որ յաջողութեան մէջ հպարտանալով՝ մարդու երես չի նայիր:

69. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ բառերով վարի օրինակին պէս խօսքեր շինեցիք:

Հացագործ, հաց, փուռ: — Վարդապետ քարոզ, եկեղեցի: — Նաւավար, նաւակ, ծով: — Իերձակ, կար, ասեղ: — Մեղու, մեղր, փեթակ: — Փիղ, կեսեանի, մեծագոյն: Ատաղձագործ, տախտակ, ազոց: — Հաւ, հաւկիթ, հաւնոց: — Թռչուն, բոյն, ծառ: — Երկաթագործ, երկաթ, օսլ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Հացագործը հացը կ'եփէ փռոռին մէջ:

88. ԿԱՐԳ ԿԱՆՈՆ

Յակոբ ծոյլ չէ, բայց կարգ կանոն չի գիտեր: Իրիկուան, դասերը լմննալէն ետքը, զիրքերն ու տետրակները ասդին անդին ցրուած ու տարտըղնուած են: Առտուն ալ, անկողինէն ելլելուն պէս, կը սկսի հագուստները վնասել: Գուլպային մէկը անկողինին վրայ, միւսը աթոռին վրայ, կօշիկին մէկը աթոռին տակը, միւսը սանդուղին վրայ են: Յակոբ այսպէս ամէն առտու ոչ կը մնայ հագուելու և դպրոց ելթալու, և վարժապետէն յանդիմանութիւն կը լսէ:

Ձանաղէ՛ք որ դուք ալ ասանկ անկարգ չըլլաք:

ՀԱՐՑՈՐԾ. — Յակոբ ի՞նչ տեսակ տղայ է: — Սնիկա պտուկս ասենք ի՛նչպէս կը համուի: — Սոսուանց գգեսնե՛րը ի՛նչպէս կը գտնէ եւ ո՞ւր կէ: — Սասնի տղոց ի՛նչ կ'ըսեն: — Սոյնի քան է անկարգ ըլլալը:

70. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ բառերը գործածելով՝ վարի օրինակին պէս խօսքեր շինեցիք.

Բոլորակածել	Կոր	Ուղիղ
Խորանարդ	Բառակուտի	Ծուռ
Գլանածել	Բառանկիւն	Անկիւնաւոր
Կոնածել	Հաւկիթածել	Բթածայր
Սրածայր	Աղեղնածել	Թափանցիկ

ՕՐԻՆԱԿ. — Արեւը եւ շուշինը բոլորակածել են: — Ծովուն մակերեսոյքը կոր է:

89. ԲՆՈՒՅԵԱՆ ԵՐԵՔ ԿԱՐԳԵՐԸ

Աշխարհի լիայ երեք տեսակ մարմին, առաջ կայ կայ. կենդանի, բոյս, հանի: Կենդանիները և բոյսերը գործարաններ ունին, կ'ապրին և կ'ըստ ունին գործարանաւոր: Հանքայինները գործարան չունին և չեն ապրիր. ասոնք են մետաղներ, քարեր, ջուր, օդ, ևայլն: Ուրեմն ասոնք ալ անգործարանաւոր կ'ըսուին:

Հանքային մարմինները դեռնէն կը հանուին:

Գործարանաւոր և անգործարանաւոր մարմիններուն մէջ մեծ տարբերութիւն կայ: Բոյս մը միշտ կ'ածի և օր մըն ալ կը մեռնի: Հանքային մը չի կրնար աճիլ ու մահ ալ չունի: Մարդը, թռչունը կը ծերանան, կը մեռնին: Մառը, ցորենը, խոտը կը ծերանան, կը չորնան: Բայց քարը, պղինձը ջուրը՝ ծերանալ, մեռնիլ չունին, միշտ կը մնան:

71. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Զանազանեյէ՛ր կենդանական, բուսային եւ հանքային մարմինները.

Առիւծ, ծաղիկ, քար, մեխակ, դդուռ, ադամանդ, քարիւղ, կաոռ, միջատ, տերեւ, նոճի, կաղար, երկաթ, ձի, կով, ջուր, օդ, սնդիկ, մարդ, օձ, աղուէս, ձուկ, սոխակ, արծաթ, ոսկի, փշիկ, սուճիկ, մարմար, պղնձ, փղոսկր, պղպեղ, օդի, մոխիր, քաջա՛ն, կալի, մալ, բուրբ, աղ, բաճկալ, մետաքս, հաց, ալակի, խաճուէ, պանիր, կաթ:

Կենդանիները կ'զգան ու կը շարժին: Բոյսերը չեն զգար. տեսնել, շօշափել, լսել չունին, ու չեն ալ շարժիր:

Ուրեմն կենդանիներուն և բոյսերուն մէջ ալ տարբերութիւն մը կայ. զգացում և շարժում մէկը ունի, միւսը չունի: Այս երեք տեսակ մարմինները՝ հանքային, բոյս, կենդանի՝ ամբողջ աշխարհս կազմած են:

Ասոնք բնութեան երեք կարգերը կոչուած են:

Կենդանիներուն կարգը, բոյսերուն կարգը և հանքայիններուն կարգը:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.—Բնութեան երեք գլխաւոր կարգերուն անունները տուէ՛ք:—Այս երեք կարգերը ի՞նչ բաներով իրարմէ կը տարբերին:—Քանի մը կենդանիի անուններ տուէ՛ք:—Քանի մը բոյսեր յիշեցէ՛ք:—Քանի մը հաս ալ հանքայիններ ըսէ՛ք:

Ա Ռ Ա Կ

«Ա՛յ տղայ, ըսէ՛, ա՛յք ըսէ՛:

—Ձեմ ըսեր:—Ինչո՞ւ համար:

—Այդէն ետքը քե՛ն կուգայ,

Վերջ չունի անոր համար:

72. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Զանազանեցի՛ր օր. ամիս, եղանակ եւ տօն.

Երեքշաբթի, կիրակի, Զատիկ, ամառ, խաչվերաց, Մնունդ, փետրվար, մարտ, աշուն, հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Աստուածածին, յունվար, օգոստոս, ձմեռ, դարուն, ուրբաթ, չաբաթ, Լուսաւորիչ, Ապրիլ, դեկտեմբեր, հոկտեմբեր:

90. ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

Կենդանիները շատ տեսակ կ'ըլլան, մեծ կամ պղտիկ, և երկրիս ամէն կողմը կը գտնուին: Ու մանք հողին վրայ կ'ապրին, ոմանք ջուրին մէջ, և ոմանք ալ օդին մէջ: Կենդանիներուն գլուխն է մարդը:

Անրանները՝ մազէ, բուրդէ կամ մուշտակէ մօրթով ծածկուած են և հողին վրայ կը քալեն: Ձին, կովը, շունը, ոչխարը, կատուն և ուրիշ շատ տեսակներ այս կարգէն են: Կան անրաններ որ միակ մէկ ամբակով ոտք ունին, ձիուն պէս: Կան ուրիշ կենդանիներ ալ որ երկուքի ճեղքուած կճղակ ունին, ինչպէս՝ կովը, ոչխարը, խոզը, եղջերուն: Ուրիշ կենդանիներ ալ կան որ միմակ մէկ բլթամատ և ճիւղներ ունին՝ շան, կատուն, առիւծին և արջին պէս: Մարդիկ՝ կովը և ոչխարը կը մօրթեն ուտելու համար: Անոնց մօրթէն կաշի և մուճակ կը շինեն: Կովին ու ոչխարին բուրդը կը գլեն և դերձանի պէս կ'օլորեն, և այս դերձանով ընտիր հագուստներ կը շինեն:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Ի՞նչ տեսակ կենդանիներ կան: — Ի՞նչպէս եւ ո՞ր կ'ապրին: — Ի՞նչ բանով ծածկուած են: — Ո՞տք ունին քանի հաս եւ ի՞նչպէս կ'ըլլան: — Ասոնց մէկ որո՞նք մեզի օգտաւար են եւ ի՞նչ բանի:

ԱՌԱԿ

Ուրիշներուն ճրագը մարել՝
Ինչո՞ւղ է պէտք, ա՛յ աղբար.
Մատուրներուդ ծայրը այրել՝
Ինչո՞ւղ է պէտք, ա՛յ աղբար:

91. ԱՂՈՒՔՍ ԵՒ ՇՈՒՆ

Աղուէս մը խորամանկութեամբ մեռել ձեւացաւ, և դաշտին մէջ ինկած մնաց, որպէս զէթուհները մօտենան իրեն և զանոնք առանց աշխատանքի բռնէ ուտէ: Բայց ըրած խաբէութիւնը իր գլուխը կերաւ, վասն զի շուն մը դիպուածով անցաւ անկէ, տեսաւ որ աղուէսը փրուներ պառկեր է, մէկէն՝ վրան վազեց սպաննեց: Երբոր կը մեռնէր կ'ըսէր ողորմելին. « Ուրիշները խաբել ուզելուս համար ահա ե՛ս խաբուեցայ և ըրածս գտայ. ճշմարիտ է եղեր թէ ինչ որ ընես՝ զայն կը գտնես: »

Ո՛րչափ խորամանկ ըլլաս և խորագէտ՝ այնչափ քեզմէ խորամանկին կը պատահիս. դուն ինչ չարութիւն որ կը մտածէիր ուրիշին՝ բոլորը քու գլխուդ կուգայ:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Ի՞նչ է աղուէսը: — Ո՞ր կենդանիները խորամանկ չեն: — Ի՞նչ շտեղծ է խաբէութիւնը: — Աս առակին մեջ որո՞նք են անձերը կամ դերակատարները: — Ի՞նչ է աս առակին բարոյականը:

73. ՀՐԱՀԱՆԳ

Կետերուն տեղ յարմար բառեր դրե՛ք.

Կառքերը կը պահեն... մէջ: Ցորենը կը ծածեն... մէջ: Անկողինները կը զետեղեն... մէջ: Գիրքերը կը շարեն... մէջ: Ստակը կը պահեն... կամ... մէջ: Սեղանին անօթները կը դնեն... մէջ: Ճամբորդները իրենց զգեստները կը դնեն... մը մէջ:

92. Տ Ա Ն Տ Ի Կ Ի Ն Ը

Տանտիկինն է որ կարգ կանոն կը դնէ իր տան մէջ. ամէնքը իրմէ կ'ախնաժին, և կ'զդուշանան կոշտ ու անլայել վարմունք ունենալէ: Ծառանեւրուն հետ անուշ կը վարուի, և եթէ մէկը ցամբը ունենայ, իսկոյն տանտիկինը կը հասնի անոր օգնութեան: Իր տան մէջ կահերն ու կարասիները միշտ մաքուր են, ճերմակեղէնները լուացուած, արդուկուած և կարկտուած: Ամանները սրբուած ու փայլուն՝ կանոնաւորապէս շարուած են որոշեալ տեղը: Ամէն գործ ժամացոյցի պէս կանոնաւորուած, լարուած է և բնաւ չփոթութիւն չ'ըլլար:

94. Հ Ի Ս Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ հարցումներուն պատասխանեցէ՛ք.

Ատաղձագործը ինչո՞ւ համար չոր փայտ կը գործածէ: Ինչո՞ւ համար իւղը ջուրին երեսը կ'ելլէ: Ինչո՞ւ համար փայտաչէն տունները կը ներկեն: Նամակի մը պահարանին վրայ ի՞նչ կը գրեն: Ինչո՞ւ համար պէտք չէ երբեք հրայանի հետ խաղալ: Մարդիկ ինչո՞ւ համար կը պատուաստուին: Ինչո՞ւ համար ածուներու մէջ աղբ կը դնեն: Առաքատը ինչպէս նաւը կը քալեցնէ: Գետին ջուրերը ի՞նչ ուղղութեամբ կը հոսին:

— ԾԱՆՈԹ. — Ուսուցիչը ի հարկին կ'օգնէ աշակերտներուն այս հարցումներուն պատասխանելու համար:

93. Թ Ռ Զ Ո Ի Ն Ն Ե Ր

Թռչունները պղտիկ սիրուն կենդանիներ են: Փետուրներ ու թեւեր ունին, որով օդին մէջ կը թռչին: Թռչուններն ունին երկու սրունք ու ոտքեր, որոնցմով կրնան հողին վրայ քալել կամ ծառերու ոտտերուն վրայ թառիլ: Կան թռչուններ որ շատ պղտիկ են. ինչպէս, ճնճուկը և սարեկիկը, կարմրալանջն ու ցախսարեկը, որ մամուռէ և ուրիշ բաներէ պղտիկ բոյներ կը շինեն ծառերու և թուփերու վրայ:

Աղանիւն, աղաւան ու որին մեծ տեսակ թռչուններ են, նոյնպէս հաւերը որ տուններու մէջ կը գտնուին և սերմեր կը հաւաքեն ու կ'ուտեն: Սագերը, բադերն ու կարապներն ալ թռչուններ են որ ջուրի մէջ կը լողան և երկու մաշկակապ ոտք ունին, որոնցմով կը շարժին լողալու ատեն: Ամէն թռչուն հաւկիթ կ'ածէ իր բոյնին մէջ: Երբոր ատեն մը անոնց վրայ նստի տաքցնէ՝ ձագուկներ կ'ելլեն: Ասոր կ'ըսեն թխսել:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Ի՞նչ տեսակ կենդանիներ են թռչունները: Բանի մը պզտիկ թռչուններու անուն տուէ՛ք: — Որո՞նք են մեծ թռչունները: — Թռչուններ ինչով կը շինեն իրենց բոյնը եւ ո՞ւր: — Ի՞նչպէս ձագ կը հաւնեն: — Այս գործողութիւնը ի՞նչ կ'ըսուի:

Ա Ռ Ս Կ

Հոր պէս պատուէ՛՜ թէ ծեր տեսար,
Մօր պէս պատուէ՛՜ թէ կիճ տեսար:
Զաւակի՛դ պէս՝ թէ տղայ տեսար,
Քու անձի՛դ պէս՝ թէ մարդ տեսար:

94. ՄԵՂՈՒՆ ԵՒ ԱՂԱՒՆԻՆ

Վըրտակի մը մէջ մեղու մ'էր ինկեր .
Ան տեսան վերէն աղանոյն աչքեր .
Տերեւ մը փրցուց ծառէն աղանին ,
Ու զանի նետեց մահամերձ մեղուին :
Սա լողաց , գընաց և այդ տերեւով
Յամարը հասաւ ազատ ապահով :
Օր մ'այս աղանին դաշտին մէջ ծառին
Վըրայ նստած էր հանդարտ ու լռին .
Որտորդն արդէն իր հրացանը փայլուն
Անոր ուղղած էր . բայց՝ գալով մեղուն
Խայթեց անոր ձեռք . զո՛ր անցաւ դնտակ :
Փախաւ աղանին սիրով դոհունակ :

ՊԱՏՈՒԷՐ. — 1. Վերի ռսանաւորին խնայք ար-
ձակ կերպով պատկերէ :

2. Սոյն ռսանաւորը գոց ստրկեցի՛ք և բարձրա-
ձայն արտասանեցի՛ք :

75. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ

Ուղղեցի՛ք հետեւեալ խօսքերը գաղափարներու կար-
գին համաձայն .

Կատուն կը բռնէ , կ'ուտէ , կը հալածէ մուկերը :—
Մարդը կը մեռնի , կը ծնի , կը տառապի ,— Ամէն տարի
ծառերը կը զարգարուն պտուղներով , տերեւներով , ծա-
ղիկներով և կոկոններով :— Եւս կերաւ արդիւեալ ծա-
ռին պտուղէն և քաղեց :— Փախայ և օձ մը նշմարեցի :—
Յուզա ինքզինքը կախեց , յուսահատեցաւ և ծախեց
իր տէրը :

95. ՅՈՐԵՆԸ

Յորենը փորրիկ տունկ մըն է : Սա ամէնէն օգ-
տակար բոյն է , որով կը շինուի մեր հայր : Յո-
րենը հողին մէջ ունի արմատ մը , և ցօղուն մը
հողէն վեր կանգնած , և անոր վրայ ալ երկայն
նեղ տերևներ : Ասիկա , ամէն բոյսերու պէս , նախ
ծաղիկ կը բանայ , և յետոյ ծաղիկները պտուղի
կը փոխուին : Յորենին հատիկները ցօղունին գա-
գաթը , խիտ առ խիտ շարուած կը կազմեն հասկ
մը : Մէկ հասկի մէջ քսանէ աւելի ցորեն կայ :

Երբ ցորենը հասուննայ , երկրագործը կը հըն-
ձէ զայն , որայ կը կապէ , գէղ կը շինէ , յետոյ
օր մըն ալ կը կամէ , այսինքն հատիկները կը
զատէ բոյսէն , և բոյսին մնացած մասը ջարդելով
յարդ կը շինէ :

Այս զատուած հատիկները պարկերու մէջ լեցը-
նելով՝ կը ծախէ ջաղացպանին , որն որ ջաղաց-
քին մէջ երկու երկանաքարերու մէջտեղ կը փչէ ;
ալիւր կը շինէ և յետոյ կը ծախէ :

Հացագործը ալիւրով կը շինէ հացը :

ՀԱՐՅԱՐԱՆ. — Յորենը ի՞նչ տեսակ բոյս է և ի՞նչ
բանի կը ծառայէ :— Յորենը հասուննալէն վերջը ի՞նչ
կ'ընեն , և ի՞նչպէս ալիւրի կը վերածեն :— Ի՞նչ ըսե՛ք
հե՛մ , որայ , դե՛հ , կամենի , ջաղացք :

Ա Ռ Ա Կ

Սիրես՝ սիրէ՛ , բայց գիտցի՛ր՝

Սիրելէն ետք ատել կայ :

Ատես՝ ատէ՛ , բայց գիտցի՛ր՝

Ատելէն ետք սիրել կայ :

96. ՄՏԱՅԻՐ ԳԻՏՈՒՆԸ

Մեծ գիտուն մը իր բարեկամներէն մէկուն
այցելութեան դացեր էր : Տուն դարձած ատենը
տեսաւ որ ծխատուփը քովը չէ : Կարծեց թէ իր
բարեկամին տունը ձգած է զայն, եւ հետեւեալ
նամակը գրեց անոր . « Սիրելի՛ բարեկամ, կար-
ծեմ թէ ծխատուփս ձեր տունը մոռցած եմ,
հաճեցէ՛ք գտնել զայն եւ գրաբերիս հետ ղրկել
ինծի : » Բայց պահարանը գոցելու պահուն, գրը-
պանին մէջ ծանր բան մը զգաց, փնտռեց . « Վա՛յ
հո՛ւ է եղեր , աղաղակեց . է՛յ աւելի աղէկ : » Եւ
նամակը բանալով հետեւեալը աւելցուց հոն . « Մի՛
փնտռէք, ծխատուփս գտայ : » Յետոյ նամակը նո-
րէն փակեց ու իր բարեկամին ղրկեց զայն :

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Գիտունը ո՞ւր գացած էր :— Վերա-
դարձին ի՞նչ տեսաւ, ի՞նչ կարծեց եւ ասոր համար ի՞նչ
ըրաւ :— Ծխատուփը ո՞ւրկէ գտաւ :— Յետոյ ի՞նչ ըրաւ :—
Այս արարքին պատճառը ի՞նչ էր :

16. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն .

Տանիքները ի՞նչ բանով կը ծածկեն : Հօտը ո՞վ կը
պահպանէ : Մարդու հինգ զգայարանքները որո՞նք են :
Ի՞նչ բաներով կը շինեն մեր հագուստները : Երկրիս չորս
կողմերը որո՞նք են : Թանկագին մետաղները որո՞նք
են : Որո՞նք են մեր առաջին բարեբարները : Չորս վայ-
րենի կենդանիի անուն տուէ՛ք : Չորս բնական կենդա-
նիի անուն տուէ՛ք : Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ծովու
ջրին եւ գետի ջրին մէջ : Ուրկէ կը հանեն հանքածու-
իւր եւ ի՞նչ բանի կը գործածեն զայն :

97. ՄԱՏՂԱՇ ԾԱՌԸ

Անտառին մէջ ծառ մը կար՝
Երկայն, բարակ ու տրկար .
Սա օր մը մարդ տեսնելով,
Մէջքը՝ սրած կացինով .

— « Ըրէ՛, ըսաւ, ինձ մըտիկ՝
« Բաներ ունիմ՝ ըսելիք ,
« Հոգիդ սիրեմ՝ չընորհք մ՛ըրէ
« Եւ սա չորս կողմիս մաքրէ՛ ,
« Կըտրէ՛, վերցո՛ւր այդ ծառեր ,
« Որ կը նեղեն իմ ճիւղեր .
« Թո՛ղ որ անգամ մ՛արեւ տեսնեմ ,
« Կապոյտ երկինքը վայելեմ ,
« Տարին անցնի թէ՛ զիս տեսնաս
« Հովտիս բոլորը չը տիրած ,
« Այն ատեն զա՛րկ զիս կըտրէ ,
« Ու տար կրակը ձգէ : »

Մարդը մըտիկ ըրաւ ծառին ,
Ինչպէս իր հին բարեկամին ,
Քաշեց մէջքի կացինն հանեց՝
Քովի ծառերն ամէն ջարդեց :
Երբ մինակուկ ծառը մնաց՝
Խեղքը կարծես գրկէն գընաց .
— « Բանէ մ՛ասաց, փոյթըս չէ՛ ,
« Աշխարհիս կեանք ալ իմն է : » —
Ուժգին տըլաւ որչափ կըրցաւ ,
Լաւ մը չորս գին տարածուեցաւ ,

Անցնող դարձող՝ երբ զինք տեսնար՝
— «Ազնիւ, կ'ասէր, ահա, քեզ ծառ» —
Տեսակ տեսակ թըռչուններ
եկան դըրին հոն բոյներ :
Անուշ հովիկն ալ այս ծառին
կարծես զմայլած էր տեսքին : —

Բայց, եկու տե՛ս թէ ի՛նչ դիպումած՝
Դեռ մէկ տարին չը բոլորած
Լաւ ճըշմարտեց այն հին առած
Թէ — «Խընդումին յաջորդ է լաց» —

Աշնան օդեր փոփոխական՝
Մէկ ժամը միւսին չէ նման : —
Օր մը արեւ ծագէր պայծառ ,
Փոթորիկի նշան չը կար .

Մէկ մ'ալ յանկարծ
Ամպը գուռաց ,
Կայծակ ցոլաց ,
Ծովը պռոթկաց .

Զարկաւ ծառին այնպէ՛ս ուժով ,
Որ վեր խըլեց հողով մողով :
Ծառն ինչալով ի գետին՝
Հառաչեց այս խօսք յետին .

— «Հօյր միտքէս անցած չէր ,
«Կորսուեցա՛յ անընկեր : » —

ՊՍՏՈՒԷՐ . — Երբնը պատմեցիք քերականքի : — Յետոյ
գրաւո՛ր ալ :

98. ԱՐԵՒԸ

Արեւը երկնային մարմին մըն է : Անիկա մեզ
մէ շատ հեռու է , այնպէս որ եթէ ամիսներով ,
տարիներով ճամբորդենք , դարձեալ չենք կրնար
անոր հասնիլ : Անիկա՝ կ'ընէր , ոսկեղէն փայլուն ըստ
կառաւակի մը պէս կ'երեւայ , բայց խիստ մեծ
գունտ մըն է :

Արեւը իր ճառագայթներն ու տաքութիւնը ,
կը զրկէ ամէն կողմ : Անոր տաքութիւնն է որ ծա-
ռերը կը ծաղկեցնէ , պտուղներ կը հասունցնէ և
հասկերը կը դեղնեցնէ : Առանց այս տաքութեան ,
բան մը չ'աճիր : Բայց անիկա տարուան բոլոր ե-
ղանակներուն մէջ հաւասար տաքութիւն չի տար :
Ամրան մէջ անոր տաքութիւնը շատ է , ձմրան մէջ՝
քիչ , աշնան և գարնան մէջ՝ միջակ : Անիկա օր-
ուան բոլոր ժամերուն մէջ ալ հաւասար տաքու-
թիւն չի բաշխեր : Առաւօտուն կանուխ՝ անոր տա-
քութիւնը հազիւ զգալի է , կէս օրին՝ շատ տաք
կ'ընէ , իսկ իրիկունը՝ դարձեալ պակաս կ'զգանք
անոր տաքութիւնը :

Այն գեղեցիկ տեսարանը , որ արեւուն ծագե-
լէն քիչ մը առաջ կը տեսնուի արեւելքի կողմը ,
արշալոյս կը կոչուի : Անոր նման գեղեցիկ տե-
սարան մըն ալ կը տեսնուի արեւմուտքին կողմը ,
արեւը մարը մանելէն քիչ վերջը . անիկա ալ կը
կոչուի վերջալոյս :

ՀԱՐՑԱՐԱՆ . — Ի՞նչ բան է արեւը եւ ո՞ր կը զր-
նուի : — Ի՞նչ օգտաւարութիւն ունի ան : — Ամէն ատեն
միեւնոյն տաքութիւնը ունի : — Ի՞նչ է արշալոյսը : —
Վերջալոյսը ինչ է :

99. ԶՈՒԿԵՐ, ՍՈՂՈՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐ

Զուկերը ջուրին մէջ ապրող կենդանիներ են։ Շատեր կան որ կաշի ունին՝ փայլուն թեփերով, չոյնպէս ունին լուղակներ որով ջուրին վրայ կը կենան։ Զուկերը կրնան շատ շուտ լողալ և իրենց սրտին վրայ կը քալեն։ Քանի մը ձուկեր խիստ մեծ են, մարդէն շատ աւելի մեծ։ Բայց ուրիշներ ալ պզտիկ են՝ ինչպէս, տառեխները և անձրուկները, որոնք թէ՛ ծովու և թէ՛ գետի մէջ խումբ խումբ կը լողան։

Ուրիշ կարգ մը կենդանիներ ալ կան որ սուզուն կը կոչուին, բայց մեր երկիրներուն մէջ շատ քիչ են առհասարակ։ Սողունները, ինչպէս օձերն ու խեղդերը, յստակ փայլուն կաշի ունին ձուկերուն պէս, և մեծ խոտերու ու ճահիճներու մէջ կը սուզան։ Քանի մը սողուններ՝ ինչպէս գորտն ու քաղթուր՝ ոտքեր ունին, որոնցմով կրնան քալել կամ ցատկեր։

77. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Գրաւոր կերպով խոնարհեցէ՛ք հախան քայր հետեւեալ անականներուն հետ,

Խեղօֆ, ծոյշ, հնազանդ, քարի, հարուս։

ԾԱՆՈԹ.— Դասասուն, զանազան օրինակներով, պէտք է շաւ մը վարժեցնէ աշակերտները հախան քային ամեն եղանակերու խոնարհումին։

ՕՐԻՆԱԿ.— Սահմ. ներկայ.— Խեղօֆ եմ, խեղօֆ ես, խեղօֆ է, խեղօֆ եմք, խեղօֆ էք, խեղօֆ ենք, խեղօֆ ենք։

Միջատները ուրիշ կարգի կենդանիներ են, որ ամէն տեղ կը գտնուին։ Ճանճերը, մոլորկները, մեղուները և թիթեռնիկները միջատներ են, որ ամառ օրեր ասդին անդին կը թռչտին, և երբեմն մեզի շատ նեղութիւն կը պատճառեն։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Ի՞նչպէս կենդանիներ են ձուկերը եւ ի՞նչ ունին։— Ո՞ր կը զտնուին անոնք։— Ի՞նչպէս կրնան շողալ։— Քանի մը ձուկի անուններ կրնա՞ք յիշել։— Սողունները ի՞նչ տեսակ կենդանիներ են։— Անոնք ո՞ր տեղում կը գտնուին եւ ի՞նչպէս կը տարբերուին։— Քանի մը սողունի անուն կրնա՞ք տալ։— Ո՞ր կը զտնուին անոնք եւ ի՞նչ կ'ընեն։

Ա Ռ Ա Կ

Մի՛ փնտրուեր ծընած երկիրդ,
Փնտրուէ՛ սընած երկիրդ,
Թէ՛ չես ուզեր խարիսկ մընալ՝
Սիրէ՛ բընակած երկիրդ։

78. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Զանազանեցէ՛ք վայրի կենդանիները, ընտանի կենդանիները, թռչունները, սողունները եւ այսպէս գրեցէ՛ք։

Դառնուի՛ր ընտանի չորհրդանի է։— Առիւծը վայրի կենդանի է։— Ընկուղի՛ր թռչուն է։

Ոչխար, ծիծեռնակ, էշ, ձի, գայլ, փիղ, ուղտ, արծիւ, շանաձուկ, օձ, կատու, հաւ, վառնակ, ջորի, բազէ, մուկ, բադ, վահանաձուկ, տառեխ, չիկանաւ, կոկորդիլոս, վագր, ընձուղիւծ, խոզ, մողէս, սոխակ, խղունջ, ռնգեղջիւր, հնդկահաւ, նապաստակ, թուխ, կապիկ, սկիւռ, խլուրդ, աղուէս, ջղջիկ, ողնի, արջաղաղ, բու։

100. ՇԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՄՈՒԿ

Գեղացիի մը տունը յանկարծ բռնկեցաւ՝ կ'այ-
րէր չարաչար : Ինքը հեռուն կեցած երբոր կը
նայէր՝ տեսաւ որ մուկ մը տունէն դուրս ցատ-
քեց՝ կը փախչէր : Մէկէն՝ գեղացին վրան վազեց
ու բռնեց մուկը՝ կրակին մէջ նետեց . «Թշուառա-
կա՛ն, կ'ըսէր, բանի որ տունս չէն էր կը վայելէիր,
հիմա որ թշուառութեան հասաւ, դժուրս կը փախ-
չիս . ա՛յս է բու ընտանութիւնդ : Ուրեմն ինչպէս
որ աղէկութիւնը վայելցիր՝ գնա՛ խեղճութիւնն
ալ քաշէ . բեզի պէս բարեկամին՝ այսպէս պէտք է
ընել :

Այս առակը աշխարհքիս թշուառութեան օ-
րինակ է : Երբ մէկը ձախորդութեան մէջ իյնայ,
ամէնքը երես կը դարձնեն, մէկը չի նայիր անոք
երեսը . բայց ճշմարիտ բարեկամը ձախորդութեան
մէջ աւելի բարիք կ'ընէ :

79. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բառերուն սկիզբը, ըստ յարմարութեան,
իմ, բու, մեր, ձեր, իրեն, իրենց անձնական դերանուն-
ները դնելով՝ վարի օրինակին պէս մեկ մեկ խօսք շի-
նեցէք :

Ծնողքս, հագուստներս, գիրքդ, գրիչները, հայրը,
վարժապետը, խօսքերը, կամքովը, հաճութեամբը, վը-
րայով, ձեռքով :

ՕՐԻՆԱԿ. — Իմ ծնողքս զիս շատ կը սիրեն :

101. ԽՐԱՏՆԵՐ

Կանուխ գացէ՛ք անկողին
Որ վայելէք քուն մ'ազուոր .
Առտուն կանուխ ելլողին
Ջիղեր կ'ըլլան զօրաւոր :

Եւ յիշեցէ՛ց որ մաքուր
Օգը նաեւ պաղուկ ջուր
Պիտի տան ոյժ թանկազին
Ձեր մարմինին ու միտքին :

Աշխատողին համար հաց
Համեղ է քան խորոված ,
Հարուստ, աղքատ, մանչ, աղջիկ ,
Աշխատանքէ մի՛ փախչիք :

ՊԱՏՈՒԷՐ . — Վերի ռսանաւորը գոց ստրկեցէ՛ք եւ
քարձրածայն արսասնեցէ՛ք :

80. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Գրաւոր կէլայով պասախանեցէ՛ք սա հարցում-
ներուն :

Թէ որ գետնէն դրամով լեցուն քսակ մը գտնէք,
ի՞նչ պէտք է ընէք : — Ինչո՞ւ համար բան մը ընելէ առաջ
լաւ մը մտածել պէտք է : — Մեր ծնողքին հանդէպ ի՞նչ
պարտականութիւններ ունինք : — Եթէ մէկը ձեզի չարիք
մը ընէ եւ վերջէն ալ ձեզմէ բան մը խնդրէ, ի՞նչ պի-
տի ընէք : — Դպրոց գացող տղայ մը ի՞նչ ընելու է : — Ձեր
ընկերներուն հետ ի՞նչպէս պիտի վարուիք : — Աղքատներ
բու հետ ի՞նչպէս պիտի վարուիք :

102. Օ Դ Ը

Դուն ամեն տեղ օգին կը հանդիպիս: Ո՛ւր որ ալ գտնուիս՝ անիկա կը չըջապատէ քեզ, թէեւ դու զանիկա չես տեսներ: Բայց կրնաս զգալ զանիկա, երբ ձեռքդ արագ արագ երեսիդ առնելու վեր վար շարժես և կամ երբ շունչ առնես ու տաս: Դուն կրնաս մինչեւ անգամ լսել զանիկա՝ երբ հովը պատուհանին առջեւ կը փչէ ու կ'ոռնայ:

Երբ դուն ջուրով լեցուն գաւաթ մը պարպես, գաւաթը իսկապէս պարապ չէ, ինչու որ անոր մէջ ջուրի տեղ օդ կայ: Օդը կրնայ ամենանուրբ ձեղքուածներէ անգամ անցնիլ: Անիկա բոլորովին թափանցիկ, անգոյն ու թեթեւ է:

Առանց օդի, մարդիկ ու կենդանիներ չեն կրնար ապրիլ: Առանց օդի, չենք կրնար խօսիլ, ոչ երգել, ո՛չ լսել, և ո՛չ ալ թռչունները կրնան թռչիլ: Օդն է որ կը կրէ թռչունները, ամպերն ու ձեր թռուցիկները, ինչպէս ջուրը կը կրէ նաւերը:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Օդը ի՞նչ տեսակ բան է եւ ո՛ւր կը գտնուի: — Օդը ինչ օգտակարութիւններ ունի:

81. Հ Ի Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բուսականները գիրով գրեցէ՛ք:

7, 13, 18, 34, 35, 37, 40, 53, 55, 61, 77, 89, 93, 104, 108, 110, 115, 199, 200:

103. ՍԱՆՏՐԵՐԳ ՄԱՆՆԻԿԻՆ

(Մայրը կ'երգէ)

1. Իմ անուշիկ Մաննիկս, եկ՛՛ւր,
Սանտրեմ մաղերդ գեղազանգուր.
Նստէ՛ խելօք առջիս, թո՛ղ տուր,
Չէ՛, չեմ սանտրեր ամուր ամուր:
2. Ազուոր մաղերդ եղեր թնջուկ,
Թափեր ծածկեր են քո աչուկ,
Տե՛ս, դարձեր ես ալապուճուկ,
Ու թաքչեր է ճակատիդ շուք:
3. Ձրգեմ զենջակ քեզ մետաքսէ,
Տե՛ս, բերեր եմ թառն արծաթէ,
Սանտրեմ սանտրով փրդոսկրէ
Իմ Մաննիկիս մաղն ոսկիէ:
4. Ապրի՛ս, աղջիկս իմ հնազանդ,
Բարի, հըլու ձայնին մօրկանդ,
Օրհնէ քեզ հայրն որ յերկինս անդ,
Ո՛վ հոգիիս արեւ ու խանդ:
5. Սիրեմ գլուխդ այդ անման,
Աղամանդէ թաղի արժան,
Հրաշագեղ ծաղիկ բուրեան,
Զմայլարար խունկի խորան:
6. Թո՛ղ իւղ քսեն անուշաբոյր
Ուրիշներու մաղին անբոյր,
Ստեղծողին վսեմ համբոյր,
Օծեր՝ աղջկանս հեր լուսաթոյր:
7. Դրախտներու քնքուշ սէզեր,
Հուրիներու հրեղէն մաղեր,
Արևներու ճաճանչ վարսեր
Զարժեն խարտեաչ Մաննիկիս հեր:

8. Երկնանման շուրջ իր ճակտին,
Դեղձան մազերն երբ տատանին,
Լոյս հրեշտակներ եթերային
Զմայլելով կը խոնարհին:
9. Սանտրեմ ոսնտրեմ սամոյր այս մագ,
Պսակ գլխուդ այս հեղանազ,
Վա՛խ, ցաւեցա՛ւ, մեծնաս՝ մոռնաս,
Զեմ՝ ցաւցըներ ալ, չէ՛, Մաննատ:
10. Երբոր մեծնաս, հարս ընեմ քեզ,
Դոջ ոսկեթել գէմքիդ ածես,
Լուսացնցուդ ծամըդ ցնցես,
Ամպին տակ իբր աստղերու գէս:
11. Առատ ամեր պէս մազերուդ,
Ուրախութեան պսակ գլխուդ,
Յաւէրժ գարուն անամպ ճակտուդ,
Մաղթէ քեզ մայրդ ծնելագութ:
12. Սանտրեմ որ մազդ ալ երկննայ,
Եթէ այսքան ազուոր հիմայ՝
Բանի՛ չքեզ պիտի ըլլայ,
Մինչ ի կոճերդ երբոր իջնայ:
13. Տեսնողները ըսեն պիտի,
«Սիրամարդ մ'է սա գեղանի,
Կամ Վարսագեղ նուրբ ուռենի,
Թէ ոչ վարսամ մի արփենի»:
14. Ա՛լ լմնցաւ, տուր մէկ պաչիկ,
Գեզ պէս ուրիշ չիկայ աղջիկ,
Ծամդ փայլի գեղահիւսիկ,
Ե՛լ, շողշողէ՛, չքնաղ աստղիկ:

Ռ. Յ. Պէրպլերեան

104. Լ Ո Ւ Ս Ի Ն

Լուսինը երկնային մարմին մըն է, ինչպէս ա-
րեւը: Երբ խաւարը պատած է՝ երկինքի վրայ, կը
տեսնենք փայլուն լուսաւորներ, որոնց մէջէն ամէ-
նէն մեծ երեւցածն է լուսինը: Անոր ճառա-
գայթներն արեւուն ճառագայթներուն չափ փայ-
լուն չեն և տաքութիւն չունին: Լուսինը միշտ
միեւնոյն ձեւով չ'երեւար մեզի: Երբ անիկա նուրբ
եղջիւրի կամ մանգաղի ձեւն առնէ, մահիկ կամ
նոր լուսին կը կոչուի: Մահիկը երթալով կը մեծ-
նայ ու կ'ըլլայ կիսալուսին, որ ամբողջին կիսուն
չափ կ'երեւայ: Ասիկա ալ մեծնալով ու լրանալով՝
կ'ըլլայ լիալուսին: Լիալուսինը, կարծես, մարդու
նմանող կլոր գէմք մը ունի՝ երկու խոշոր աչքե-
րով: Բայց պէտք է գիտնալ որ անոր վրայ ո'չ
մարդ կայ, ո'չ գեւ, ո'չ ալ հրեշտակ: Անիկա
անբնակ երկիր մըն է, և անոր երեսին վրայ
տեսնուած բիծերը անոր լեռներն ու ձորերը կը
ներկայացնեն:

ՀԱՐՑԱՎԱՆ. — Ի՞նչ է յուսինը եւ ո՞ր ասէն կ'ե-
րեւայ մեզի: — Ի՞նչ ձեւեր կառնէ ան, եւ այդ ձեւերուն
անունը ի՞նչ է: — Ի՞նչ տեսակ բիծեր կ'երեւան վրան,
եւ ի՞նչ են այդ բիծերը:

ՅԶ. Հ Ի Ս Հ Ա Ն Գ

Սիրեշ բային պէս խոնարհեցի՛ք ճեպեմէս բայերը:

Բաւել, ճաշել, պարել, գրել, բռնել, շինել, տա-
շել, պահել, կտրել, լարել, աւելել, ճարել, մանել,
հանել:

105. ՈՒՐԻՇԻՆ ՄԻ՝ ՆԱԽԱՆՁԻՐ

Անգամ մը գորտերու բաղձութիւն մը լճակի մը եզրը նստած էր : Անոնք ամէնքն ալ շատ ուրախ էին . ասդին անդին կը ցատքըտէին ու իրենց կրկնօգով օգը կը լեցնէին : Խղունջ մը , որ անոնց այս արարքը կը դիտէր , նախանձելով ըսաւ . « Հարկաւ դուք կրնաք ուրախ ըլլալ : Չորս երկայն ու գեղեցիկ սրունքներ ունիք , որոնցմով տեղէ տեղ կրնաք ցատքել : Բայց ես՝ խեղճս ստիպուած եմ սողալ , և ասկէ զատ մինչեւ անգամ տունս կռնակիս վրայ կրելու եմ : »

Խղունջը երբ ասիկա կ'ըսէր , անդիէն՝ թռչելով արագիւ մը եկաւ : Անիկա արագութեամբ շատ մը գորտեր իրարու ետեւէ բռնեց ու կլկեց : Այն ատեն խղունջը ըսաւ . « Հիմա քիչ տեսնեմ որ ես աւելի բազդաւոր եմ : Թէեւ չեմ կրնար ասդին անդին ցատքըտել , բայց շատ մը թշնամիներու դէմ պաշտպանուած եմ : Աւելի կ'ընտրեմ տունս վրաս կրել , քան թէ կեանքս միշտ վտանգի մէջ զգալ : »

ՀԱՐՑԱՐԱՆ . — Ի՞նչ տեսաւ խղունջը եւ ի՞նչ կ'ըսէր : — Այդ ըսած պահուն ի՞նչ պատահեցաւ : — Խղունջը զայս տեսնելով ի՞նչ ըսաւ : — Ի՞նչ է այս պատմութեան բարոյականը :

106. Ա Պ Ո Ւ Ր Ը

« Աս ի՞նչ անհամ ապուր է , ըսաւ Շուշանիկ , իր գեղեցիկ գէմքը թթուեցնելով , և դգալը մէկդի դնելով : Ա՛լ չեմ ուզեր ուտել : »

Մայրը պատասխանեց . « Ես ալ՝ ատանկ թըթուած երես տեսնել չեմ ուզեր : Գիտնալու ես որ , հիմա ուրիշ ապուր եփելու ժամանակ չունիմ . բայց կրնաս վստահ ըլլալ որ իրիկունը առջեւդ դրուելիք ապուրն աւելի լաւ պիտի գտնես : »

Մայրը Շուշանիկը հետն առաւ , պարտէզ իջաւ , դետնախնձորներ փորելով դուրս հանեց , և Շուշանիկ մինչեւ իրիկուն զանոնք մէկիկ մէկիկ ժողվեց ու պարկին մէջ լեցուց : Ասիկա անոր համար պղտիկ ախատանք մը չէր . հետեւապէս յոգնեցաւ ու անօթեցաւ :

83. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Կետերուն տեղ յարմար բառեր դրե՛ք

1. — Այն անասունները որ խոտով կը սնանին , կը կոչուին . . . :
2. — . . . է այն գետն որուն վրայ կարելի է նաւարկել :
3. — Քաղցր համ ունեցող պուղին կ'ըսեն . . . :
4. — Մէկէ աւելի վանկերէ բաղկացեալ բառերուն կ'ըսեն . . . :
5. — Այն մարդը որուն խօսքերը կը զուարճացնեն զմեզ՝ կը կոչուի . . . :
6. — Խիստ բնաւորութիւն ունեցողին կ'ըսեն . . . :
7. — . . . է այն անձը որուն վրայ ծանօթութիւն չունինք :
8. — Ո՛վ որ թոթովելով կը խօսի , անոր կ'ըսեն . . . :

ԾԱՆՈԹ . — Դաստառն կ'օգնէ աշակերտներուն՝ պե՛տք եղած բառերը գտնելու :

Երբ անոնք տուն դարձան, մայրը սեղան պատ-
րաստեց և ապուրը բերաւ: «Աս ի՞նչ պատուական
ապուր է. ասոր համը բոլորովին տարբեր է» ըսաւ
Շուշան անկէ ճաշակելով: Անիկա պնակ մը լեցուն
կերաւ անկէ: Իսկ մայրը ծիծաղելով ըսաւ. «Ազ-
ջի՛կս, ասիկա ճիշդ նո՛յն ապուրն է զոր կէս օրին
անհամ գտար ու չկերար. անիկա հիմա քեզի
աւելի համով կուգայ, որովհետեւ կէս օրէն մինչեւ
իրիկուն ժրութեամբ աշխատեցար:»

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Շուշանիկ ի՞նչ ըսաւ մօրը, կիս օր-
ուան ճաշին ժամանակ:— Մայրը ասոր ի՞նչ պատա-
խանեց:— Յետոյ ի՞նչ ըրին:— Իրիկունը Շուշանիկ ինչ-
պիսի գտաւ ապուրը:— Այն ասէն մայրը ի՞նչ ըսաւ անոր:
— Այս պատմութեան ի՞նչ կը հետեցնեմ:

Ա Ռ Ա Կ

Խողը հրամցուցին սուժրան,
Դընաց նստաւ ճակատը.
Երկու թաթը դրաւ վրան,
Շրջեց թասն ու գաւաթը:

84. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Գտե՛ք Երեքական բառ. որ ամանցուած ըլլան հե-
տեւեալ բառերին.

Գործ, խելք, միս, ծաղիկ, ժամ, ջուր, սէր, միտք,
խօսք, սխալ, ուղիղ, գոյն, լոյս:

ՕՐԻՆԱԿ.— Գործ. գործաւոր-անգործ-գործունեայ:

107. Ա Ռ Ա Զ Ի Ն Ա Կ Ռ Ա Ն

Ամիսէ մը ի վեր, պէպէքը շատ կուլար: Քու-
նը չէր տաներ և անհանգիստ կ'երեւար: Եթէ
ժունկիդ վրայ առնէիր, թեւերուդ մէջ ըլլալ կ'ու-
զէր: Շատ անգամ կուլար ու կը յամառէր:

Բայց առտու մը իր զուարթութիւնը վերստա-
ցաւ և սկսաւ խնդալ:

Մայրիկը տեսաւ, այն ատեն, ճերմակ կէտ մը
անոր վարդադոյն լինդին վրայ. խիւղից մատը հոն
տարաւ և նայեցաւ որ պէպէքին առաջին ակուն-
դուս ցցուած էր: Կանչեց տունիկները. ի՞նչ է,
ի՞նչ կայ: Մեծ լուր: Պէպէքը ակուայ հաներ է:

Ու ամէնքն ալ կ'ուզեն տեսնել ու մատովին
ջօշափել ակուն: Հանին ակնոցը կը գնէ՝ ինքն ալ
տեսնելու համար, և քննելէ վերջ կ'ըսէ. «Այո՛,
աղուոր պզտիկ ակուայ մըն է:

Պէպէքը մինչև ատ օրը կաթ ու միսի ջուր կը
խմէր, բայց քիչ ատենէն հաց, կարկանդակ և
չաքարեղէն պիտի կրնայ ուտել:

Օ՛ն, քաջութիւն, պէպէք. արդէն շատ աշխա-
տեցար ակուայ մը հանելու համար. անդին բան
չմնաց. . . երեսունըմէկ ակուայ մնաց:

85. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

1. Ի՞նչ կ'ըսեն այն անձին որ կ'որոնցուցած է իր աչ-
քերը—մէկ ոտքը—մազերը—ամբողջ անդամները շար-
ժելու կարողութիւնը—խելքը—առողջութիւնը—յոյսը—
որդին:

2. Ի՞նչ կ'ըսեն գետի մը որ ջուր չունի. ծաղիկի մը՝
որ թարմ չէ. քաղաքի մը՝ որ բնակիչ չունի. ծառի մը՝
որ պտուղ չունի:

108. ԵՐԿՈՒ ԽՈՓԵՐԸ

Արօրի մը խոփը երկար ատեն աշխատած չլալով՝ ժանգով ծածկուած էր, և այլեւս փայլուն չէր։ Օր մը կը տեսնէ որ ուրիշ խոփ մը կ'անցնի բոլորովին փայլուն։ Այս վերջինը աշխատութենէ կը վերադառնար. օրն ի բուն հերկած էր հողը։ Ժանգոտած խոփը կ'ըսէ փայլուն խոփին. «Թէպէտ երկուքնիս ալ պողպատէ շինուած ենք, սակայն ես աղտոտ եմ, իսկ դուն փայլուն։ Ո՞ւր է քեզի աղբիւր աղբիւրն ապա՞ծառ փայլո՞ւ։»

— Աշխատութիւնը տուաւ ինծի այս փայլը կը պատասխանէ միւսը։

Աշխատութիւնը կը պահպանէ առողջութիւնը։ Ընդհակառակը, ծուլութիւնը, կը ջլատէ ամէնէն ուժեղ կազմուածքները։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Ի՞նչ է խոփը։— Ի՞նչ պատահեցաւ ժանգով ծածկուած խոփին։— Ի՞նչո՞ւ համար միւս խոփը փայլուն էր։— Ի՞նչպէս խօսեցան երկու խոփերը։— Այս պատմութենէն ի՞նչ բարոյական կը հետեւի։

86. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Կետերուն տեղ յարմար բառեր դրե՛ք

Մեղուն մեզի... կուտայ։— Պէտք է որ տղաք յարգեն իրենց...։— Զուրը ... կը մարէ։— Շաքարը ... էն կամ ... կը հանեն։— Պատուաւոր խանութպան մը չի խաբեր իր...։— Շանթարգելը մեզի ... էն կը պաշտպանէ։— Կ. Պոլիս... մայրաքաղաքն է։— Արեւը և ... կը լուսաւորեն զմեզ։— Կատուն և շունը... կենդանիներ են։— Աշխարհի չորս կողմերն են...։— Ամպերէն... կը գոյանայ։

109. ԾԱՆԻԿՆԵՐՈՒՆ ՔՈՒՆԸ

Ծաղիկները հողին տակ

Կը քրնանան քովէ քով.

Կը ծածկէ ձիւնն սպիտակ

Ջանոնք կակուղ վերմակով։

Բարին Աստուած դարնան հետ

Կուգայ անոնց մօտ լըռիկ,

Եւ վերմակը կ'առնէ ետ,

Կ'ըսէ. «Ելէ՛ք, ա՛լ հերիք։»

Ու շրփելով աչքերնին

Ծաղիկները կ'արթննան,

Եւ դուրս դալով խնդաղին՝

Բարեւ կուտան նոր դարնան։

ՊԱՏՈՒԷՐ. — Վերի ռսանաւորը գոց սորվեցի՛ք եւ քարճաճայն արսասանեցի՛ք։

87. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուսուցիչը կը բացատրէ հետեւեալ բառերը եւ աշակերտները կը կրկնեն զայն.

Կղզի	Անապատ	Նեղուց	Լիճ
Թերակղզի	Լեռ	Այր	Զրկէժ
Պարանոց	Զոր	Ծով	Զրանգք
Հրուանդան	Լեռնաշղթայ	Ծոց	
Դաշտ	Հրաբուխ	Գետ	

110. ՁԻ ԵՒ ԷՇ

Ձի և էշ երկու մեծ կենդանիներ են որ մարդոց կը ծառայեն : Կը գործածենք զանոնք՝ հեծնելու , բեռ կրելու , կառք և սայլ քաշելու : Ձին աւելի կ'արժէ , աւելի աշխոյժ և ուժեղ է , և աւելի հնազանդ : Ձիուն և էշուն բերանը սանձ կը դնենք զսպելու համար : Երկուքն ալ չորքոտանի են՝ կատուին և շունին պէս : Ձիուն ոտքին ծայրը ամբակ կայ . անոր վրայ պայտ կը դառնն : Էշն ալ ամբակ ունի , զայն ալ կը լուսնեն :

Ուրեմն ձի և էշ ամբակաւոր են : Այս կենդանիները խոտ կ'ուտեն . ուրեմն խոտակեր են : Ձի հեծնող մարդ մը հեծեալ կամ ձիաւոր կ'ըսուի :

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Նկարագրեցե՛ք ձին եւ էշը, եւ լսե՛ք թե անոնք մեզի ի՞նչ օգտակարութիւն ունին :

88. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ըսե՛ք թե ինչե՛ր կ'ընեն

Երկրագործը , դարբինը , բժիշկը , քահանան , կօշկակարը , նպարավաճառը , փաստաբանը , ձին , էշը , կովը , ոչխարը , թռչունը , մեղուն , թիթեռնիկը , հաւը , աղքատը , մանուկը , դպրոցականը , հայրը , սպասաւորը :

ՕՐԻՆԱԿ. — Երկրագործը արջը կ'աղբէ , կը հերկէ , արօր կը վարէ , կը ցանէ , կը մշակէ , կը հնձէ , եւայլն :

111. ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻՔ

Մարդիկ շատ բաներու պէտք ունին՝ հանգիստ ապրելու համար : Հաց , շաքար , գինի և ուրիշ սնունդներ . վերարկու , կօշիկ և ուրիշ հագուստներ . աթոռ , կանթեղ և ուրիշ կարասիներ . տուն , դպրոց , եկեղեցի և ուրիշ շէնքեր , եայլն , եայլն : Ասոնք ամէնքն ալ պէտք են :

Բոլոր այս առարկաները մեր ձեռքը կը հասնին շինուած , պատրաստ : Մարդիկ շինած են զանոնք : Այս բաները շինելու համար պէտք եղածը կը դառնն՝ կա՛մ կենդանային մարմիններու կա՛մ բուսայիններու և կա՛մ հանքայիններու մէջ :

Միտք , կաթը , հաւկիթը , մեղրը կենդանային սնունդներ են , կ'ուտուին : Բուրդը , ստեւը , մետաքսը կենդանական հիւսելիներ են , հիւսուած կ'ըլլան : Արմաղները , ընդեղէնները , բանջարեղէնները , միրգը բուսական սնունդներ են : Վուշր , կանեփը և բամպակը բուսական հիւսելիներ են : Ձուրը և կերակուրներուն աղը հանքային սնունդներ են : Բարերը , մետաղները , հանքածուխը շատ տեսակ օգուտներ ունին :

Կաւով խեցեղէն կը շինեն : Աւաղով , կիրով և բոթատով ապակի կը շինեն : Բայց այս մարմինները՝ կենդանային , բուսային և հանքային , որոնցմով կը շինեն մարդիկ այնքան կարեւոր առարկաներ՝ կ'ըսուին նախնական նիւթ :

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Մարդիկ ի՞նչ բաներու պէ՛տք ունին հանգիստ ապրելու համար : — Այս պէ՛տքերը ի՞նչ բաներէ

կը շինուին:— Ըսե՛ք քե՛ս որո՞նք են կենդանական սր-
նունդները, կենդանական հիւսելիները, բուսական սր-
նունդները, բուսական հիւսելիները, հանգային սնունդ-
ները եւ ուրիշ օգտակար հանգներ:— Ի՞նչ բաներ են կը
շինեն ապակին:— Նախնական նիւթերը որո՞նք են, եւ
անոնցմով ի՞նչ կ'ըլլայ:— Գե՛տի ուրիշ սնունդներու ա-
նուններ:— Գե՛տի ուրիշ հագուստներու անուններ:— Գը-
տի ուրիշ կարասիներու անուններ:— Գե՛տի ուրիշ շէն-
քերու անուններ:

Ա Ռ Ա Կ

Եղբայ՛ր, այն բան մի՛ աներ
ինչ որ ասել չես կարող.
Եւս առաւել մի՛ ասեր՝
ինչ որ անել չես կարող:

84. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Կարդացե՛ք, իմաստը հասկցե՛ք եւ՝ եթե սխալ՝ են ուղ-
ղեցե՛ք սա խօսքերը

Շուրջաւոր կարասի է, իսկ մամը ուտելիք է:— Ա-
ռաւօտուն արթննալուս ալիս հանուեցայ եւ քնացայ:—
Պարտեզին մէջ ցորեն եւ ուրիշ արմաթ (գաթիլ) կը
բուսնի, իսկ արտին մէջ խնձորենին, տանձենին եւ բան-
ջարեղէններ:— Ցորեկը կը պառկինք եւ գիշերը զպրոց
կուգանք:— Հարմաթ կար, ամէն մարդ տրտում տխուր
կ'երգէր:— Հրդեհը մարելու համար քարիւղ կը լեցնեն
միջին:— Ձին կ'ուտէ չաքար ու միս, իսկ շունը կ'ուտէ
խոտ ու գարի:— Ձուկը կը թռչի, իսկ թռչունը կը լո-
ղայ:— Օղը ցուրտ է, ուրեմն վերարկուղ հանէ:— Հի-
ւանդը դարմանելու համար շուտ մը դարբինը կանչեցին:

112. Հ Ա Ի Ը

Հաւը բակին մէջ եւ տանը մօտերը կ'ապրի:
Անիկա ընտանի թռչուն մըն է, ուրիշ թռչուննե-
րու պէս փետուրներով ծածկուած: Անիկա գըլ-
խուն վրայ կարմիր՝ մսուտ կատար մը, կտուց մը,
եւ կտուցին տակը երկու բլթակներ ունի: Անոր ա-
կանջները չեն տեսնուիր. անոնք փետուրներուն
տակ պահուած են: Հաւը ունի նաեւ երկու կարճ
թեւեր եւ պոչ մը: Անոր երկու զօրաւոր ոտքերն
ունին չորսական մատ:

Հաւը շատ օգտակար ընտանի թռչուն մըն է:
Անիկա կ'ածէ հաւկիթը որ այնքան համեղ է: Ա-
նոր միսն ալ շատ պատուական է. իսկ անոր փե-
տուրներով բարձ եւ անկողին կը լեցնեն:

Այս ամենուն հակառակ, անիկա թերութիւն
մը ունի. ո՛ւր որ կակուղ հող գտնէ, կ'սկսի զա-
նիկա իր ոտքերովը փորել, եւ այսպէս՝ երբեմն վը-
նաս կը հասցնէ պարտէզին մէջ ցանուած սերմե-
րուն եւ նորածիլ բոյսերուն:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Նկարագրեցե՛ք հաւը:— Ի՞նչ տեսակ
բոցուն մըն է եւ ի՞նչ օգուտներ ունի:— Թերութիւն աչ
ունի՞ եւ ի՞նչ է այդ թերութիւնը:

90. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

1. Մտուսին նման ուս վերջացող ուրիշ բառեր գը-
տե՛ք եւ նշանակութիւնը տուե՛ք:

2. Նորածիլին նման նոր մասնիկով սկսող բանի մը
բառեր գտե՛ք եւ նշանակութիւնը տուե՛ք:

113. ԽՈՂԵՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՐԱՏԵՒՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցական մը իր շրթունքին մէջ կը սեղմէ կեռաս մը, և անոր կուտը դուրս կը նետէ: Ծերունի մը կ'առնէ զայն և կը թաղէ հերկուած հողի մը մէջ՝ տղուն աչքին առջեւ, որ կը ծիծաղէ այդ արարքին վրայ: Ժամանակ մը ետքը դպրոցականը նորէն կ'անցնի այն տեղէն և կը տեսնէ կուտը թուփ եղած: Դարձեալ հո՞ն է ծերունին, որ կը կտրէ, կը պատուաստէ և կը պաշտպանէ զայն ամէն փաստի դէմ:

Ի՞նչ բանի օգուտ ունի այդչափ յոգնութիւն, կ'ըսէ միտքէն պատանին: Բայց երբ չափահաս կ'ըլլայ, անցնելով փոշոտ ճամբէն, նորէն կը գտնէ ծառը պտուղներով ծածկուած, որոնք իր ծարաւը կ'անցընեն, և վերջապէս հասու կ'ըլլայ ծերունիին խոհեմութեան:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Դպրոցականը ի՞նչ կ'ընէ կեռասին կուտը:— Ծերունին ի՞նչ կ'ընէ այդ կուտը:— Դպրոցականը երկրորդ անգամուն ի՞նչ վիճակի մէջ կը տեսնէ կուտը եւ միտքին ի՞նչ կ'ըսէ:— Վերջապէս երրորդ անգամ ի՞նչ վիճակի մէջ կը գտնէ կուտը:— Այս պատմութեան ի՞նչ կը հետեւցնէ:

91. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հոլովեցէ՛ք հետեւեալ քիւերը

Մէկ, երկու, հինգ, վեց, եօթն, ինն, քսան, երեսուն:

114. Կ Ո Վ Ը

Կովը ախոռի մէջ և արօտի վրայ կ'ապրէ: Անոր մարմինն մասերն են գլուխ, իրան, չորս ոտքեր, ծիծ և պոչ:

Գլխուն վրայ մէկ բերան մը, երկու աչքեր, երկու կախ ականջներ, զոյգ մը կոր եղջիւրներ ու շատ լայն ճակատ մը ունի:

Կովին իրանը հաստ ու կոշտ է: Անոր ոտքերը հաստ են և ամէն մէկը երկու կճղակ ունի: Անոր ծիծը չորս պտուկներ ունի և պոչին ծայրը մազերու փունջ մը կայ:

Անոր սնունդն է թարմ խոտ կամ խար (չոր խոտ), թեփ, յարդ, ևայլն: Անիկա իր կերը ուտելէն ժամանակ մը ետքը՝ կրկին բերանը կը բերէ ու հանդարտ հանդարտ նորէն կը ծամէ, կ'որոհայ. անոր համար որոնացող կը կոչուի:

Կովը շատ օգտակար կենդանի է: Մեղի կաթ կուտայ, ուսկից կարագ ու պանիր կը շինուի: Անոր միսը շատ համեղ է: Անոր կաշին կօշիկ, և եղջիւրներէն կոճակ, գանակի կոթ ու սանտր կը շինեն:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Նկարագրեցէ՛ք կովը: — Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ տեսակ կենդանի է ան: — Ի՞նչ օգտակարութիւններ ունի մեզի:

115. ՄՕՐԸ ՍՈՒԳԸ

Սիրաս կրրակ ունի, արցունք իմ հոգին,
Որ կը մխայ սև սուգի պէս մայրիկիս,
Ո՛հ, մայրիկիս:
Բոյլ մը խորհուրդ միշտ կ'արթննան մէջ գանկիս,
Ցուրտ ու սարսուռն օրերուն պէս մայրիկիս,
Ո՛հ, մայրիկիս:
Հառաչանքիս շանթն ակօսէ խոկն հիքիս,
Տարտամ ըստուերն իմ սգաւոր մայրիկիս,
Ո՛հ, մայրիկիս:
Ապրիլ կ'ուզեմ՝ գունեղ, զըւարթ, զերդ նարկիս,
Գիրգ թեւերուն մէջ սգաւոր մայրիկիս,
Ո՛հ, մայրիկիս:
Սէր ու ժպիտ ծծեն թեւերն իմ կեանքիս,
Թունդ պաշտումէն, գուրգուրանքէն մայրիկիս,
Ո՛հ, մայրիկիս:
Երգէ՛, հոգիս, կենսահիւթ՝ ջիւղ տո՛ւր վանդիս,
Քանի քու մէջդ է յոյսն ու կեանք մայրիկիս,
Ո՛հ, մայրիկիս:
Մուեղ Վ.

92. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Գտնել հիմք անուն որ հետեւեալ առարկ սներուն
մասերը կազմեն.
Ծառ, հագուստ, տուն, ձեռք, գլուխ, եկեղեցի,
նաւ, ժամացոյց, բերան, գետ, ագարակ, թատրոն,
գպոց, երկինք, քաղաք, անկողին, չերամ, սեղանի
սպաս, գրասեղան, կառք, գիրք:
ՕՐԻՆԱԿ. — Ծառ. — Արմատ, ձիւղ, տեւեւ, ծաղիկ,
պտուղ:

116. ՓԻՂԸ

Վայրի վիճակին մէջ, փողը ո՛չ արիւնարբու և
ո՛չ վայրագ կենդանի մ'է, հեզ բնաւորութիւն
մ'ունի և երբեք իր զէնքն ու զօրութիւնը չարա-
չար չի գործածեր, այլ միայն ինքզինքը կամ իր
նմանները պաշտպանելու համար: Դուն ուրեք ա-
ռանձին կը շրջին, սովորաբար խմբովին կը քալեն.
է՛ն տարիքոտը կ'առաջնորդէ խումբին, տարիքով
երկրորդ եղողը խումբին ետեւէն կը քալէ և զայն
կը քալեցնէ, փոքրերն ու տկարները միւսներուն
մէջտեղէն կ'ընթանան: Մայր փիղերը կը կրեն ի-
րենց ձագերը՝ զանոնք գրկելով իրենց կնճիթովը:
Աս կարգով կը քալեն վտանգաւոր պարագաներու
մէջ, երբ կ'երթան արածիլ մշակուած հողերու
վրայ: Անտառներու և առանձնութեան մէջ նը-
ւազ զգուշաւորութեամբ կը ճամբորդեն, սակայն
դարձեալ բոլորովին զատ զատ չեն քալեր, և ի-
րարմէ շատ չեն հեռանար, որպէս զի ի հարկին ի-
րարու ձայն տան կամ օգնութեան հասնին: Վը-
տանգաւոր բան է թշնամանել փիղերը. ո՛ւղղակի
թշնամանողին վրայ կը քալեն, և թէպէտ իրենց
մարմինին զանգուածը շատ ծանր է, բայց ա՛յնքան
խոշոր քայլեր կ'առնեն որ դիւրաւ կը հասնին ա-
մէնէն արագընթաց մարդուն, զոր իրենց ատամ-
ներով կը ծակեն կամ իրենց կնճիթով զայն կը
բռնեն ու կը նետեն քարի նման և վերջապէս
զայն կոխտուելով կ'սպաննեն:
Կ'ըսեն թէ՛ երբ անգամ մը յարձակում կրեն

մարդոց կողմէ կամ ծուղակի մէջ իննան, բնաւ չեն մոռնար և կը ջանան վրէժ լուծել ամէն աշխարհի մէջ: Իրենց հոտոտելիքը շատ սուր՝ և թեթեւ կենդանիներուն մէջ ամէնէն կատարեալն ըլլալով՝—վասն զի իրենց քիթը շատ երկայն է — մարդուն հօտը կ'առնեն խիստ հեռուէն և կրնան անոր հետքին ուղղութիւնը բռնել: Նախնիքները դրած են թէ փիղերը կը քաղեն խոտն աշի տեղերուն, ուսկից որսորդն անցած է, և ձեռքէ ձեռք կուտան այդ խոտը որպէս զի ամէնքն ալ թշնամին անցքն ու ընթացքը գիտնան: Փիղերը կը սիրեն գետերու եզրը, խորունկ ձորերը, հովանաւոր տեղերը և խոնաւ վայրերը: Չեն կրնար առանց ջուրի ըլլալ և խմելէ առաջ՝ զայն կը պղտորեն: Շատ անգամ իրենց պատիճին մէջ ջուր կը լեցընեն կա՛մ իրենց բերանը տանելու համար և կա՛մ սլարզապէս իրենց քիթը զովացնելու և չորս դին սրսկելով՝ կամ գետինը հոսեցնելով՝ զբոսնելու համար: Չեն կրնար ցուրտին դիմանալ և տաքին սաստկութենէն ալ կը նեղուին, վասն զի, արեւին սաստիկ ջերմութենէն խոյս տալու համար, որչափ որ կրնան, անտառներուն ամէնէն մութ խորշերը կը քաշուին. նաև շատ անգամ ջուրը կը մտնեն. իրենց մարմինին ահագին զանգուածը արդելք չըլլալը ասոր՝ թէ և լողալու ալ չիներեր: Ուրիշ կենդանիներէ նուազ կը մխրճին ջուրին մէջ և արդէն իրենց երկայն պատիճը, զոր վեր կը տնկեն և առով շունչ կ'առնեն, խեղդուելու երկիւղէն ազատ կը պահէ զիրենք:

117. ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ԳԻՐՔԸ

Եկո՛ւր, ըսէ՛, գի՛րք սիրական,
Մէջըդ ո՛րչափ ճոխ գանձեր կան.
Քաղաքացի և գիւղացի
Քեզ կը կոչեն շատ խելացի:
Հօրքս, մօրքս խօսքին հըլու՝
Կուգամ գաղտնիքդ հասկընալու.
Ականջէս վար պատմէ՛ հիմայ,
Կամաց խօսէ՛, մարդ չիմանայ:
— Բայց չե՛ս խօսիր. խո՞ւլ ես, մո՞ւնջ ես,
Կարծածիս չափ խմաստուն չես:
— Կեցի՛ր, մէյ մ՛ալ նայիմ՝ մէջը,
Ո՛հ, ի՛նչ լաւ է սա մէկ էջը.
Ամէնն ալ լաւ, ո՛հ, սիրուն իմ,
Գըտայ գաղտնիքդ՝ ա՛լ հոգ չունիմ:
Գիրք ունենալ չէ՛ բաւական,
Չայն կարդալն է գանձ պատուական:

ՊԱՏՈՒԷՐ. — Վերի ոսանաւորը գոց սորվեցե՛ք եւ քարճրաճայն արտասանեցե՛ք:

98. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Խօսիչ բայից պէս խոնարհեցե՛ք ճետեւեալ բայերը.
Յոգնիլ, խպնիլ, քրտնիլ, խոստովանիլ, հաւնիլ,
դաւանիլ, մսիլ, հալիլ, փայլիլ:

118. ՎԱՌԵԼԻՔՆԵՐ

Ձմեռը շատ ցուրտ կ'ընէ : Ամէն մարդ կրակ կը վառէ իր տունին մէջ : Սենեակները երկու կերպով կը տաքնան. կա'մ վառարանով և կա'մ կրակարանով : Վառարաններու մէջ փայտ կամ հանքածուխ կը վառեն, իսկ կրակարաններու մէջ փայտի ածուխ : Փայտի ածուխը գիւղերու մէջ աժան՝ իսկ քաղաքներու մէջ սուղ է : Վառարաններու մէջ վառուած փայտը անտառներէն կը կտրեն : Հանքածուխը առաջ կուգայ հողին խոր տեղուանքը գտնուող ծառերուն արմատներէն : Հանքագործները կը հանեն զանիկա : Հանքագործներուն կեանքը միշտ վտանգի մէջ է, ինչու որ հանքածուխներու մէջ տեսակ մը կազ կայ (կրիզոլ), որ ինքն իրեն կը բռնկի, ու այն ատեն հանքերը յանկարծ կը փչին ու գործաւորները տակը կը մնան : Հանքածուխը սև ու փայլուն գոյն մը ունի և երկու տեսակ կ'ըլլայ, չվառուած ու վառուած : Վառուած տեսակը խորտուրորտ է :

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Ձմեռը ի՞նչ կերպով կը տաքնենք մեր սենեակները :— Բանի՞ տեսակ ածուխ գիտե՞ք :— Անոնք ի՞նչ բանէ առաջ կուգան :— Վառելափայտ ուրիշ կը գտնենք :— Հանքածուխը ուրիշ կը հանեն :— Ասիկա հա՛նող գործաւորները ի՞նչ տեսակ վսանգի ենթակայ են եւ ինչո՞ւ :

119. ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

Վաճառական մը կար, որ արկածով մը մէկ թեւն ու մէկ ոտքը կորսնցուցած ըլլալով՝ փայտէ թեւ մը և սրունք մը ունէր :

Օր մը գնաց տեսնել իր եղբայրը որ գիւղ մը կը բնակէր : Գիշերը պառկելու ատեն, իրեն ընկերացաւ տեղացի ծառայ մը որ անմիտ տխմարին մէկն էր :

Վաճառականը թիկնաթոռի մը վրայ նստաւ հանուելու համար : Փայտէ թեւին փոկերը քակեց ու ծառային ըսաւ. «Սա թեւս հանէ՛ և սեղանին վրայ դի՛ր» : Ծառան՝ ապուշ կըլծած՝ հնազանդեցաւ : «Սրունքս ալ հանէ՛, թեւիս քովը դի՛ր» ըսաւ երկրորդ անգամ : Խեղճ ծառան, այսպէս վաճառականին մարմինին կտոր կտոր ըլլալը տեսնելով, հնազանդեցաւ՝ վախէն սարսափած :

94. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Հետեւեալ բառերը իրենց բուն նշանակութեամբ գրուած են հոս. — աշակերտը պէտք է գործածէ զանոնք իրենց ընդարձակ իմաստով

Գլուխ (մարդու)	Մարմին (Մարդու)	Ոտք (մարդու)
Սիրտ »	Թեւ »	Տերեւ (ծառի)
Ճակատ »	Լէք »	Ճիւղ »
Բերան »	Լեկանջ »	Պտուղ »
Ակոյ »	Կռնակ »	Ծաղիկ (դաշտի)

ՕՐԻՆԱԿ.— Գլուխ. — Լեռին գլուխը. կամուրջին գլուխը. գործին գլուխը :

«Հիմայ գլուխս ալ հանէ, պիտի քնանամ» ը-
տաւ վաճառականը՝ ծիծաղելով։

Սարսափահար ծառան կարծեց որ դիմացինը
սատանան էր, և անմիջապէս ցատքեց պատուհա-
նէն վար, որ բարեբաղդաբար բարձր չէր։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.—Վաճառականին ինչ պատահած էր։
—Անիկա օր մը ո՛ր գնաց։—Հոն ի՞նչպէս հանուեցաւ։
—Հանուած ասեմ քովը ո՛վ կար, եւ ի՞նչ տեսակ մարդ
էր ան։—Այն ասեմ ի՞նչ պատահեցաւ։—Ծառան ի՞նչ
կարծեց վաճառականը եւ ի՞նչ ըրաւ։

Ա Ռ Ա Կ

Երկու բան շատ եմ ատել՝
Շատերուն վատ եմ ասել.—
Քիչ ունենալ ու շատ մխիթել,
Քիչ գիտնալ ու շատ խօսիլ։

95. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Շեղագիր բառերուն տեղ հականիշները դնելով՝ նա-
խագասութիւններուն իմաստը շրջել։

Անուշ լեզուն տուն կը շինէ։—Բարի ծառը բարի
պտուղ կը բերէ։—Չմեղը օդը շատ ցուրտ կ'ընէ։—Ա-
ռաւոսուն արեգակը կը ծագի։—Յիսուս արդարեւոր առ-
փայտիւն պիտի զրկէ։—Առաքինի մարդիկ Աստուծոյ
հաճելի են։—Երիտասարդութիւնը յանդուգն է։—Նեղ է
այն ճանապարհը որ դէպ ի կեանք կը տանի։—Ծոյլ ա-
շակերտը դասերուն մէջ յոռի նիշեր կ'ստանայ։—Ծու-
ռութիւնը աղիւսութեան կ'առաջնորդէ։

ՕՐԻՆԱԿ.—Թքու լեզուն տուն կ'առէ։

120. Ա Ռ Ի Ի Ծ

Կ'երեւայ թէ առիւծը անցած բաները միտքը
կը պահէ, տեսած բաները ետքը կը յիշէ և կը
ճանչնայ։ Ատենօր՝ պարոնին մէկը առիւծ մը կը
պահէր։ Օր մը քանի մը նաւաստիներ այս կեն-
դանին տեսնելու կ'երթան։ Առիւծն այն ժամա-
նակ առջեւը դրուած միտք կ'ուտէր. ուստի շատ
խոթողեցաւ և կատղեցաւ, երբ այս մարդիկ զայն
անհանգիստ կ'ընէին։ Նաւաստիներէն մէկը առիւ-
ծին մօտենալով ըսաւ. «Ներո՛ն, խեղճ Ներոն, զիս
չե՞ս ճանչնար»։

Առիւծն այս ձայնը լսելուն պէս, մէկէն կերա-
կուրը թողուց, և ուրախութեան նշաններ ցուցը-
նելով՝ սկսաւ նաւաստիին մօտ երթալ, նաւա-
վարն ալ շոյեց անոր գլուխը. առիւծը կատուի
պէս անոր առջեւը կեցած՝ շատ կ'ախորժէր անկէ։
Ընկերներն ասիկա տեսնելով՝ շատ զարմացան, և
պատճառն իմացան թէ քանի մը տարի առաջ
այս կենդանին նաւաստիին հետ մէկ նաւու մէջ
էր. և մարդը կը կերակրէր զայն, անոր համար
իր բարեբարին ձայնը առնելուն պէս սկսեր էր
այնպէս ուրախանալ։

96. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Կետերուն տեղ մէյմէկ յարմար բայ դնել.

Վարժապետը . . . : Ուսանողը . . . : Աղքատը . . . :
Քահանան . . . : Կօշկակարը . . . : Վաճառականը . . . :
Կահագործը . . . : Կատուն . . . : Բժիշկը . . . : Սոխակը . . . :
Շունը . . . : Սարդը . . . : Գայլը . . . : Մեղուն . . . :

ՕՐԻՆԱԿ.—Վարժապետը դաս կուսայ։

121. ՇՈՒՆԸ

Շունը հաւատարիմ կենդանի մըն է : Անիկա իր տիրոջ ամէն խօսքին և ակնարկին կը հնազանդի : Երբ տէրը զանիկա ծեծելու ալ ըլլայ, ան դարձեալ հաւատարիմ կը մնայ, և անկէ չի զատուիր : Անիկա գիշեր ատեն տունը կը պահէ գողերէն : Շունը հովիւներուն և որսորդներուն ալ մեծ ծառայութիւն կ'ընէ : Անիկա՝ բլուրին վրայ կամ ձորին մէջ և կամ թուփերուն տակ ցրուած ոչխարները մէկտեղ կը հաւաքէ. չի թողուր որ անոնք մոլորին ու կորսուին : Անիկա կը վազէ ու հեռուն ինկած որսը իր որսորդ տիրոջը կը բերէ : Կան շուներ որ իրենք ալ կրնան որսալ, ինչպէս բարակները (=ֆերծէ), որ բարակ մարմին ունին և խիստ արագ վազելով կրնան որսալ նապաստակներ, ճագարներ :

Հաւատարիմ շունը միշտ արժանի է մեր սէրին և խնամքին :

97. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ինչ կը կոչուի.

Ծաղիկներէ շինուած փունջ մը : — Ծաղկախոտէ աւելուած դէմք մը : — Ծառերուն ծաղիկ բանալը : — Մարդ մը որ ծաղիկ կը ծախէ : — Եկեղեցական տօն մը որ Չատիկէն ութ օր առաջ կը տօնուի : — Գեղեցիկ գիրի տեսակ մը : — Դպրոցներու մէջ փոքր տղոց սրահ մը : — Ծաղիկներու ամանը : — Ծաղիկ քաղողը : — Հասկ հաւաքող :

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծաղիկներէ շինուած փունջ մը կը կոչուի ծաղկեփունջ :

122. ՎԱՐԴ ԵՒ ՄԱՅԱՌ

Մացառներուն շուքին ներքեւ
Վարդենի թուփ մի կ'աճէր.
Վարդին կոկոն կարմրատերեւ
Հազիւ բացուելու վրայ էր :

Սա՛ տեսնելով ծուռ—մուռ մացառն՝
Որ չորս կողմէն շուք կուտար,
Երես դարձուց՝ նեղացած :
Փուշը՝ համեստ և լուրջ ձայնով :

— «Վարդ, ասաց,

«Մի՛ վշտանար.

«Իմ ճիւղերէս քեզ զէն չի դար,
«Այլ՝ մանաւանդ կը պահպանեն
«Յայտնի, անյայտ փորձանքներէն.
«Քամիներէ, չոգէ՛ տաքէ,
«Ապականիչ միջատներէ » :

Արհամարհեց մացառը վարդ,
Զի դեռ անփորձ էր՝ պըճնազարդ :

— «Կ'ուզես, ասաց, իմ նոր արև
«Մարի՛ քաշուած՝ փուշիդ ներքեւ » :
Հոն՝ փայտահար մարդ մը կար,
Վարդը ասաց. «Խընդրեմ, ա՛ղբար,
«Քիչ մը չորս կողմըս մաքրէ,
«Այդ մացառին շահն ի՞նչ է » :

Մարդը վարդին խօսքը դետին չըճըգեց,
Եւ անխընայ մացառն ջարդեց կոտորտեց :

Վարդը ազատ՝ բաժակը բաց՝
Ամենուն աչքն իրեն ձրգած.
Կարծէր հասած փառքերու ծայր,
Թունդ ի թունդ սիրտը կը ճըխար:

Զեփուռները՝ անուշ, թեթեւ՝
Փայփայեցին վարդին տերեւ,
Եւ մէջերնին փրփրասային
Թէ՛ «Անընման է տեսք վարդին»:

Մինչեւ այսպէս՝ վարդը չփացած,
Իրեն տեղովն էր ըզմայլած.
Զազրամարմին որդ մ'անիրաւ՝
Ծըղօտն ի վեր սողոսկեցաւ,
Եւ գարշատես խրղունջ մըն ալ
Թքոտեց թերթերը կարմրափայլ:

Շեշտ շողերը բարկ արեւուն
Տերեւներուն մարեցին գոյն,
Այլ, աւա՛ղ որ հոն չէր մացառ,
Ապաստանի շուք մը չըկար:

Վարդիին անտէր և նըկուն՝
Տաքէ, հովէ նեղուած ճընշած՝
Կեր ըլլալով որդերուն,
Դեռ նոր բացուած՝ չորցաւ յանկարծ:

Խորատ ձեզի, ո՛վ Վարդանոյշ, Շուշանիկ,
Զըլլա՛յ մերժէք ջոջ-մամերուն հովանիք:

Քուսնեւեան

123. ՇԱԲԱՐԸ

Մեզի անծանօթ բոյս մը չէ ճակնդեղը: Անի-
կա ունի կարճ ցօղուն մը և հաւկթածեւ տերեւ-
ներ, որոնք երկայն կոթեր ունին: Բայց այս բոյ-
սին ամենակարեւոր մասը անոր արմատն է՝ կլոր,
մուտ և դեղին: Այս արմատէն է որ կը հանեն
չաքարը:

Երբ ճակնդեղները հասնին, զանոնք հողին տա-
կէն կը հանեն և անոնց ցօղուններն ու տե-
րեւները կտրելով՝ կրկին հողին մէջ կը թաղեն:
Զմեռը՝ անոնք հողին տակէն հանուելով՝ կը
տարուին մասնաւոր գործարաններու մէջ, ուր
բազմաթիւ գործաւորներ կը լուան զանոնք և ճըլ-
մելով՝ մեծ ամաններու մէջ խիւսի կը վերածեն:
Այս խիւսը իր մէջ կը պարունակէ քաղցր հոյզ
մը, զոր քամելով՝ մեծ կաթսաներու մէջ կ'եփեն
մինչեւ որ չաքարի փոխուի:

98. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Հետեւեալ բառերու՝ ծայրը, ըստ յարմարութեան,
ԲԱՐ, ՊԷՍ, ՕՐԷՆ մասնիկները աւելցնելով՝ մալբայներ
շինեցէ՛ք եւ տուէ՛ք անոնց նշանակութիւնը:

Հայր, անկեղծ, ճշմարիտ, մայր, առատ, լուրջ,
թեթեւ, վայելուչ, անգութ, քոյր, լայն, եղբայր, ըն-
տանի, գաղտնի, աղնիւ, իմաստուն, աղքատ:

ԾԱՆՈԹ. — Ուսուցիչը ֆրականական բառերու
նշանակութիւնը եւ սահմանը հետզհետէ պէտք է տա
աշակերտներուն: Ասոր համար՝ Դաւթեան ֆերականու-
թեան ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՄԱՍԸ ի ձեռին ունենալ կը յանձ-
նարարեմք ուսուցիչներուն:

Տաք երկիրներու մէջ տեսակ մը եղէ՞ց ալ կայ
որ չորս—հինգ կանգուն բարձրութիւն կ'ունենայ։
Անոր ցօղունը հիւթալից ծուծով մը լեցուն է։
Այս ծուծէն ալ շարար կը հանեն, և ասոր հա-
մար այն տունկը շարարեղէ՞ց կը կոչուի։

Կայ ճերմակ ճակնդեղի տեսակը զոր անասուն-
ները կ'ուտեն։ Կայ կարմիր ճակնդեղը որուն
կոթերն ու ցօղունները իբր անդարար կերակուր
կ'ուտուին։ Արմատներն ալ թթու (քուրշի) կը
շինեն որ այնքան համով կ'ուտուի։

Ճակնդեղը ամէն տեղ կը գտնուի, բայց բուն
հայրենիքն է Միջին Ասիա և Հարաւային Եւրոպա։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Ի՞նչ տեսակ բան է շափար։ —
Անիկա ի՞նչ համ ունի։ — Ի՞նչ բանէ կը հանեն։ — Ի՞նչ
է անկնդեղը։ — Անոր ո՞ր մասէն կը հանեն շափարը եւ
ի՞նչպէս։ — Բանի՞ տեսակ անկնդեղ կայ։ — Ինչի՞ կը
գործածենք կարմիր անկնդեղը։ — Ո՞ր կը բուսնի զը-
խաւորաբար։ — Ի՞նչ է շափարեղեգը եւ ո՞րչափ բարձ-
րութիւն ունի։ — Շափարը ի՞նչ բաներու կը գործածեն։

99. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ.

Հետեւեալ խօսքերը յօքնակի ըրե՛ք.

Թռչունը կը թռչի։ — Գիւղացին գիւղ վերադարձաւ։
— Քահանան մեռելը թաղեց։ — Ճարտարապետը գեղե-
ցիկ տուն մը շինեց։ — Պատուհանը բաց էր։ — Յանցա-
ւորը կը պատժուի։ — Մըջիւնը հատիկ կը կրէ։ — Ծառը
ծաղկեցաւ, պտուղ տուաւ։ — Արջը պտուղ կ'ուտէ։ —
Աշակերտը նոր քերականութիւն գնեց։ — Արդարն եր-
կինքը պիտի ժառանգէ։

ՕՐԻՆԱԿ. — Թռչունները կը բռնին։

124. ՊԶՏԻԿ ԳՈՐԾԱԻՈՐԻՆ ԵՐԳԸ

Քամին սաստիկ կը փռչէ,
Բայց այդ տըղուն հողը չէ.
Միշտ աշխատիլ դու կրնաս,
Ձիւն և քամի ի՞նչ վընաս։

Գործ ցուցնեն ինծի թող,
Ես աշխատանք չեմ ատող.
Աշխատութիւնս է օրհնած,
Երբ շահիմ մօրս օրուան հաց։

Ո՛չ, ես մայրիկս չեմ թողուր
Ո՛չ անօթի, ո՛չ տըխուր.
Ջանք ու քրտինք անհամար
Պիտի թափեմ մօրս համար։

Մա՛յր, արեւուդ ես դուրպան,
Քեզ կը զոհեմ ամէն բան.
Երջանկացի՛ր, մայրի՛կ դուն,
Դրախտի փօխեմ ես մեր տուն։

ՊԱՏՈՒԷՐ. — Գոց սորվեցե՛ք վերի ռսանաւորը եւ
բարձրաձայն արտասանեցե՛ք։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Վերի ռսանաւորին մէջ ո՞ր բառեր
բայ են։ — Որո՞նք գոյական են։ — Որո՞նք ածական են։ —
Ինչո՞ւ համար տղայ մը իր մայրը անօրի եւ տխուր
ձգելու չէ։

125. ԱՅԳԻ, ԽԱՂՈՂ, ԳԻՆԻ, ՔԱՅԱԻ

Խաղողը որթին պտուղն է: Ամէնէն համեղ և յարգի պտուղներէն մէկն է ան: Խաղողին որթե-
րը կը անկեն այգիին մէջ: Այգիին մէջ շատ տե-
սակ աշխատութիւններ կան: Այգեպանը կ'աշխա-
տի հոն, կը խնամէ որթերը, կը քաղէ խաղողնե-
րը և կը վաճառէ:

Խաղողէն կը պատրաստեն գինին: Հնձանի մէջ
կը լեցնեն խաղողները և կը ճվեն, որպէս զի ջու-
րերը քամուին, յետոյ կը թողուն օդին դիմացը,
որպէս զի խմորում ըլլայ: Խաղողին անուշ հիւթը
ֆաղցու (сир) կ'ըսուի: Քաղցուն քանի մը օ-
դին դիմաց քնալով աւքովի համ կ'առնէ, գինիի
կը փոխուի:

Գինին յարգի ըմպելիք մըն է: Երբ գինին ալ
օդին դիմացը թողունք քանի մը օր, կ'ըլլայ քա-
յախ:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.—Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ տեսակ տուն կ'ո-
րը:—Ի՞նչ է այգին:—Ի՞նչե՛ր կը շինուին խաղողե՛ն եւ
ի՞նչպէս:

100. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ամբողջ խօսքերով հետեւեալ հարցումներուն պա-
տասխանեցէ՛ք

Նաւապետը ի՞նչ կ'ընէ: Դատաւորը: Սեղանաւորը:
Բրձուոր: Ժամագործը: Այգեգործը: Պարտիզպանը:
Ճգնաւորը: Վաճառականը: Մշակը: Ճամբորդը: Տը-
պազրիչը: Մաքսաւորը: Խաղախօրդը: Ատաղճագոր-
ծը: Գիշերապահը:

ՕՐԻՆԱԿ.—Նաւապետը նաւ կը վարէ:

126. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՆՄԱՆԱԶԱՅՆ ԲԱՌԵՐՈՒ

ՍԵՐ և ՍԷՐ. — Սերը կը պատրաստեն կաթով և
կ'ուտուի:—Մայր մը իր զաւակներուն վրայ
մեծ սէր ունի:

ԴԻԱԿ և ԹԻԱԿ. — Երբ մարդ մեռնի, մարմինը
այլեւս դիակ մը կ'ըլլայ:

Նաւակները ծովուն վրայ քիակով կը քալեն:
ԲՈՒՌ և ՓՈՒՌ. — Պատերը կը ծեփեն բոռով:

Հացագործը հացը փուռին մէջ կ'եփէ:
ԹԵՒ և ԴԵՒ. — Մարդս երկու քեր ունի:

ԴԵՐ օձի կերպարանով խաբեց Եւան:
ԴԱՆԱԿ և ԹԱՆԱԲ. — Դանակ և պատառաքաղ
հարկաւոր են ճաշելու համար:

Դիր գրելու համար պէտք է թուղթ, գրիչ,
քանափ կամ մեքան:

ՀՈՅԼ և ՅՈՅԼ. — Աստուած ցանեց երկինքին վրայ
լուսաւորներու հոյրը:

Այն աշակերտը որ չ'աշխատիր, կը կոչուի յոյ:

ԾԱՆՕԹ. — Դասասուն ուրիշ նմանաձայն բառեր
գտնելով՝ անոնց նշանակութիւնը կը բացատրէ:

101. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Գիծերուն տեղ յարմար կենդանիներու անոնցն է՝ դրէ՛ք:

— կը վրնջէ: — կը զուայ: — կը պոռոչայ: — կը
բառայէ: — կը մայէ: — կը հայէ: — կը մլաւէ: —
կը կռկայ: — կը ճուրլայ: — կ'ոռնայ: — կը մռնէ:
Կը սուլէ: — կը բղղայ: — կը ճոճայ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Զին կը վրնջէ կամ կը խրխնջէ:

127. ԱՐԳԱՀԱՏԻՆՔ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ ՎՐԱՅ

Պարտէզին մէջ զբօսանք կ'ընեն :

Աշակերտները ուրախ զուարթ կը խաղան: Բայց Արշալոյս մինակ է. անկիւն մը քաշուած կեցած է. քովը ընկերուհի մ'իսկ չկայ :

Ինչո՞ւ զբօսանք չ'ընեն կոր . . . :

Արշալոյս (չըլլայ որ մարդու ըսէք) մեծ՝ խիստ մեծ թերութիւն մ'ունի, նախանձո՞տ է : Երբ իր ընկերուհիներուն նայի, յօնքերը կը պոստէ, աչքերը չարամտութիւն կը յայտեն :

Արշալոյս չի սիրեր Կատարինէն : Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ անոր հայրը հարուստ է :

Արշալոյս Աստղիկէն հեռու կը կենայ : Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ այս փոքրիկ աղջիկին շրջագգեստը իր շրջագգեստէն աւելի գեղեցիկ է :

Արշալոյս Մարգարիտէն խոյս կուտայ : Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ Մարգարիտ, որ իրմէ լաւ կաշխատի, շարադրութեան դասին մէջ յաջողակ է : Ո՛հ, որչա՞փ կը գթամ հէգ Արշալոյսին վրայ : Որչա՞փ դժբաղդ պիտի ըլլայ կեանքին մէջ :

Երջանիկ ըլլալու համար իրմէ վար նայելու է : Ուրիշներուն բաղդին չնախանձինք :

102. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Կետերուն տեղ յորմար բառեր դիէ՛ք.

Զին . . . կ'ուտէ : — Շունը . . . կը պահպանէ : — Հո-
վիւր . . . կ'արածէ : — Օրէնքը . . . կը պատմէ : — Մայրը
. . . կը խնամէ : — Կատուն . . . կը բռնէ : — Քոյրս . . . կը
հիւսէ : — Աստուած . . . կը սիրէ : — Աղուէսը . . . կը լսեղդէ :
Քարակոյի . . . կը տաչէ : — Սուրհանդակը . . . կը տա-
նի : — Քահանան . . . կը մկրտէ : — Պայտարը . . . կը լուս-
նէ : — Լուսարարը . . . կը վառէ : — Երկաթագործը . . .
կը ծեւտէ : — Աշակերտը . . . կը կարդայ : — Բժիշկը . . .
կը դրէ :

128. Ա Կ Ռ Ա Յ

Կ'ուզէ՞ք երկար ատեն ապրիլ, կ'ուզէ՞ք քա-
ջառողջ ապրիլ և զօրաւոր ստամոքս ունենալ,
կ'ուզէ՞ք որ ձեր մարմինն աճի զարգանայ : Հոգ-
տարէք ձեր ակռաներուն : Մանաւանդ 8-10 տա-
րեկան հասակին, երբ երկրորդ անգամ ակռայ
կը հանենք, պէտք է հոգ տանինք ակռաներու ա-
ռողջութեան :

Տղաք վարժուելու են իրենք իրենցմէ՝ առանց
ուրիշի ստիպումին՝ լուալ և մաքրել ակռաները
առտու իրիկու, զուտ ջրով կամ հետը քիչ մ'ալ
բեւեկնի ոգի կամ ալքօլ խառնելով : Ամէն կե-
րակուրէ ետք, այսպէս բերանը մաքրել՝ շատ ա-
ռողջարար սովորութիւն մ'է՝ թէ՛ լինդերու, թէ՛
ակռաներու և թէ՛ ստամոքսի համար : Առանց
այս պարզ նախագգուշութեան, որ ծախքի ալ կա-
րօտ բան մը չէ, ուտելիքի փշրանքը կրնայ ակռա-
ներուն մէջ մնալ երկար ատեն, հոն կը տարբա-
ղադրուի և դարչահոտ շունչ մը և ակռաներու
փտութիւն առաջ կը բերէ որ սոսկալի տանջանք-
ներու աղբիւր է : Ասկէ զատ, լուալը՝ խոզանա-
կերը և կարծր կտաւով մը շփելը ակռաներուն
վրայէն կը հանեն աղտը կամ կրային նիւթը որ
կը դիզուի ակռաներուն վզիկին վրայ, և եթէ
չմաքրուելով հոն դիզուի, քարի պէս կը կարծրա-
նայ և կը փակչի կը մնայ : Եթէ այս նախնական
խնամքներուն հակառակ, ակռան դարձեալ փտի,
պէտք է անյապաղ ատամնաբուժին նայիլ տալ :

Ակռան երեք մասէ կը բաղկանայ. — աւմասը՝ որ լինդին մէջ մտուած է, վզիկը և պսակը: Նոյն պէս երեք նիւթ կը պարունակէ, դուրսէն ճերմակ և կարծր կլիսուածը որ կը պահպանէ ակռան. պէտք է զգուշութիւն ընել որ այս կետուածը չճնջուի (ընկոյզ, կաղին են. կոտրել շատ վտասակար է ասոր): Կիտուածին տակը, կայ սպիսակուցը որ շերտ շերտ դասաւորուած է ներքին ծակի մը շուրջը և այդ ծակին մէջ է ծուծը. այս է ահա ակռային ողջ մասը: Եթէ փայլուն կիտուածը չճնջուի, ներքին մասը բացուի և ծուծը երեւան ելլէ, այն ատեն ակռային ցաւը կ'սկսի:

Այլ չի՛ ծամուիր, ստամոքսը կը նեղուի, կերակուրը սնունդ չի տար, և մարմինը, որ կաղմուելու վրայ է, չ'ստանար պէտք եղած համեմատութիւնն ու զարգացումը: Ուրեմն, աղէկ նայինք մեր ակռաներուն, վասն զի ընդ ամէնը 32 հատ միայն ունինք՝ եթէ ամբողջովին բուսած ըլլան, և անոնց ամէնքն ալ մեղի պէտք են: Ութը հատ հերձող ակռայ՝ կտրելու համար, չորս հատ ճնիկ ակռայ՝ պատառելու համար, և քսան հատ լետող կամ մանրող ակռայ՝ (8 փոքր, 42 մեծ) փչրելու կամ մանրելու համար:

ՀԱՐՅԱՐԾՆ. — Ակռաները ի՞նչ բանի կը ծառայեն: — Ինչո՞ւ պէտք է մաքուր պահենք մեր ակռաները: — Ձեր ընկերներէն որո՞նք իրենց ակռաներուն մաքուրեան հոգ կը տանին: — Ի՞նչպէս կը մաքրէք ձեր ակռաները: — Բանի՞ ակռայ կրնայ ունենայ մաքրը: — Աս 32 ակռաները քանի՞ տեսակ են: Ակռայ մը քանի՞ մասէ կը բաղկանայ: — Ո՞վ կը դարմանէ հիւանդ կամ փսած ակռաները: (Բացատրե՛ք՝ տալմն, ասամաքոյժ, հերձաստմն, լետուլ—լետաստմն, եւայլն):

129. Թ Ո Ւ Ղ Թ Ը

Երբ մենք գրել, գծագրել կամ կարգալ ուզենք՝ թերթ, տետրակ և գիրք կը գործածենք, ուրոնք բոլորը թուղթէ շինուած են: Հին ատեններէն մարդիկ՝ քարի, փայտի, կենդանիի մորթի և ծառի տերեւներու վրայ կը գրէին: Ամէն գոյնէ թուղթ կրնայ գտնուիլ, ինչպէս՝ ճերմակ, սեւ, կարմիր, կանաչ, դեղին, կապոյտ, ոսկեգոյն, արծաթագոյն, ևայլն:

Թուղթը յարդէ, փայտի սղոցութե և քուրչութե կը շինուի: Այն մարդը, որ տունէ տուն պտըտելով քուրչեր կը հաւաքէ, քրչահաւաք կը կոչուի: Ան իր ժողոված քուրչերը թուղթի գործարանը կը տանի, ուր այդ քուրչերը զատուելով և մաքրուելով կը լեցուն ջուրով լեցուն տաշտերու մէջ: Ետքը՝ մասնաւոր գործիքներով խիստ փոքր կտորներու բաժնուելով ճերմակ և թանձր խմորի կը վերածուին: Այս խմորը թաղիքներու վրայ տարածելով կը չորցնեն և վերջէն ալ գլաններու միջոցով ճնշելով կը շինեն թուղթը:

ՀԱՐՅԱՐԾՆ. — Ի՞նչ բանի կը գործածեն քուրչը: — Հին ասեցները քուրչի տեղ ի՞նչ կը գործածէին: — Ի՞նչ բանէ կը շինուի քուրչը եւ ի՞նչպէս:

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Անծակ մարգրիտ:

Անորը գերձան.

Ատուած կը շարէ,

Մարդը կը քաղէ:

130. ՄԻՋԱՏՆԵՐ

Միջատները փոքրիկ կենդանիներ են։ Անոնք նեղ մէջք մը ունին, որ գրէթէ կտրուածի պէս կ'երեւայ։ Աս պատճառով միջատ կ'ըսուին։ Ասոնց գլխուն վրայ են բերանը, աչքերը և լանջքին վրայ՝ վեց ոտքեր։ Ոմանք երկու կամ չորս թեւեր ալ կ'ունենան։

Ճանճ, մեղու, մոկ, մրջին, թիթեռնիկ, լու, մուկ, ոչիլ, մարախ, ցեց, փոսուռայ, պիճակ, որթալուծ՝ միջատ են, ու դեռ շատ տեսակ միջատներ ալ կ'ըլլան։ Ասոնցմէ խիստ շատերը փաստակար են։ Ոմանք մեղ կը նեղեն՝ մեղմէ արին ծծելով, ոմանք մեր զգեստները ու կարասիները կը ծակծկեն, կ'աւրեն, ոմանք ալ մեր մշակած բոյսերուն կը վնասեն։

Օգտակար միջատներ ալ կան, ինչպէս բնատանի մեղուն որ մեղր ու մեղրամոմ կը շինէ։ Շերամը որ մետաքս կը շինէ։ Թէ՛ մեղուն և թէ՛ շերամը հրաշալի միջատներ են։ Մեղուն իրաւամբ ճանչցուած է իբրեւ ժիր, խելացի և օգտակար միջատ մը։ Իսկ շերամը որ պզտիկ սերմէ կամ հունտէ մը առաջ կուգայ, այլևայլ ձևեր կ'առնէ, որդ կ'ըլլայ, տերեւով կը սնանի, յետոյ բոժոժ կամ խողակ կը հիւսէ, որուն մէջ կը մտնէ. վերջն ալ թիթեռ կ'ըլլայ և նորէն հակիթ կ'ածէ։

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.—Միջատները ինչ տեսակ կենդանիներ են եւ ինչ ձեւ ունին։—Բանի մը միջատի անուններ ըսէ՛ք։ Ասոնք օգտակար են թէ վնասակար։—Ինչ տեսակ վնասներ կրնան հասցնել մեզի։—Օգտակար միջատներէն որոնք գիտէ՛ք։—Ինչ գիտէ՛ք մեղուներու կեանքին վրայ։—Ինչպէս շերամը մշտապէս կը շինէ։

131. ԱՐԱԳԻԼԸ

Արագիլը գեղեցիկ թռչուն մըն է։ Անոր ըզգեստը սեւ ու ճերմակ է. ոտքերն և կտուցը կարմիր են։ Անիկա բարի և խելացի նայուածքով մը կը դիտէ իր չորս կողմը։ Իր երկայն սրունքները անգործ չի թողուր. երբեմն մարգագետնին բարձր խոտերուն մէջէն կը քայլէ. երբեմն եղէգներու և ճահիճներու մէջէն կ'երթայ։ Անոր երկայն վիզն ու երկայն կտուցը իր գործին աղէկ կուգան։ Անիկա ջուրին կամ ջրախառն տիղմին մէջէն կ'որսայ գորտը. թուփերուն մէջէն կ'որսայ մողեսը. և ծակին մէջ՝ մուկը։ Մուկ մը կամ գորտ մը մէկ անգամէն կլլել անոր համար դրժուար գործ մը չէ։ Բայց մեծ օձ մը անոր բաւական նեղութիւն կը պատճառէ։ Ինչու որ օձը կրնայ անոր վիզին փաթթուիլ ու զանիկա խեղդել։

103. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Հետեւեալ բառերէն մէկ մէկ բայ շինել եւ գրել Սահմանական ներկայ, ապառնի եւ հրամայական եղանակները։

Զարմանք, պատիւ, զրպարտութիւն, սոսկում, գործ, հոտ, քուն, սէր, որոտում, խոստում, դեղեցիկ, հնարք, խօսք, կռիւ, ներկ, գէր, հանդիստ, պտոյտ, աշխատութիւն, փայլ, նոր, մտածութիւն։

ՕՐԻՆԱԿ.—Զարմանալ, կը զարմանաւ, պիտի զարմանաւ, զարմացի՛ր։

Արագիլը կրնայ ուտել նաեւ ճանճեր ու ամէն տեսակ ճճիներ : Եւ ճիշդ ասոր համար անիկա օգտակար թռչուն մըն է : Անիկա խռիւներով և փուշերով կը շինէ իր բոյնը բարձր տունի մը , կամ եկեղեցիի տանիքին և կամ աշտարակի մը վրայ : Օգոստոս ամսուան մէջ անիկա մեզմէ հեռանալով կ'երթայ տաք երկիրներ , իսկ գարնան հետ կը վերադառնայ իր բոյնը : Արագիլը՝ ընկերասէր և աննախանձ թռչուն մըն է : Անիկա իր գեղեցիկ մարմնին մեծութեանը և բոյնին բարձրութեանը վրայ երբեք չի հպարտանար . այլ ընդհակառակը սիրով թոյլ կուտայ որ փոքրիկ ճրնճողակներ գալով՝ իր բոյնին մէջ իրենց համար բռնիկներ շինեն :

ՀԱՐՑԱՐՍՆ. — Արագիլը ի՞նչ տեսակ քոչուն է : — Անիկա ի՞նչ կ'ընէ եւ ի՞նչ կուտէ : — Մեզի ի՞նչ օգտակարութիւն ունի : — Իր բոյնը ո՞ր տեղումն է կը շինէ : — Չմեռները ո՞ր կ'երթայ անիկա : — Ե՞րբ կը վերադառնայ : — Ի՞նչ քնաւորութիւններ ունի :

104. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ բայերուն գոյականը գտե՛ք .

Գողնալ — գրել — տնկել — սիրել — մտածել — այցելել — համարել — ծեծել — գրկել — խօսիլ — շնչել — քալել — նեղել — մորթել — ծխել — չափել — ցաւիլ — պտտիլ — որսալ — զբօսնուլ — նայիլ — հողալ — բարկանալ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Գող, գիր, տնկ, եւայլն :

132. ԲԱՐԻ ԱՍՏՈՒԱԾԸ

Գիտե՞ս՝ քանի՞ լուսաւոր կայ երկնի կապոյտ կամարին վրայ .
Կրնա՞ս համբել գուն այն ամպեր
Որ կ'արշաւեն ցորեկ, գիշեր :
— Բարի Աստուածն այդ ամէնուն
Գիտէ թիւը, նաեւ անուն :

Կրնա՞ս համբել, ո՞վ պատանեակ,
Մեղուններուն անթիւ բանակ .
Գիտե՞ս, քանի՞ ձուկեր ջրին
Զովիկ ծոցը սիրով կ'ապրին :
— Բարի Աստուածն այդ ամէնուն
Գիտէ թիւը, նաեւ անուն :

Գիտե՞ս արդեօք, երկրի վրայ
Քանի՞ աղջիկ, քանի՞ մանչ կայ,
Քանի՞ թռչուն և թիթեռնիկ,
Որ կը վարեն կեանք երջանիկ :
— Տէրն ասոնց հետ քեզ ալ, որդի՛ս,
Կը հողայ : Զինք սիրել պարտիս :

ՊԵՏՈՒԷՐ. — Վերի ռսանաւորը գոց սորվեցե՛ք եւ քարճրածայն արտասանեցե՛ք :

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Աղուորին պէս ւոր վերջացող բառեր գտե՛ք : — Սիրունին պէս՝ ուն վերջաւորող բառեր գտե՛ք : — Ակ վերջաւորող բառեր գտե՛ք : — Իկ վերջաւորող : — Ուց վերջաւորող : — Անոգ բառին պէս՝ ան նախադաս մասնիկով բառեր գտե՛ք : — Կան մասնիկով բառեր գտե՛ք : — Յաջորդ դասին մէջ ո՞ր բառեր սեռական հոլով անուն են :

133. ՍԱՌԱԾ ԹՈՉՈՒՆԸ

Աղուոր, սիրուն, ճուրղուն սարեկ մը ունէր Նուարդ: Վանդակի մէջ դրած էր զայն. օրը տառնանդամ կուգար անոր կեր ու ջուր տալու. թրուշունը վարժուեր էր անոր ափին մէջէն կորեկի հատիկները իր սուր կտուցովը առնելու: Ու Նուարդը կը ճխար, իր ուրախութիւնը չափ չունէր:

Երբ օդը տաք էր, Նուարդ կուգար վանդակին առջեւ, թռչունին անուշ ճուրղիւնը մտիկ ընելու: Թռչունն ալ կը ճանչնար իր բարեկամ Նուարդը ու, կարծես, անոր կ'ըսէր. — «Շնորհակալ եմ»:

Բայց ձմեռ օր մը, Նուարդ մոռցեր էր պատահանը գոցելու. թռչունը սաստիկ ցուրտին չդիմացաւ ու իր փափուկ մարմինը սառեցաւ:

Նուարդին մայրը վանդակէն հանեց սարեկին անկենդան մարմինը. — Նուարդ շատ տրտմեցաւ օր անհոգութեամբ պատճառ եղեր էր իր սիրական թռչունին մահուան:

105. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

Ի՞նչ տեսակ տեղ է եկեղեցին, և ի՞նչ բանէ շինուած կ'ըլլայ ընդհանրապէս: — Փոքր և փայտաշէն եկեղեցիին ի՞նչ կ'ըսեն: — Որո՞նք են եկեղեցիի մը մասերը: — Եկեղեցիին մէջ ի՞նչ բաներ կը գտնուին: — Հոն ի՞նչ արարողութիւններ կը կատարուին: — Որո՞նք են եկեղեցիին պաշտօնեաները: — Ո՞ր ատեններ կոչնակ կը դարնեն: — Ի՞նչ բաներ կը կարդացուին հոն: — Դպիւնները ո՞ւր կը կենան: — Ժողովուրդն ուր կը կենայ: — Ի՞նչո՞ւ համար եկեղեցի կ'երթանք:

134. ԱՌԱԿՆԵՐՈՒՆ ՕԳՈՒՏԸ

Ընդհանրապէս պզտիկ տղաք չեն հետաքրքրուիր առակներուն բարոյականէն, ոչ ալ այն յարաբերութենէն որ կայ բարոյականին ու առաջ բերուած օրինակին մէջ: Տղաքը կը հետաքրքրուին մանաւանդ՝ առակին մէջ դեր ունեցող անձերուն և անոնց նկարագրի զանազանութեան: Հոն կը գտնեն անոնք՝ Շունը զոր այնքան յաճախ կը փայփայեն, Կատուն՝ զոր կը սիրեն չարչիկել, և Մուկը՝ որմէ կը վախնան. վերջապէս բոլոր ընտանիկենդանիները որոնցմէ աւելի կ'ախորժին՝ բան գիրքէ ու թուղթէ:

Շատ անգամ իրենց մօրմէն լսած են գաղաններու պատմութիւնը. ահա Գայլը՝ որուն անգրթութիւնները պատմելով կը վախցնեն չարածճի տղաքը, այն «որկորածէտ գայլը որ կը փեռեկտէ խեղճ անմեղ Գառնուկը»: Ահա Աղուեսը որ իր խորամանկութեամբ նշանաւոր է և որ ծանօթ առակին մէջ կուգայ ծառին տակն ու Աքաղաղին կը կանչէ. «Իջի՛ր, վա՛ր իջի՛ր, որ բեզ գրկեմ»: Ահա, վերջապէս, Առիւծը որ կը համարուի կենդանիներուն գլխաւորը և «փոքրիկ մուկին կեանքը կը շնորհէ»:

Բոլոր այս առակները ճշմարիտ տրամներ (Թատերբեղութիւններ) են և տղաք անոնցմով շատ կը զուարճանան, ու նաև այնքան ուշադրութեամբ կը հետեւին այդ տրամներուն որ իրենք ալ անոնցմէ ազդուելով՝ համեստին կը համակրին ու հպարտին կը հակակրին, անմեղին կուսակից կ'ըլ-

լան ու մեղաւորին կ'ընդդիմանան, արդարը կ'ուզեն պաշտպանել ու անարդարին կը հակառակին։ Այսպէսով է ահա որ իրենց մատղայ միտքը կը յղանայ արդութեան առաջին գաղափարը։ Աւելի խելահասները՝ անոնք որ ամէն բանէ կը հասկնան քիչ շատ, աւելի եւս առաջ կ'երթան. իրենց բաւական հասուն միտքին շնորհիւ, ինչ ինչ նմանութիւններ կը գտնեն մարդկային բարքերուն ու տեսարան հանուած կենդանիներու բարքերուն մէջ։

Կան այնպիսի տղաք ալ՝ որ աւելի առաջ երթալով՝ այս տալիսները կէտ առ կէտ կը պատշաճեցնեն իրենց ճանչցած ու ամէն օր յաճախած անձերուն բարքին, սովորութեան ու կենցաղին։ Միտքով կը գտնեն ու կ'որոշեն թէ ո՞ր մարդ կը նմանի «չատախօս ու պարծենկոտ Կրիպլին», «ձանձրացուցիչ ձանձին», «անփորձ Ա. քլորին», «խորամանկ Ա. քիսին», «աղքատ Կաթնալաճառուհիին որ սպանիական դղեակներ կը շինէ», «խեղճ Գեղացիին՝ որ Աստուծոյ բրածին հաւնելով՝ կ'ուզէ որ դժուար բարձրաբերձ ընկուզենիին վրայ բռնանի»։ Գիտեն վերջապէս, թէ «զօրաւորագոյնը չէ՛ միշտ իրաւունքին տէրը», ինչպէս կը ցուցուի «Գալլն ու Գառնուկը» հանրածանօթ առակին մէջ։

Այսպէս ահա, իրենց պզտիկ հասակէն, տղաք անդգաւապէս կը սորվին բաղդատել, ղղալ, տըպաւորուիլ, յստակօրէն ու գիտակցաբար տեսնել ու շահագրգռուիլ։ Մանուկներուն համար միթէ մեծ օգտակարութիւն մը չ'ընծայեր ուրեմն՝ առակներու ուսումը. օգտակարութիւն՝ որ հետըզհետէ պիտի աճի տարիքին ու խելքին հետ։

135. ՄԵՂՈՒՆ ՈՒ ՀԱԻԸ

Հաւը մեղուն վրայ ծիծաղելով՝ օր մը ըսաւ։
— Ի՞նչ անշնորհք ճանճ ես դուն, ամբողջ օրը ծաղիկէ ծաղիկ կը թռչտիս, բանի մը օգտակար չես։
— Իսկ դուն հաւիկ մարիկ, ի՞նչ կը շինես, հարցուց մեղուն։

— Միթէ չե՞ս դիտեր թէ ի՞նչ կ'ընեմ ես։ Քեզի նման պարապ-պարապ չեմ աղաղար։ Ես օրը հաւկիթ մը կ'ածեմ, հաւկիթ մը, դիտե՛ս, մէկ հաւկիթը ի՞նչ կ'արժէ։

— Գիտեմ, գիտեմ, հասկցայ։ Բայց ես մինչեւ հիմա կը կարծէի թէ դուն օրը հարիւր հաւկիթ կ'ածես։

— Ի՞նչպէս կարելի է օրը հարիւր հաւկիթ ածել, անխելք մեղու։

— Հապա եթէ ածածդ ընդ ամէնը մէկ հաւկիթ է, ինչո՞ւ համար հարիւր անգամ կը կրկնաս թէ՛ Օհէ՛, լսեցէ՛ք, իմացէ՛ք որ ես հաւկիթ ածած եմ։ Կարծեմ, այդքան կրկնալուն՝ մէկ հաւկիթը շատ քիչ է։ Այնպէս չէ՞, իմաստուն հաւիկ մարիկ։

— Բայդ դուն ի՞նչ կ'ընես, դո՛ւն, որ իմ մէկ հաւկիթս քիչ կը համարիս։

— Ես ինչ որ ընեմ, քեզի պէս կրկնալով չեմ յայտնեմ ուրիշներուն։ Ես գլուխս կախած՝ մեղք կը շինեմ։ Գիտե՛ս ինչ է մեղքը։ Ատիկա հաւիկ երբեք չէ, խելքիդ բանը չէ, հաւիկ մարիկ։

106. Հ Ի Յ Է Ա Ն Դ

Գտնել հետեւեալ բալերուն ներկայ, անցեալ եւ ապառնի ընդունելութիւնները։

Քալել, սերտել, զրկել, կարգալ, թողուլ, լողալ, խօսիլ, բռնել, արտասանել, հոգալ, հալիլ, լսել։

136. ԱՄՊԵՐԸ ԵՒ ԱՆՁՐԵՒԸ

Ամառուան գեղեցիկ օր մը երկինքը կապոյտ է: Հետեւեալ օրը երկինքին վրայ պղտիկ ճերմակ ամպեր կ'երեւան: Յետոյ ա՛լ աւելի մեծ ու սեւ ամպեր հորիզոնը կը մթնցնեն: Քիչ վերջը առնոք կը տարածուին և այլեւս երկինքին կապոյտը չ'երեւար: Այն ատեն կ'ըսենք. «Անձրեւ պիտի գայ»:»

Անձրեւը կամայ կամայ կ'սկսի: Յանկարծ զօրաւոր լոյս մը մեզ կը լուսաւորէ: Սոսկալի որոտում մը երկիրը կը թնդայնէ: Կայծա՛կն է: Անձրեւը կը շատնայ և հեղեղներ կը կաղմէ. երբեմն ալ կարկուտով խառն կը տեղայ: Փոթորիկ մըն է: Անձրեւը, կայծակը, որոտումը կը շարունակեն: Քառորդ մը վերջը ծիրանի դօտի մը կը տեսնուի, և օդը կ'սկսի կամայ կամայ գեղեցկանալ:

Անձրեւն օգտակար է: Ան՝ բոյոները կը կենդանացնէ և կը սնուցանէ, ինչպէս նաև աղբիւրներուն ջուր կը հայթայթէ: Բայց ոչ որ կը սիրէ կարկուտը որ կ'աւրէ պարտէզները, արտերը և դաշտերը:

ՀԱՐՅԱՐԱՆ. — Փոքորիկը նկարագրեցիք: — Կարկուտը ի՞նչ է: — Անձրեւը ի՞նչ օգտակարութիւն ունի: — Կարկուտը ի՞նչ վնասներ կուտայ:

Ա Ռ Ա Կ

Մօրուրին նայիս՝
Հայր Արրահամն է:
Գործերուն նայիս՝
Սեմ չէ, այլ Քամն է:

137. Ա Գ Ա Շ Ի Ն Կ Ա Պ Ի Կ Ը

Ատենով խիստ ազահ հարուստ մը կար: Անիկա օր մը աժան գինով կապիկ մը գնեց, յուսալով որ կրնայ աւելի սուղ ծախել զայն ուրիշի մը:

Օր մը երբ այս ազահը դուրս ելեր էր, կապիկը տեսաւ որ քովի տան դրացին՝ փողոցէն անցնող աղքատի մը քսան փարանոց մը նետեց պատուհանէն: Անմիջապէս գնաց տիրոջը սնտուկը բացաւ, և սկսաւ մէջը գտնուած դրամները՝ ոսկի և արծաթ՝ ամէնքն ալ մէկիկ մէկիկ պատուհանէն վար նետել:

Շատ մարդիկ վաղեցին, կրցածնուն չափ ժողվեցին և գացին:

Սնտուկը գրէթէ պարպուեր էր, երբ ազահը փողոցէն եկաւ և սոսկումով տեսաւ եղածը:

«Ո՛հ, անիծեալ կենդանի» կը պոռար հեռուէն՝ կապիկին վրայ վաղելով:

107. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Դ

Կետերուն տեղ պատշաճ բայեր դրէք:

Երեկ մինչև իրիկու անձրեւ... — Եղբայրս հիմա ստուն... — Մուրացիանը մենէ սղորմութիւն... — Յովհաննէս Մկրտիչ Յորդանան գետին մէջ Յիսուսը... — Յիսուս Մ. Կոյս Մարիամէն... — Յովսէփին եղբայրները զանի օտար վաճառականներու... — Մշակները ցօրենը... մանդաղով: — Լուսարարը եկեղեցիին ջահերը... — Վաղը ես գիւղ... — Վարժապետը յանցաւոր սղաքը...:

Բայց դրացին դարձաւ ագահին և ըսաւ .
«Մի՛ բարկանար, բարեկամ, իրաւ է որ կապի-
կին ըրածին պէս՝ ստակը պատուհանէն նետելը
խենդութիւն է, բայց քեզի պէս սնտուկին մէջ
դիզելն ալ խելացութիւն չէ»:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Ագահ ինչ ըսել է: — Ագահ հա-
րուսք ինչո՞ւ գնած էր կապիկը: — Կապիկը ի՞նչ ըրաւ
երբ որ սը տունը առանձին մնաց: — Ինչո՞ւ համար
այսպէս ըրաւ: — Երբոր տեղը տուն դարձաւ, ինչ ըսաւ
կապիկին: — Այն ասէն որացին ինչ գրուցեց ագահին:
— Աղի՞կ բան է ագահ ըլլալը:

108. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գտնուած բայերուն ժա-
մանակները որոշեցէք.

Հովիւը ուխարները կ'արածէ դաշտին մէջ: — Ոչխար-
ները խոտ կ'ուտեն: — Հովը կը փչէ: — Ծաղիկները կը բու-
րեն: — Մանուկ եղելութիւնը յայտնեց: — Յալո՞ր դաշտին
մէջ վազեց, պոռաց, խաղաց, յոգնեցաւ, ֆրսնեցաւ, յե-
տոյ պաղ ջուր խմեց, առն գնաց և հիւանդացաւ, հիմա
պառկած է: — Ոճրագործը պիտի պատժուի: — Դասատուն
վաղը պիտի գայ: — Մենք ալ դաս պիտի առնենք: — Մշակը
ցորենը ցանեց. ցորենները բուսան. երկրագործը հնձեց
զանոնք. որոյ կապեց. կալ ըրաւ. ցորենը յարդէն զա-
տեց և ջաղացվանին յանձնեց որ ալիւր շինէ: — Երէկ
թէ որ օդը աղէկ ըլլար, դուրս պիտի ելլեինք ձեզի գա-
լու համար:

138. ԻՇՈՒՆ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յորին մէկը էշ մը աղ բեռցած՝ կ'երթար: Սու-
ռակի մը հանդիպելով՝ ստիպուեցաւ մէջէն անց-
նիլ, ու երբ զիմացի եղբորը հասաւ, տեսաւ որ
բեռը բոլորովին թեթեւցեր է, որովհետեւ աղը
ջուրին մէջ հալեր և գլխի մէջ հատեր էր: Կը կար-
ծուի թէ էշերը խելք չունին, բայց մեր իշուկը
ասիկա չմտցաւ, և ուրիշ անգամ մը, երբ բուրդ-
բեռցած կը քայէր, խորհեցաւ որ չըջակաները
լիճ մը կար, և ճամբան լիջ մը երկարելով՝ կըր-
նար հանկէ անցնիլ. ու բրանելով, յոգնելով վա-
զեց, ուսքով գլխով ջուրին մէջ խորասուզուեցաւ:
Միայն չէր խորհիր թէ աղն ու բուրդը միեւնոյն
բանը չէին. աղը ջուրէն կը հալի, բայց բուրդը
ջուրը ծծելով աւելի կը ծանրանայ: Խեղճը երբ
ջուրէն դուրս ելաւ, բեռը այնքան ծանրացած էր
որ չէր կրնար քաշել:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Ի՞նչ պատահեցաւ որ մը իշուն,
երբ աղ բեռցած կ'երթար: — Ի՞նչպէս բեռը թեթեւցաւ:
— Էջը ասիկա մտցաւ: — Ի՞նչ ըրաւ ուրիշ անգամ մը
երբ բուրդ բեռցած էր: — Ի՞նչը ինչ պատահեցաւ: —
Այս պատմութեան ի՞նչ կը հետեւցնէ իշուն նկատմամբ:

Ա Ռ Ա Կ

Ահաւայիդ ո՛րն որ ցաւի՝
Լեզուդ ա՛յն կողմը կ'երթայ,
Սիրտդ ո՛ր բանին ձեզ ափ՝
Աչքըդ ա՛ն կողմը կ'երթայ:

139. ՔԱՁ ՏՂԱՅ ՄԸ

1886 փետր. 6ին Անգղիայի Պրքինկհէմ քաղաքը Արթիւր Էյլէտ անուն երեք տարեկան մանուկ մը գետն ինկաւ գիպուածով: Գետը յորդած էր և արագ հոսանքը սկսաւ քշել երախան:

Վիլեամ Պիկերինգ անունով պատանի մը, որ հազիւ 14 տարու կար, երբ տեսաւ վտանգը որ կ'ապառնար խեղճ մանուկին, առանց բռնիքի մը կորանցնելու, գետը նետուեցաւ և սկսաւ լողալ խեղդուող մանուկին ետեւէն:

Իր աշխոյժ անվնասութեան և եռանդին շնորհիւ, փորրկի գիւցազնը շուտով հասաւ և յաջողութիւնով ցամաք հանեց երախան՝ որ նուազած էր. անմիջապէս բժիշկ կանչուեցաւ և հարկ եղած խնամքը տարուելով՝ մանուկ Արթիւր սթափեցաւ և ակներեւ մահէ ազատեցաւ:

Այսպէս վարուիլ պարտական է ամէն մարդ՝ ըլլայ մեծ, ըլլայ՝ պզտիկ:

Բայց Վիլեամի ազնիւ վարմունքը և ասոր նման ո՞ր և է քաջութիւններ անոր համար արժանի են գովասանքի և հիացումի, որ քիչ անգամ կը պատահին: Անգամ մը, քսան չափահաս մարդերու աչքին առջեւ չորս տարեկան տղայ մը լինն ինկաւ. և սակայն այդ 20 հոգիէն ո՛չ մէկը այնքան քաջութիւն ունեցաւ որ 4 ոտք խորութիւն ունեցող ջուրը մտնէր և խեղդուող տղան ազատէր:

109. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Հետեւեալ խօսքերը բացասական ըրե՛ք.

Հովը սաստիկ կը փչէ: — Մանուկը ժպտեցաւ: — Ծառերը ծաղիկ բացեր են: — Վաղը պտտելու պիտի երթամ: — Հոս եկէ՛ք: — Քուս նստեցէ՛ք:

140. ԼՈՒՍԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Գիշերը տան մէջ լոյս յառաջ բերելու համար կը վառեն սթէրամոմը: Սթէրամոմը ճերմակ մոմ մըն է զոր կը շինեն ոչխարին և եզին ճարպէն հանուած սթէարինով: Մէջէն բամպակէ պատրոյդ մը անցած է: Վառած մոմը ճրագ կ'ըսուի:

Քարիւղը տեսակ մը խորունկ հորերէ կը հանեն. այս հորերը նաւրահոր կ'ըսուին. յետոյ կը զտեն զայն ու թիթեղէ սնտուկներու մէջ դնելով՝ կը զրկեն ամէն տեղ: Կանթեղի մէջ բամպակէ պատրոյդը քարիւղով թըջելէ վերջ, կը վառեն: Քարիւղի կանթեղը աւելի լոյս կուտայ քան թէ սթէարամոմը:

Քարիւղի հորեր կան Ամերիկայի մէջ, նաև Պաքու որ Կասպից ծովուն եզերքը վաճառաշահ և բազմամարդ քաղաք է: Պաքուի մէջ բազմաթիւ հորեր կան, ուրկէ դուրս կը ժայթքէ քարիւղը կամ լուսաւորութեան կազը:

Լուսատու կազը հանքածուխէն կը հանեն և ծորակի մը ծայրը առանց պատրոյդի կը վառի: Բայց այս կազը կը գործածեն փողոցները լուսաւորելու:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ. — Լուսաւորութեան համար ի՞նչ բաներ կը գործածեն: — Ի՞նչ բանե կը շինեն սթէրամոմը: — Քարիւղը ո՞ւրիկ կ'երկէ եւ ի՞նչպէս կը փոխադրեն: — Քարիւղը ի՞նչպէս կը վառի: — Լուսատու կազը ի՞նչ է, ի՞նչպէս կը վառի եւ ի՞նչ բանի համար կը գործածեն:

141. ՆԱԻԱՍՏԻՆ

Նաւաստի մը կը մեկնէր

Դէպի հեռու երկիրներ :

«Կ'երթաս, ըսաւ մէկն իրեն,

Բայց չե՞ս վախնար ծովերէն :

Հայրդ ու մեծ հայրդ ալ գացին,

Եւ զո՛հ եղան արկածին :

— «Իսկ քուկին հայրդ ո՞ւր մեռաւ :

— «Իր անկողնին մէջ հարկաւ,»

— «Ուրեմն այնտեղ դուն ի՞նչպէս

Ամէն գիշեր կը ննջես :

ՊԱՏՈՒԷՐ. — Վերի ոտանաւորը զոց սորվեցե՛ք եւ քարճաւայն արտասանեցե՛ք :

140. ՀՐԱՀԱՆԴ

Հեռեւեալ բայասկան խօսքերը հաստատականի վերածեցե՛ք :

Ձեռքերդ ետիդ մի՛ տանիր : Ինծի հետ չպիտի խօսիս : Ինչո՞ւ չես լուր : Յանցանքդ չե՛մ ուղեր ներել : Այս կերտլուրէն մի՛ ուտէք : Ձե՛մ թողուր որ մեկնիս : Մի՛ քնանար : Ձե՛ս ուղեր որ այս գիրքը քեզի տա՛մ : Գլուխս չի ցաւիր կոր : Աչքերս լաւ չեն տեսներ կոր : Հոս մի՛ նստիք : Ձեզի հետ չպիտի տեսնուիմ : Հոս պիտի չի գայիր : Ձեզի բնաւ տեսած չէի : Դէմքդ չէ աւրըւած : Այս նախալը իրեն չտալու համար չլիցայ : Խօսքս իրեն չպիտի ուղղէի : Զինքը հարցաքննել չէ՛ք ուղեր : Այս մարդիկ տա առտու հոս չպիտի գային :

142. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Մարդ կ'ուտէ սնանելու համար, կ'ուտէ ապրելու համար. — Ի՞նչպէս չաղացքը առանց ջուրի չի դառնար, նոյնպէս ալ մարմինը առանց սնունդի չի կրնար ապրիլ և աշխատութեան տոկալ : Եթէ կերակուր չուտեմ, ի՞նչպէս պիտի կրնամ կարգալ, դրել, խաղալ. անօթի մարդուն գլուխը կը դառնայ, աչքերը կը մթնեն, կը նուաղի : Մենք կանոնաւոր ժամանակներ ճաշելու սովորութիւն ունինք. նախաճաշ, ցորեկուան ճաշ, նախընթրիք և ընթրիք՝ օրուան չորս ժուամի (¹) ճաշերն են : Ամէն տեղ միեւնոյն կերակուրները չենք կրնար գտնել :

Հարուստը՝ նախաճաշին ատեն շատ բան կ'ուտէ. կաթ, կարագ, մեղր, հաւկիթ, տուրմ (չորոլաթ), թէյ, խաճիկ, պիսիլի, եւայլն. բայց անպատճառ ասոնց կապուած չենք ապրելու համար : Գեղացիները նոյն իսկ սոխ ու հաց կ'ուտեն և շատ առողջ են :

Մեծ պահքին քանի մը հատ ձիթապտուղով կամ ընկուզով օրն իրիկուն ընող շատ կայ. փափկակեր ըլլալն աղէկ բան չէ : Մենք, վարժուելու ենք չարքաշ ու սակաւապէտ ապրուստի, գտածնիս կ'ուտենք :

Կէս օրուան ճաշին կրնանք բանջարեղէնով միտ ուտել, կրնանք իւղով կամ ձէթով տապկած կերակուր մը՝ ինչպէս լուրիա, սիսեռ, դդում, կաղամբ, սմբուկ, փաթաթէս և կամ ձկնեղէն ուտել : Ամէն ատեն կերուած մտեղէնները ստամոքսին կը փսասեն : Նախընթրիքը իրիկուան դէմ կերուած թեթեւ ճաշն է : Դիշերօթիկ դպրոցներ

(¹) Ժուամ կը նշանակէ ճաշի պահ :

բու մէջ նախընթերքը սովորաբար կտոր մը դարտակ հաց է, զոր տղաքը ախորժակով կ'ուտեն. ընթերքը իրիկուան ճաշն է: Ամառը ժամը 12էն մինչեւ մէկ, ձմեռը մինչեւ ժամը 2 կ'ընթերենք:

Ձմեռը՝ առտու թէ իրիկուն տաքուկ ապուր մը կազդուրիչ սնունդ մ'է յոգնած մարդուն: Սեղանէն ելլելու է քիչ մ'ալ ուտելու ախորժակով: Ծանր ծանր ուտելու է և աղէկ ծամելու է:

Ակռային յարգը գիտնալու է, եթէ ոչ՝ շուա կը փտին, ա'լ չեն կրնար սնունդները մանրել, և խոշոր խոշոր կլլուած սնունդը ստամոքսին մէջ դժուար կը մարսուի և հիւանդութիւն կը բերէ:

Ամէն ճաշէ վերջ ակռաները մաքրելու է:

Հասուն պտուղները միայն ուտելու է:

Տղաքը կրնան մաքուր ջուր խմել, բայց գինի, օղի, սուրճ, և այլն բնաւ խմելու չեն:

Ճաշի սկսելու չէ, երբ մարդ յօրնած և քրքրեղնած, բարկացած է և կամ տրտում:

Ճաշէն անմիջապէս վերջը աշխատելու չէ, գոնէ ժամ մը հանգիստ ընելու է խօսելով կամ պտրտելով. կամ թեթեւ խաղերով զուարճանալու է:

Բնաւ պաղ ջուր խմելու չէ, երբ մարդ քրքրեղնած է, արդէն ջուրն ալ կարելի եղածին չափ քիչ խմել լաւ է:

Վերջապէս քիչ ուտել, բայց լաւ ծամել, ակռաներուն մաքրութեան հոգ տանիլ և ստամոքսը թեթեւ պահել պէտք է:

Ոսքոյ տաք պանի, իսկ զըջուխը պաղ,
Քիչ կե'ր, քիչ խմե'ր որ ապրիս խաղաղ:
Հանգիստ բուն քաշե շատ մի՛ մըսմար,
Թե կ'ուզես ապրիլ առողջ ու երկար:
Մեկիդ թո՛ղ կեանքին ծակը հոգեւն ու վիշտ
Անձիդ խընամբ տար, զուարթ եղի'ր միշտ:

143. ԴԺԳՈՂ ԿԿՈՒՆ

Երբ բարին Աստուած թռչուններն ստեղծեց, անոնց ամէն մէկուն մէյմէկ բնակարան ցուցուց. արագիլին՝ տանիքը, բադին՝ ջուրը, արտոյտին՝ արտը, ծիծեռնակին՝ տունը, և ուրիշ խումբ մը թռչուններուն՝ անտառին ծառերը: Ամէն մէկն իր բնակարանէն դո՛հ էր. մինակ կկուն դո՛հ չէր: Տանիքն անոր համար շատ հովասուն էր, ջուրը՝ շատ թաց, արտը՝ շատ կարծր, տունը՝ շատ լռիկ ու անտառին ծառերը՝ շատ բարձր: Եւ Արարիչն այս բանին վրայ զայրանալով՝ ըսաւ. «Ուրեմն դուն ի՛նքզ քեզի տեղ մը գտի՛ր»: Եւ անկէ ի վեր կրկուն տեղէ տեղ ու երկրէ երկիր կը թափառի ու տակաւին տեղ մը չէ գտած, ուր մէկ նմառէ աւելի մնալ ուզէ: Անիկա ամէն գիշեր տարբեր ծառի մը վրայ կը քնանայ: Իր հաւկիթներէն մէկը հոս՝ մէկը հոն կ'ածէ, ու ինք կը թողու կ'երթայ: Անիկա իր ձագերը թխսելու հոգը ուրիշին կը թողու, հետեւաբար իր ձագերը չի ճանչնար և անոնք ալ զինքը չեն ճանչցար:

ՀԱՐՑԱՐԱՆ.— Կկուն ի՞նչ տեսակ թռչուն է: — Անիկա ինչո՞ւ բնակարան չունի: — Ի՞նչպէս կ'ապրի ա-
նիկա եւ ի՞նչպէս կը քիսէ:

ԱՌԱԿ

Կոյրն ըսաւ. Կեցի՛ր տեսնենք
Սա կաղն ինտո՛ր կը պարէ:
Կաղն ըսաւ. Վաղէ տեսնենք
Խուլ մարդն ինչէ՛ն խաղար է:

144. ՀԱՄՈՋԵԼՈՒ ԿԵՐՊ
(Ասամոսը ի՞նչ կ'ընէ)

Անգամ մը տեղ մը կերակուրի հրափրուած էի: Մեզի հետ սեղան նստած էր նաև տանտիւրոջ որդին, հինգ տարեկան աղուոր մանչ մը, որ չէր ուզեր միս ուտել: «Խնդրեմ, քիչ մը կեր, Յովսէփ», ըսաւ մայրը: «Ո՛չ» պատասխանեց տղան: «Խնդրեմ, կեր, մայրիկին սիրու՛ն համար»: «Ձէ՛, չեմ ուզեր», եղաւ տղուն կտրուկ պատասխանը: Մայրը շատ յուզուած և նեղացած էր: «Յովսէփ, ըսի ես, դիտե՛ս թէ քու պզտիկ ստամոքսդ ի՞նչ կ'ընէ՝ երբ կտոր մը աղուոր միս ստանայ»: «Ո՛չ», ըսաւ տղեկը հետաքրքրուած: «Քու փոքրիկ ստամոքսիդ գործն է, շարունակեցի ես, իրեն զրկած կերակուրդ առնել և անկէ արիւն, ոսկոր և միս շինել: Երբ իրեն զրկածք ըլլայ շաքար, խմորեղէն և այնպիսի բաներ որ քեզի համով կուգան՝ բայց զորով ինչ չեն տար, թէպէտ ստամոքսդ անդին կը դարձնէ ասդին կը դարձնէ՝ որ բանի մը նմանցնէ, չի կրնար անոնցմէ աղտոր արիւն շինել: Սակայն երբ ստամոքսիդ զրկես լաւ,

144. Հ. Բ. Ա. Հ. Ա. Ն. Գ.

Հետեւեալ արմատ բառերէն մեյմիկ բայ շինեցէ՛ք:

Մէր, գող, սուտ, լուռ, կոյր, խուլ, միտք, չէնք, լոյս, մութ, քայլ, ցաւ, գիր, հոգ, խնամք, սանտր, կարմիր, դեղին, ջուր, անձրև, տող, հիւ, գիծ, գուժար, զեղչ, բաժին, քուն, դարմանք, ծածկոց, հոտ, տէր, բեռ, փայլ, գործ, շարժ, պատառ:

զորաւոր միս, կ'սկսի գործել. միտք աղէկ մը կը մանրէ, այսինքն կը մարսէ, և զանիկա աղտոր զորաւոր արիւնի կը փոխէ: Ահա այդ արիւնն է որ ձեռքերուդ և ոտքերուդ մէջ ու մարմինիդ ամէն կողմը շրջան կ'ընէ, միտերդ ու ոսկորներդ կը զօրացնէ, այնպէս որ կրնաս ծառերը ելլել, արագ արագ վազել և ամէն տեսակ խաղեր ընել առանց յոգնելու:» Այս վերջին բաները սկսայ նկարագրել այնպիսի եռանդով մը որ իբրև թէ կեանքի մէջ ամէնէն փափաքելի բաները անոնք ըլլային: Ասոր վրայ, պզտիկ Յովսէփը պնակը կամացուկ մը առջեւը քաշեց և սկսաւ միտք արտո՞րծով ուտել:

145. ՀԱՆԵԼՈՒԿ
(Քարեախօսակ)

Մէջտեղը քար, եզերքը փայտ՝
կրնա՞ս ըսել թէ ի՞նչ է այդ:

145. Հ. Բ. Ա. Հ. Ա. Ն. Գ.

Ամբողջ խօսքերով պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

Ի՞նչ գոյն ունի երկինքը: — Յորեկ ատեն ինչե՞ր կը տեսնուին երկինքին վրայ: — Նկարագրեցէ՛ք արեւը: — Ամպերը ի՞նչ գոյն կ'ըլլան: — Ամպերէն ի՞նչ յառաջ կուգայ: — Արև եղած ատեն եթէ անձրև գայ, ի՞նչ կը տեսնուի երկնքին երեսը: — Իրիկուան՝ արեւը ո՞ր կողմ կը դառնայ: — Գիշերը ի՞նչու համար մութ կ'ըլլայ: — Լուսաւորները ի՞նչ բաներու կրնանք նմանցնել: — Լուսինը ի՞նչ բանի կը նմանի: — Գաղթող թռչունները որո՞նք են: — Օգտակար և վնասակար միջատները որո՞նք են: — Դաշտի մէջ ի՞նչ տեսակ աշխատութիւններ կ'ըլլան:

146. ՇՈՒԱՅԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ

Երկու աղուէս՝ գիշերանց հաւնոց մը մտան ։ Աքաղաղը , հաւերն ու վառեակները խեղդեցին և յետոյ փորերնին կշտայնել սկսան ։ Անոնցմէ մէկը , որ երիտասարդ և կրակոտ էր , կ'ուզէր ամէնն ալ ուտել ։ Միւսը , որ ծեր ու ագահ էր , կ'ուզէր հետեւեալ օրուան պահել ։ Ծերը կ'ըսէր . « Զաւա՛կս , ծնելէս ի վեր շատ բաներ տեսայ . բոլոր ունեցածնիս մէկ օրուան մէջ չուտեմք . բաղդերնիս բանեցաւ , դանձ մը դտանք , պէտք է խնայել զայն ։ » Երիտասարդը պատասխանեց . « Քանի որ հոս եմ , կ'ուզեմ ամէնն ալ ուտել և ութ օրուան համար կշտանալ , վասն զի մէյ մըն ալ հոս չենք կրնար վերադառնալ , հաւերուն տէրը վրէժ լուծելու համար մեզ կ'սպաննէ ։ »

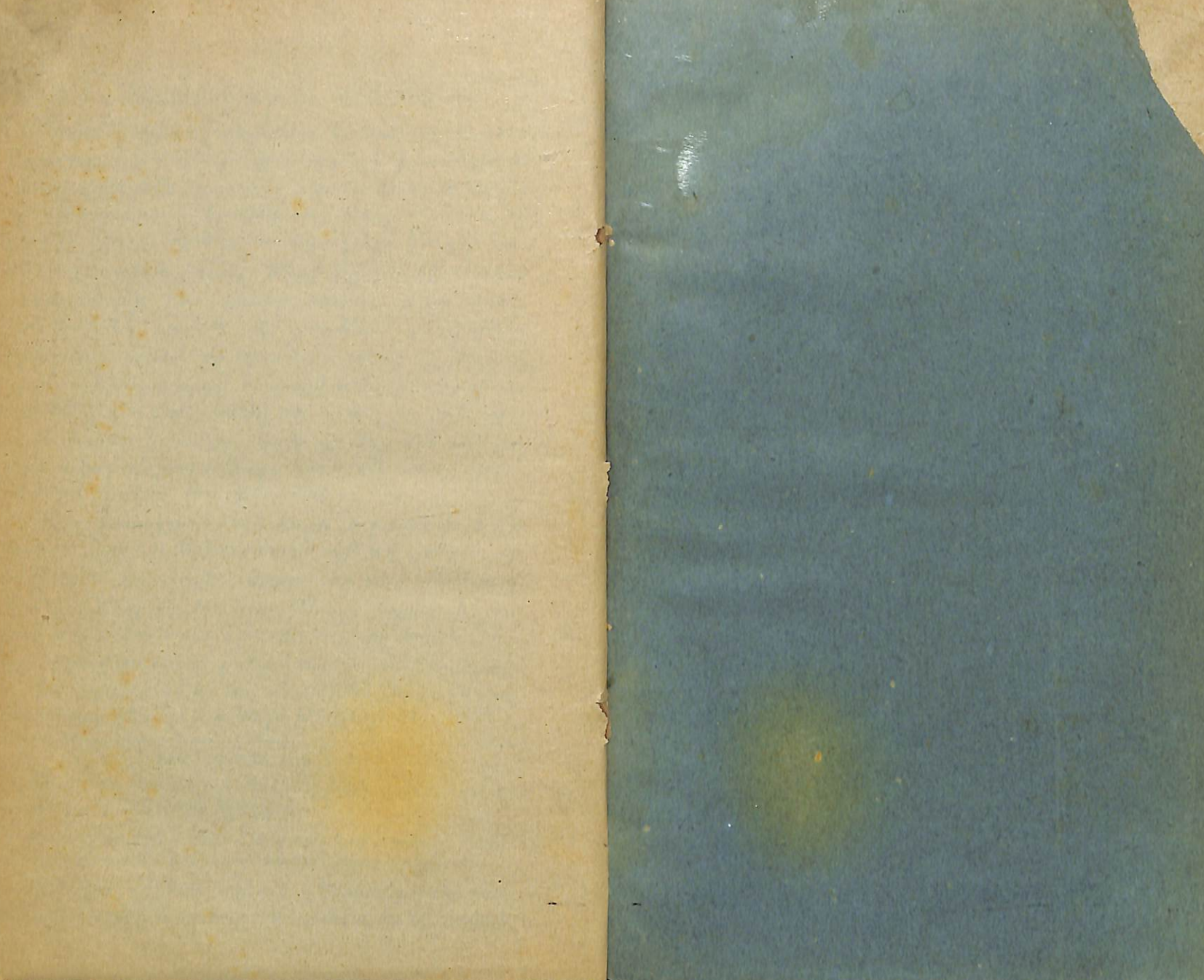
Այս խօսակցութենէն ետքը իւրաքանչիւրն իր ուղածը ըրաւ ։ Երիտասարդն այնչափ կերաւ որ ճաթեցաւ ու հաղիւ կրցաւ իր որջը երթալով մեռնիլ ։ Ծերը որ խնայողութեամբ ապրիլը խելացութիւն կը համարէր , հետեւեալ օրը նորէն հաւնոց վերադառնալով բռնուեցաւ ու սպաննուեցաւ ։ Շուայլութիւն և ագահութիւն՝ երկուքն ալ հաւասարապէս գէշ ունակութիւններ են ։

113. Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Պ.

Հետեւեալ բառերուն հոկանիշները գտե՛ք . եւ ա. նոնցմով մէյ մէկ խօսք շինեցե՛ք .

Առառ , ցորեկ , արեւ , երկինք , ծով , ամառ , հոգի , կեանք , գագաթ , լիճ , սառանայ , հայր , քոյր , լեռ ։

ՕՐԻՆԱԿ .— Առտու-իրիկուն ։ — Իրիկունը արեւն մարդ իր աշխատութեան տուն կը վերադառնայ եւ կը հանգչի ։



ԴԱԻԹԵԱՆ ՇՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

		Դասակարգ	
1.	Ա. Վարժարանի Մանկանոց	10րդ	Տիպ 4
2.	Յ.	6րդ	5
3.	Գ.	6րդ	5
4.	Տարախան Քերականութիւն	5րդ	2
5.	Էւրոպայի Գաղութացի	3րդ	3
6.	Փռնիչ, աշխարհ. Հաւատանոյ	5րդ	3
7.	Փնչակ, պատկերազարդ	5րդ	1
8.	Եղբորդ Փռնիչ նոր տիպ	2րդ	6
9.	Գործն. Ընթացի Շարադարութեան	3րդ	3
10.	Բանալի Շարադարութեան	2րդ	2
11.	Ընկերական Հայ լեզուի	4րդ	2
12.	Սկզբունք Համաձայնութ. և Շարադարութեան	2րդ	3
13.	ALPHABET FRANÇAIS. Տիպից Սարկիսի	2րդ	2
14.	Տար. Ընթացի Գործն. Գ. Քենյ. Աղանակների	3րդ	2
15.	Պատկերազարդ Աղբիւրների [նոր տեսակ]	3րդ	20
16.	Յայտագիր Գաղութեան Գործադարութեան	5րդ	2
17.	Ծաղկաբազմ Հաւատանոյ, միջին տիպ	2րդ	4
18.	Գաղութարարութիւն, գործ E. E. Whiteի		5
19.	Առաձայնագրում Զ. Պէրկեանի		5
20.	Հաւատան Գործադարութիւն Ա. Հալիլեանի	2րդ	3
21.	Մեքսիկացի		5
22.	Նուէր Հայ մանուկներուն, Ս. Գաղութանի	2րդ	1,20
23.	Գաղութարարութիւն Աղբիւրներ, նուազի վրդ.		3
24.	Հեղին. գիտութիւններու վրդ պատեր, Գ. Անդր.		3
25.	Գաղութարարութիւն Պատմութեան, Յուսիսի վրդ.		3
26.	ՌԻԲԵՐԿԵ Լրագիր, տարեկան		100
27.	Աշխարհագրութիւն Օսմ. Գաղութեան, Գ. Խ.		3
28.	Քերականութիւն		5
29.	Տղայ Գործադարութիւն, Ս. վրդ. Աղանակների		5
30.	Թուարանութիւն մեղադան պարութեան		5
31.	Առաջնորդ Անգլ. լեզուի, Ս. Վարժարանական		5
32.	Երկրագնդի, Լոնդոնի, Տ. Լ.		5
33.	Օսմ. Տ. Գաղութարարութիւն, Ս. Գաղութեան		5
34.	ՆՈՐ ԳՐԱԾ, 10 պարբ. (փոքր ծախսով)		35
35.	Շրջապահական, նոր Գաղութի		5
36.	Լեզուաբար Գաղութացի		
37.	Ծաղկաբազմ Քեր. Վարժարանութեան, Ա. Մանուկեան		4
38.	Հանգիստեան Գաղութացիութեան, Ս. Գաղութեան		6
39.	Օրի խաղեր, Ք. Քերական և Տղայ		5
40.	Աղբիւր Գ. Վարժարան, դաստիարակութեան համար		5
41.	Ծաղկաբազմ Հաւատան (մամուլագրական տեսակ)		3
42.	Nouvelle Méthode, II. Livre, par Mme. Satink		4
43.	Գաղութարարութիւն Ս. Պատմագիր, Գործ. Քեր.		2,20
44.	Ընթերցարան Մալթիսի Լեզուի, Ա. Տարի		2,20
45.	Գեղանկին Յրանքին, Օր. Մեր Աղանակ		5
46.	Ծաղկաբազմ Աղ. Նախադրութեան		5
47.	Ս. Մայր. Լեզու Գաղութեան		5
48.	Հաւատի նոր Գաղութարարութեան		2,20

Հասցէ՝ ՄԱՐՏ ԴԱՐԻՍԻԱՆ, Խորասանահան խան, Սիֆեհի.

« Ազգային գրադարան »



NL0249484

8985-

